

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

Zhodnocení čínské socialistické tržní ekonomiky
Evaluation of the Chinese Socialist Market Economy

Petra Babíková

Plzeň, 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Zhodnocení čínské socialistické tržní ekonomiky“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni den

.....

podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Dr. Ing. Jiřímu Hofmanovi, vedoucímu mé diplomové práce, za cenné rady a konstruktivní připomínky.

Obsah

OBSAH	5
ÚVOD	7
1. ČÍNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA	11
1.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE O ČLR	11
1.1.1 Poloha, rozloh.....	11
1.1.2 Obyvatelstvo.....	12
1.1.3 Administrativně správní členění země.....	13
1.1.4 Politický systém.....	14
1.1.5 Čínské zvyklosti v obchodu.....	20
2. POLITICKÝ A EKONOMICKÝ VÝVOJ V 2. POL. 20. STOLETÍ	23
2.1 ČÍNA ZA VLÁDY MAO CE-TUNGA	25
2.1.1 Velký skok.....	26
2.1.2 Kulturní revoluce	28
2.2 TENG SIAO-PCHING	34
2.2.1 Ekonomické reformy a zahájení budování systému socialistické tržní ekonomiky	36
3. ZMĚNY V EKONOMICE PO ROCE 1978	45
3.1 ZEMĚDĚLSTVÍ.....	45
3.2 PRŮMYSL.....	59
3.3 VÝVOJ CEN.....	72
3.4 ČÍNSKÁ MĚNA.....	77
3.5 PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE	82
3.6 SLUŽBY	90
3.7 VÝVOJ HDP	98
3.8 VSTUP ČÍNY DO WTO	103
4. DVANÁCTÝ PĚTILETÝ PLÁN ČÍNY 2011 – 2015	114
5. POROVNÁNÍ SE SVĚTEM	122
6. ZÁVĚR	141
SEZNAM GRAFŮ	144
SEZNAM OBRÁZKŮ	145
SEZNAM TABULEK	146
SEZNAM ZKRATEK	148
SEZNAM ZDROJŮ	149
ABSTRAKT	154
ABSTRACT	156

„Až se Čína probudí, země se zachvěje.“

Napoleon Bonaparte, počátek 19. století

Úvod

Čína patří mezi oblasti prvotního formování současného člověka a nejstarší centra světové civilizace. Svou rozlohou tvoří třetí největší zemi světa, a co do počtu obyvatel představuje jednu pětinu celkové světové populace. Je to země, která má bohatou a dlouhou historii, sahající až do 3. tisíciletí před Kristem, z níž lze upozornit na řadu významných starých dynastií, ale i na bouřlivý vývoj v jejích novodobých dějinách. Je proslulá vynálezem porcelánu, papíru, kompasu a střelného prachu. Také se pyšní údajně jedinou stavbou na Zemi viditelnou z vesmíru - Velkou zdí.

Ačkoliv byla Čína v minulosti díky své dlouhé historii a tendenci separovat se od okolního světa považována za konzervativní, prokazuje v posledním uplynulém století, že tomu tak zdaleka není a že dokáže na výzvy a otázky moderního světa odpovídat způsobem, jenž nutí všechny ostatní země poslouchat více než pozorně.

Čína je dnes všude. Její nejrychleji se rozvíjející ekonomika na světě má vliv doslova na život každého jedince, ať jako spotřebitele, zaměstnance či občana. Pojem „Made in China“ je stejně univerzální jako peníze. Po více jak 30 letech rychlého rozvoje dokáže dnešní čínský výrobní průmysl vyprodukovat nejvíce oděvů, nejvíce bot, smontovat pro děti z celého světa více hraček, než je schopen kdokoli jiný. Dále neuvěřitelně rychle šplhá také po žebříčku technologického vývoje a stává se světovým výrobcem největšího množství televizorů, DVD přehrávačů či mobilních telefonů. Proto není divu, že se jí začalo přezdívat „továrna světa“. Žádné jiné zemi v historii se nepodařilo tak úspěšně zdolat všechny stupně hospodářského vývoje najednou v rámci transformace ekonomiky. Žádná jiná země nehraje ve světové ekonomice lépe a žádná jiná země nezamíchala více světovou ekonomickou hierarchií více než právě Říše středu.

Dnešní Čína se vyznačuje mnoha rozpory ve všech hlediscích. Její politický systém je jako jeden z mála zemí na světě označován za „komunistický“, přičemž jde o směsici různých přístupů vycházejících z čínských tradic a komunistické ideologie s tržními „kapitalistickými“ prvky, ke které dal poprvé podnět v roce 1978 významný čínský reformátor Teng Siao-pching. Čína, která se za Mao Ce-tunga snažila tak mocně

a tragicky proměnit ze zemědělské ekonomiky v rozvinutý průmyslový stát, nyní v mnohých technologiích předhání vyspělé průmyslové země.

Cílem této diplomové práce je zhodnocení vývoje, kterým Čína za posledních cca 30 let prošla a jak do své původní centrálně plánované ekonomiky postupně začala integrovat tržní aspekty s tendencemi otevírání se světu až po vznik dnešního „čtvrtého“ typu ekonomického systému tzv. „socialistické tržní ekonomiky“.

První kapitola práce uvádí základní informace o Číně. Upřesňuje její geografickou polohu, zabývá se statistickými daty o počtu obyvatel, vymezuje administrativní členění jejího území, vysvětluje současný politický systém a na závěr pojednává o čínských tradicích, na které je Čína nesmírně bohatá a jelikož je práce ekonomické podstaty, zaměřuje se autorka na zvyky v rámci obchodních kontaktů s Čínou.

Pokud chce člověk činit jakékoliv závěry a soudy, měl by k tomu účelu mít všechny možné relevantní informace. V případě hodnocení vývoje určité země to znamená znát její historii a kulturu. Proto druhá kapitola přináší podrobný přehled politického a ekonomického vývoje v 2. polovině 20. století. Popisuje způsob, jakým Čína přešla z císařského systému vlády, který zde fungoval více jak 2000 let, přes buržoazně demokratickou revoluci, vedenou Dr. Sunjatsenem až po vyhlášení Číny za lidovou republiku v roce 1949. Podrobně se dále zaměřuje na praktiky a ideologii Mao Ce-tunga, jenž skrze svou politiku „Velkého skoku“ a následnou Kulturní revoluci přivedl zemi do hladomoru a totálního chaosu ve všech odvětvích. Na tehdejší situaci v počátku 70. let však pohotově reagoval do té doby pronásledovaný poté rehabilitovaný místopředseda vlády Teng Siao-pching, jenž vnímal vývoj tehdejší světové ekonomiky a věřil v potenciál Číny, pokud se bude ochotna otevřít světu a přijmout jeho návrhy reforem, jimiž měl za cíl vyvést zemi z ekonomické recese a sociální nespokojenosti. Takto odstartoval tzv. „Druhou revoluci“, na jejímž počátku byl schválen významný „program čtyř modernizací“, zaměřující se na reformování v té době nejdůležitějších oblastí, a to zemědělství, průmyslu, vědy a techniky a armády.

Cílem třetí kapitoly je podrobněji přiblížit vývoj a výsledky změn provedených v čínské ekonomice právě na základě přijetí a následné aplikace tržních mechanismů do, do té doby, centrálně plánované ekonomiky. Jelikož ekonomika jako taková je široký

pojem, autorka práce ji vymezuje podle jejích tří základních sektorů – zemědělství (primární sektor), průmysl (sekundární sektor) a služby (terciální sektor) a hodnotí vývoj změn právě v těchto oblastech.

Následně analyzovaným relevantním aspektem je vývoj cen, jelikož ceny v centrálně plánované ekonomice jsou určovány státem. V novém reformním období však došlo k výraznému rozšíření obchodovaných komodit a změně vztahů mezi nabídkou a poptávkou, což si vyžádalo cenovou reformu. S ní následně souvisí i čínská měna, která je stále pod taktovkou centrální vlády. Peking je kvůli tomuto faktu opakovaně veřejně obviňován, jelikož devaluje svou měnu a tím tudíž způsobuje umělé posilování domácí ekonomiky. Proto se touto problematikou zabývá i jedna z podkapitol.

Společně s otevíráním čínské ekonomiky světu a s její započatou globální integrací připlouvá do země i tolik důležitý přímý zahraniční kapitál. Vedení strany si již od 70. let uvědomuje jeho silný vliv na podporu zaměstnanosti a ekonomického růstu. Postupem času si i díky svým nově vybudovaným zvláštním ekonomickým zónám proto Čína vede velice úspěšně při jeho získávání.

Dále je v rámci třetí kapitoly uveden vývoj jednoho z nejdůležitějších ukazatelů pro hodnocení ekonomiky, a tím je hrubý domácí produkt (HDP).

V závěru každé výše zmíněné podkapitoly třetí části práce je uveden odhad budoucího vývoje v dané oblasti či ukazatelů.

Od samého počátku snah o integraci Číny do globální ekonomiky bylo jasné, že není potřeba jen vnitrostátních systémových změn, ale i vytvoření vnějších (mezinárodních) institucionálních předpokladů. Čína vyvíjela již od počátku nastolení reformem veliké úsilí k získání členství ve všech významných ekonomických mezinárodních organizacích a již v roce 1980 se jí podařilo stát se členem Mezinárodního měnového fondu (MMF) a následně i Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD). Nejsložitějším, avšak nejvíce přínosným byl její vstup do Světové obchodní organizace (WTO). Patnáct let dlouhými jednáními a následným úspěšným vstupem Číny do této organizace se zabývá poslední podkapitola třetího oddílu diplomové práce.

Rokem 2011 začíná pro Čínu období nové tentokrát již dvanácté pětiletky. Tradice stanovování pětiletých plánů byla započata hned po komunistickém převratu v roce 1949 dle sovětského vzoru a vydržela do současnosti. Plán pro nastávající pětileté období 2011 – 2015 je ekonomy označován za přelomový a proto se jím blíže zabývá čtvrtá kapitola práce. Cílem je tedy uvést vizi, kterou má vedení Komunistické strany Číny pro budoucí požadovaný vývoj země.

Čínu je možné porovnávat díky jejím nespočetným jedinečným odlišnostem od zbytku světa v mnoha oblastech. Jednou z výrazných odlišností je právě i charakteristika její „socialistické tržní“ ekonomiky, která se stala, jak již bylo zmíněno, tzv. čtvrtým typem ekonomického systému. Poslední pátá kapitola bude reagovat polemikou na velmi aktuální téma mezi ekonomy a odborníky na čínskou problematiku, a tím je otázka, zda Čína po přijetí reformních ekonomických změn v rámci jejího ekonomického systému, bude následovat stejný trend, i co se týče jejího politického režimu a stane se tak „klasickou“ tržní ekonomikou. Odpověď na tuto otázku není ani jednoduchá, ani jednoznačná, a proto se uvedením několika různých názorů odborníků bude touto problematikou zabývat právě závěrečná část práce.

1. Čínská lidová republika

1.1 Základní informace o ČLR

1.1.1 Poloha, rozloh

Oficiální název země zní Čínská lidová republika (ČLR; v originále Zhonghua Renmin Gongheguo (Čung-chua žen-min kung-che-kuo)) s hlavním městem Peking (anglický název - Beijing). Název Čína¹ pochází od dynastie Čching (221 před n.l.), které se podařilo sjednotit zemi. Svou rozlohou 9.596.961km² zaujímá čtvrté místo největšího státu na světě. Nachází se ve východní Asii při západním pobřeží Tichého oceánu. Spojnice od severu k jihu měří kolem 5 500 km, spojnice od západu na východ přesahuje 5 200 km. Časový rozdíl vzhledem k nultému poledníku v Greenwichi je více než čtyři hodiny.

ČLR sousedí se 14 zeměmi. Má suchozemskou hranici o délce 22 800 km a nejvíce sousedů ze všech států světa. Po směru hodinových ručiček jimi jsou Indie (délka hranice 3 380 km), Pákistán (523 km), Afghánistán (76 km), Tádžikistán (414 km), Kyrgyzstán (858 km), Kazachstán (1 533 km), Rusko (3 645 km), Mongolsko (4 677 km), Severní Korea (1 416 km), Vietnam (1 281 km), Laos (423 km), Myanmar (2 185 km), Bhútán (470 km) a Nepál (1 236 km). Moře pak odděluje Čínu od Jižní Koreje, Japonska, Čínské republiky na Tchaj-wanu, Filipín, Bruneje, Malajsie a Indonésie.

V teritoriálních vodách Číny o celkové rozloze 4,73 milionů km² se nalézají na 5 400 ostrovů. Největší z nich o rozloze 36 000 km² je Tchaj-wan (ovládán je však Čínskou republikou), následovaný ostrovem Chaj-nan (34 000 km²). Nejvýchodnějšími čínskými ostrovy jsou Tiaoju a Čchiwei severně od Tchaj-wanu. Mnoho ostrovů, ostrůvků a skalních útesů, které se nalézají na jihu, je označováno jako Ostrovy Jihočínského moře, přičemž patří hlavně do čtyř větších souostroví: Tongša, Siša, Čongša a Nanša, ale ne všechny z těchto ostrovů ČLR kontroluje.

¹ Pojem Čína je v celém textu myšlena Čínská lidová republika

Obrázek č. 1 Mapa Číny

Zdroj: DHL Express [online]: Čína jako na dlani. Dostupný na WWW:
<http://www.dhltime.cz/soutez/cina.php#cina_mapa>. (cit. 4.7.2011)

1.1.2 Obyvatelstvo

Čína je vůbec nejlidnatějším státem světa, svou populací cca 1,336 miliardy obyvatel tvoří skoro dvacet procent obyvatelstva na celé Zemi. Necelých dvacet procent z nich je mladších 14 let, 73,6% jsou lidé ve věku 15-64 let a 8,9% pak představuje obyvatele nad věkovou hranicí 65 let. Průměrný věk se v zemi pohybuje kolem 35 let. Roční růst čínské populace je odhadován v roce 2011 na 0,493%. Hustota obyvatelstva činí 140 obyv./km². Ekonomicky aktivních bylo dle Národního statistického úřadu ČLR v roce 2009 celkem 798,1 milionu.

Na základě statistických výsledků z roku 2010 žije ve městech skoro 47% obyvatel. Mezi největší města patří:

- Shanghai 16.575 million
- Beijing (Peking) 12.214 million
- Chongqing 9.401 million
- Shenzhen 9.005 million
- Guangzhou 8.884 million

Gramotné je v zemi až 92% populace. Co se týče národností, nejpočetnější z nich jsou Chanové, kterých je v Číně necelých 92%. Dále se zde vyskytuje dalších 55 menšin. Mezi nejvýznamnější patří Mandžuoové, Mongolové, Hui, Tibeťané, Ujgurové, Miao, Yi, Zhuang, Buyi a Korejci. Dalšími menšinami, které tvoří 8,5% obyvatelstva jsou Dong, Yao, Bai, Tujia, Hani, Kazaši, Dai, Li, Lisu, Va, She, Gaoshan, Lahu, Shui, Dongxiang, Naxi, Jingpo, Khakhas, Tu, Daur, Mulao, Qiang, Bulang, Sala, Maonan, Gelao, Sibó, Achang, Pumi, Tádžikové, Nu, Uzbekové, Rusové, Owenk, Deang, Paoan, Yugur, Jing, Tatarové, Dulong, Olunchun, Hezhen, Moinba, Luoba a Jino.

Číňané se nejvíce hlásí k taoismu, buddhismu, 3-4% z nich vyznává křesťanství a 1-2% jsou muslimové. Úředním jazykem je čínština, která se vyskytuje ve více než 20 dialektech. Za úřední řeč je považována tzv. mandarínština.²

1.1.3 Administrativně správní členění země

Čína je rozdělena na:

- **22 provincií:**

Hebei, Shanxi, Liaoning, Jilin, Heilongjiang, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Shandong, Jiangsu, Zhejiang, Anhui, Jiangxi, Fujian, Henan, Hubei, Hunan, Guangdong, Sichuan, Guizhou, Yunnan, Hainan

- **5 autonomních oblastí:**

Vnitřní Mongolsko, Ningxia, Xinjiang, Guangxi, Tibet

² **Zdroj dat 1:** Central intelligence agency. The World Factbook. Dostupný na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> >(6.7.2011)

Zdroj dat 2: BusinessInfo.cz Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupný na:<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1000539/#sec8> >(6.7.2011)

- **4 municipality:**

samosprávná města - Beijing, Shanghai, Tianjin, Chongqing

Součástí ČLR jsou také 2 zvláštní administrativní oblasti (Hong Kong, Macao) s vlastními vládami, právními systémy a ústavními dokumenty. V otázkách zahraniční politiky a obrany podléhají ústřední vládě. Provincie (autonomní oblasti) se dále dělí na prefektury (autonomní prefektury) a okresy (autonomní okresy), okresy jsou pak děleny na městské oblasti (případně etnické městské oblasti) a města. ČLR formálně pokládá za svou provincii i nezávisle spravovaný ostrov Tai-wan (Tchaj-wan); proto je oficiálně uváděn počet provincií 23.³

1.1.4 Politický systém

Státní zřízení a orgány státní moci byly v začátcích existence ČLR definované ve Společném programu Čínského lidového politického poradního shromáždění (ČLPPS), který byl přijat na jeho prvním zasedání v **září 1949**, na němž došlo k rozhodnutí o **vyhlášení Čínské lidové republiky**. Tento dokument plnil funkci ústavy až do roku **1954**, kdy se po volbách sešlo první **Všečínské shromáždění lidových zástupců** (VSLZ- de facto parlament) a spolu s dalšími zákonodárnými akty schválilo také první ústavu ČLR. Nová znění ústavy byla následně tímto orgánem přijata v roce 1975 a 1978 a do současnosti platná ústava v roce 1982.

V této ústavě se uvádí, že Čínská lidová republika je *“socialistický stát demokratické diktatury lidu vedeného dělnickou třídou, založený na svazku dělníků a rolníků”*. Vedoucí úlohu má Komunistická strana (KS) Číny.

Podle oficiálních webových stránek Čínské ambasády v České republice **ústava ČLR** obsahuje ustanovení o rovnosti občanů před zákonem a zaručuje základní práva občanů, jimiž jsou právo volit a být volen, právo svobody názorů a projevu včetně svobody náboženského vyznání, právo shromažďování, právo na osobní nedotknutelnost a nedotknutelnost obydlí, právo na listovní tajemství, právo podávat návrhy, připomínky a stížnosti k činnosti jakéhokoli státní orgánu nebo státního činitele, právo na práci,

³ Zdroj: BusinessInfo.cz Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupný na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1000539/#sec8>> (6.7.2011)

odpočinek a podporu státu a veřejnosti ve staří, nemoci nebo invaliditě, právo na vzdělání a právo zabývat se tvůrčí vědeckou, literární a uměleckou činností. Ústava zaručuje ženám stejná práva a možnosti společenského uplatnění.

Co se týče **orgánů státní moci**, dle serveru BusinessInfo.cz, ústava ČLR vyhláší, že všechna moc patří lidu. Orgánem, jehož prostřednictvím se tato moc uplatňuje, je Všečínské shromáždění lidových zástupců a shromáždění lidových zástupců příslušných stupňů. Systém lidových shromáždění je tak základem čínského politického systému.

Dále poslanci lidových shromáždění na příslušných úrovních jsou voleni a za svou činnost nesou zodpovědnost voličům, kteří vůči nim mají právo kontroly. Reprezentují příslušně široké spektrum voličského okruhu, takže jsou mezi nimi zástupci všech národností, profesí, regionů, společenských tříd a vrstev. Protože pocházejí z lidu, udržují úzké vztahy se svým voličským zázemím a přihlížejí k názorům a požadavkům lidí. Při zasedáních lidových shromáždění a rozhodování o závažných záležitostech mohou tak tlumočit jejich stanoviska a přijaté závěry pak realizovat. Tímto způsobem je zajištěno prezentování veřejného mínění a podnětů obyvatel, kteří tak zároveň prostřednictvím lidových shromáždění realizují právo ovlivňovat politické, ekonomické a sociální záležitosti. (...)

Čína je zemí s mnoha národnostmi a mnoha politickými stranami. Než dojde k přijetí důležitých opatření nebo rozhodnutí o důležitých otázkách, které mají zásadní význam pro ekonomiku a život obyvatel země, Komunistická strana Číny jako vedoucí politická síla je konzultuje se všemi etnickými skupinami, se všemi politickými stranami, všemi společenskými kruhy a bezpartijními demokraty v zájmu dosažení společného porozumění. Tento systém, nazývaný **systémem spolupráce mnoha politických stran a politických konzultací** za vedení KS Číny, patří také k základnímu politickému systému země. Realizuje se dvěma způsoby:

- Čínským lidovým politickým poradním shromážděním (ČLPPS)

- konzultativními setkáními a fóry demokratických stran a bezpartijních osobností, svolávanými ústředním výborem KS Číny nebo lokálními stranickými výbory na příslušných úrovních.⁴

Dle serveru BusinessInfo.cz je státní moc od vedení KS oddělena pouze formálně. „V praxi je na centrální úrovni výkonná i legislativní moc soustředěna v rukou nevelké skupiny nejvyšších stranických představitelů, kteří kromě členství v Politbyru zastávají i většinu rozhodujících státních funkcí. V provinciích mají guvernéri a provinční tajemníci KS významnou autonomii rozhodování při realizaci direktiv z ústředí.

Velmi specifická je funkce **Ústřední vojenské komise**, jejímuž předsedovi jsou oficiálně přímo podřízeny veškeré ozbrojené síly v zemi. Na Ústřední vojenskou komisi dohlíží Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSL). Ve skutečnosti je však vedení a kontrola ozbrojených sil v rukou Ústřední vojenské komise Ústředního výboru KS Číny. Obě komise jsou de facto identické, co se týče členů, takže jde vlastně o jednu instituci pod dvěma názvy – aby zapadla jak do systému vlády, tak do systému vedení Komunistické strany Číny. Oběma předsedá současný prezident ČLR Hu Jintao.

V zemi existují i další tzv. “demokratické parlamentní strany”, jako např. Čínská demokratická liga či Revoluční výbor Kuomintangu, sdružené v rámci Čínského lidového politického poradního shromáždění (ČLPPS), obdoby bývalé československé Národní fronty. Jsou však podřízeny vedoucí úloze KS Číny. Opoziční politické strany v zemi legálně v podstatě neexistují.⁵

Neexistenci opozičních politických stran potvrzuje i server Central intelligence agency v sekci The World Factbook.⁶

⁴ Zdroj: Embassy of People’s Republic of China in the Czech Republic. Dostupné na: <<http://cz.china-embassy.org/cze/zggk/t126984.htm>>(6.7.2011)

⁵ Zdroj: BusinessInfo.cz Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000539/>> (6.7.2011)

⁶ Central intelligence agency. The World Factbook. Dostupný na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>> (6.7.2011)

Struktura státních orgánů

Ústava stanovuje následující základní státní orgány:

- orgány státní moci, kam patří Všečínské shromáždění lidových zástupců a příslušná lokální shromáždění
- prezident republiky
- státní správní orgány, kam patří Státní rada ČLR a místní vlády
- státní vedoucí vojenský orgán - Ústřední vojenská komise
- státní soudní orgány - Nejvyšší lidový soud a příslušné místní a zvláštní lidové soudy
- státní orgány prokuratury - Nejvyšší lidová prokuratura místní lidové prokuratury různých úrovní a zvláštní lidové prokuratury

Dělení dle politické moci

- **Výkonná moc**

Prezident je nejvyšším představitelem státu a stejně jako viceprezident je volen Všečínským shromážděním lidových zástupců na **pětileté vládní období**. Do těchto funkcí mohou být zvoleni maximálně dvakrát.

Prezident při vykonávání rozhodnutí VSLZ a jeho Stálého výboru vyhlašuje zákony, zákonné předpisy, ustanovuje do funkcí a odvolává členy Státní rady, zveřejňuje nařízení, přijímá diplomatické zástupce cizích států, jmenuje a odvolává zplnomocněné představitele ČLR v zahraničí, ratifikuje mezinárodní smlouvy a důležité mezinárodní dohody, případně ruší účast Číny v nich.

Současný prezident byl zvolen v březnu 2003 a ve své funkci potvrzen v březnu 2008. Od listopadu 2002 je také generálním tajemníkem KS Číny. Od září 2004 též zastává funkci předsedy Ústřední vojenské komise KS Číny.

hlava státu (prezident): Hu Jintao (Chu Ťin-tchao) (od 15. března 2003)

viceprezident: Xi Jinping (Si Ťin-pching) (od 15. března 2008)

Státní rada, která je Ústřední lidovou vládou, je nejvyšším orgánem výkonné moci, vrcholným státním správním orgánem. Na základě ústavy a zákonů - přijatých Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSLZ) a jeho Stálým výborem, jimž je odpovědná a jimž podává zprávy o své činnosti - vydává příslušná zákonná ustanovení, rozhodnutí a nařízení. Je složena z předsedy, náměstků předsedy, státních poradců, ministrů zodpovědných za jednotlivá ministerstva nebo komise, generálního sekretáře a vedoucího sekretariátu.

předseda Státní rady (premiér): Wen Ťia-pao (od 16. března 2003)

místopředsedové (vicepremiéři): Li Keqiang (17. března 2008),

Hui Liang-jü kvůli (od 17. března 2003),

Zhang Dejiang (od 17. března 2008)

Wang Qishan (od 17. března 2008)

- **Legislativní moc**

Všečínské shromáždění lidových zástupců (VSLZ) představuje v zemi nejvyšší orgán státní moci. Má moc zákonodárnou, přijímá rozhodnutí o důležitých otázkách života země. Vybírá a volí vedoucí činitele nejvyšších státních orgánů, tj. členy Stálého výboru VSLZ, prezidenta a viceprezidenta republiky, předsedu a členy Státní rady, volí předsedu Ústřední vojenské komise a rozhoduje o výběru ostatních členů komise, volí prezidenta nejvyššího lidového soudu a generálního prokurátora Nejvyšší lidové prokuratury.

- **Soudní moc**

Lidové soudy jsou státními soudními orgány. Nejvyšší lidový soud působí na úrovni státu, je tedy vrcholným státním justičním orgánem. Zodpovídá se VSLZ a jeho Stálému výboru a vykonává dozor nad výkonem spravedlnosti **místními lidovými soudy** (zahrnují vyšší, střední a základní soudy), vojenskými a jinými **zvláštními soudy**. Soudci jsou jmenováni Všečínským shromážděním lidových zástupců.

Vyšší lidové soudy působí v provinciích, autonomních oblastech a městech pod přímou správou ústřední vlády. Střední a základní lidové soudy působí na nižších úrovních.

Lidové soudy projednávají všechny případy veřejně, vyjma těch případů, kde by bylo ohroženo státní tajemství, osobní soukromí nebo v případě mladistvých. Obžalovaný má právo na obhajobu, které se může zhostit sám osobně, jím pověřený právník, někdo z blízkých příbuzných či poručník.

prezident nejvyššího lidového soudu: Wang Shengjun (Wang Šeng-t'ün)

Dalšími čínskými státními orgány právního dohledu jsou **lidové prokuratury**. Jejich organizace odpovídá organizaci lidových soudů. Mají právo vykonávat prokurátorské kompetence a to následujícími způsoby: speciálním sledováním případů zrady, pokusů o rozdělení země a dalších důležitých kriminálních kauz, přezkoumáváním vyšetřování případů bezpečnostními orgány, rozhodováním o uvalení nebo neuvalení vazby na podezřelé a o předání případu k trestnímu stíhání, doporučováním a podporou veřejného soudního projednávání kriminálních případů a vykonáváním dohledu nad činností bezpečnostních orgánů, soudů, věznic a nápravných pracovních zařízení.

Lidové prokuratury, stejně jako lidové soudy, mají svoje kompetence nezávisle na jakémkoli správním orgánu, společenské organizaci nebo jednotlivém občanu. Všichni občané jsou si při uplatňování práva rovni.⁷

prezident nejvyšší lidové prokuratury: Cao Jianming (Cchao Ťien-ming)

Ačkoliv by se předpokládalo, že realizace ekonomických reforem Teng Siao-pchinga zavádějící tržní mechanismy do centrálně plánované ekonomiky vyvolá zároveň i změny politické směrem k demokratickému systému vlády, v Číně se tak neudálo a začal být cíleně budován tzv. *socialismus s čínskou specifikou*. Současný premiér Wen Tia-Pao prohlásil, že ekonomické úspěchy, jichž Čína dosáhla za poslední tři desetiletí, si vynucují politické reformy a také že demokracie v Číně může být

⁷ Zdroj: Embassy of People's Republic of China in the Czech Republic. Dostupné na WWW: <http://cz.china-embassy.org/cze/zggk/t126984.htm> (6.7.2011)

nastolena až za 100 let, do té doby je nutno se soustředit na ekonomické reformy, které zajistí stabilitu a prosperitu a teprve pak je možno mluvit o politických změnách.

1.1.5 Čínské zvyklosti v obchodu

Čínská národní kultura a zvyklosti se od těch evropských velice liší, proto se i společenská etiketa a obchodní protokol vyznačují určitými typickými tradicemi. Pokud tedy chceme, abychom v rámci obchodního jednání se zahraničními partnery dosáhli našich vytyčených cílů a požadavků, je příhodné seznámit se a osvojit si právě obchodní protokol a místní zvyklosti.⁸

Styl obchodního jednání

Číňané při jednání např. o dohodě bývají velmi dobře argumentačně vybavení a disponují velkou dávkou trpělivosti. Za svým rozhodnutím si dokáží nekompromisně stát a s případnými ústupky dokáží počkat až na poslední chvíli. Pokud jde o jednání na nejvyšší úrovni, budou čínští představitelé mít velmi přesnou a aktuální informaci o situaci v dané zemi. Čínští vyjednávači jsou značně koncepční a uvažují s perspektivou mnoha let dopředu.

Pojetí asertivity v čínském jednání vychází z tradičních vlastností, jako je úžasná trpělivost, skromnost, negociační slušnost a až neuvěřitelná psychická odolnost a hlavně vytrvalost. Čínští obchodní partneři uznávají také ohleduplnost, dodržování zaběhnutých pravidel a respektování protokolárních zvyklostí. Typickým jevem při jednání s Číňany je snaha vyhnout se zejména negativní přímé odpovědi, jelikož nechtějí svůj protějšek přivést do rozpaků, z toho vyplývá, že neradi rezolutně vyjadřují konkrétní konečný názor a chtějí mít stále otevřená „zadní vrátka“. Ačkoliv je v dnešní době jejich angličtina relativně dobrá, je případně dobré mít s sebou tlumočníka se znalostí odborných termínů podle charakteru výroby firmy. Byla by chyba nemít s sebou velkou zásobu vizitek, v ideálním případě s čínským překladem. Vizitky, listiny, dary apod. se podávají a přebírají oběma rukama.

⁸ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Čína. Dostupné na: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/cina/index.html>. (cit. 6.7. 2011); Businessinfo.cz, Etiketa obchodního jednání v Číně [online text]. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/cina/etiketa-obchodniho-jednani-v-cine/1000539/59880/>>. (cit. 6.7.2011)

Doba oběda je „svatá“, proto bychom se měli vyhnout jednání v době mezi 11 až 14 hodinou. Čínský partner pro dosažení svých cílů nešetří časem a je schopen protáhnout jednání až do pozdních hodin, či dojít k dohodě v časovém prostoru, který již zahraniční strana považuje za ztracený.

Pracovní návyky

Číňané jsou velmi pracovití a zvyklí pracovat mnoho hodin denně, je to také částečně ovlivněno vysokou nezaměstnaností v zemi, a tak si lidé snaží svou práci udržet. Problém při jejich zaměstnávání např. v reprezentačních kancelářích je v tom, že znalost angličtiny starších generací nebývá dobrá, proto naopak mladí lidé vybavení dobrou jazykovou znalostí jsou si vědomi své ceny a vzhledem k značnému množství zahraničních firem ve velkých městech si nárokují na vyšší mzdu.

Pracovní doba začíná většinou v 8 až 9 hodin a končí v 17 až 18 hodin s přestávkou na oběd, na úřadech se v sobotu a neděli nepracuje.

Vztahy mezi lidmi

Vztahy mezi lidmi hrají významnou úlohu při vytváření podmínek pro uzavření obchodní transakce. Bohužel je zde i problém korupce, která je v Číně na velmi vysoké úrovni. Obchodní partner mnohdy očekává pozvání do Evropy na náklad výrobní firmy „na prohlídku závodu a zboží“, což je často jediný způsob umožňující Číňanům cestovat, neboť to je pro ně jinak velmi obtížné. Vzájemně se poznat a vytvořit si mezi sebou potřebné známosti předchází získání důvěry partnera a uzavření kontraktu. Z toho důvodu musí zahraniční partner počítat s tím, že pravděpodobně bude potřeba absolvovat několik vzájemných návštěv a jednání. V Číně má tradičně velký význam neverbální komunikace, např. smích. Čínský partner je tak schopen sdělit šokující zprávu či negativní názor s úsměvem. Na druhou stranu, humor se preferuje spíše neosobní. Na rozdíl od našich zvyklostí, se na vizitkách či dokumentech uvádí nejprve příjmení osob, dle nichž nás poté čínský protějšek oslovuje.

Hodnoty a normy

Žebříček hodnot se s ekonomickým rozvojem a zvyšováním životní úrovně mění i v konfuciánské Číně. Do popředí se dostávají spíše materiální hodnoty, než by se třeba řešila možnost mít druhé dítě, jelikož politika jednoho dítěte je v Číně stále

praktikována. Také koupě bytu a mít dobré zaměstnání hraje větší úlohu než dříve. Ačkoliv však tradiční model rodiny stále přežívá, s rostoucí střední vrstvou se zvyšuje i konzumní způsob života, a to i luxusního zboží.

Úcta k cizincům stále ještě existuje, s vyhověním žádosti o pomoc či laskavost od kolemjdoucího ale počítejte spíše na venkově než ve městech. Na druhou stranu V Číně existuje vysoké národní uvědomění, tedy co je čínské, je nejlepší, a lépe se proto vyvarovat kritiky čehokoliv čínského. Národnostní otázka je citlivým problémem, zejména v Tibetu a severozápadní Číně (provincie Sin-ťiang). Z hlediska náboženství je však Čína relativně tolerantní zemí akceptující koexistenci různých náboženství jako např. islám, křesťanství, buddhismus apod. V obchodních záležitostech tak nehrají náboženské otázky určující roli.

Oblékání, stolování

Co se týče oblékání, v obchodním jednání je obvyklý oblek západního typu, na jihu vzhledem k teplu je oblečení méně formální. Můžeme se setkat s případem, že si starší lidé barví vlasy, aby tak zakryli šediny a vypadali mladě. Podávání rukou je běžné, někdy doprovázené lehkým úklonem. Pozvání na oběd či večeři je tradiční součástí obchodního jednání, kde přípitky a konzumace alkoholu jsou bez výjimky a povolené je u stolu či během stolování i kouřit. Obvykle se servíruje několik chodů u kulatého stolu s otáčivou deskou. Na závěr je velmi oceňováno a dobře přijímáno hostovo reciproční pozvání na oběd nebo večeři. Obchodní oběd či večeře poté končí závěrečným přípitkem hostitele, přičemž se někdy při této příležitosti předávají i dárky.

2. Politický a ekonomický vývoj v 2. pol. 20. století

Co se týče moderního období, velký obrat v čínské historii se odehrál zejména v 17. a 18. století n. l., kdy nejmocnější evropské země hledaly odbytiště pro své zboží a podnikaly koloniální výboje, které vedly až k tzv. první Opiové válce s Velkou Británií v roce 1840, v níž se ukázal rozsah čínského zaostávání zejména v oblasti vojenské a sociální. Zkorumpovaný dvůr v té době vládnoucí dynastie Čching podepsal s Británií řadu nerovnoprávných smluv, a tím Čínu zbavil státní suverenity a dostal zemi do polokoloniálního a polofeudálního postavení. Až do konce 19. století probíhá otevírání se jako řada ponížení.

Reakcí na zchátralost dosavadního systému je v roce **1911 buržoazně demokratická revoluce**, vedená *Dr. Sunjatsenem*. Na Sunjatsena během jeho života silně zapůsobila průmyslová revoluce na Západě a od té doby chce neustále svrhnout císařskou moc, kterou považuje za hlavní překážku modernizace Číny. Jeho cíl se mu naplňuje **1. ledna 1912**, kdy dochází k **vyhlášení Čínské republiky** a on sám se stává prozatímním prezidentem. Tato událost znamená definitivní konec vlády dynastie Čching a tedy císařského systému, který vládl v Číně přes 2000 let.

Počátky republiky však narážejí na vojenské velitele bývalého režimu. Čína se tak rozpadá na panství vojenských guvernérů, lokálních tyranů, kteří vykořisťují a ruínují zemi. 4. května roku 1919 došlo v Pekingu k rozsáhlým demonstracím proti imperialismu a feudalismu. Na politické scéně se tak poprvé objevila dělnická třída. Zástupci komunistických skupin z různých částí země, mezi nimiž byl i Mao Ce-tung, založili v Šanghaji **v roce 1921 Komunistickou stranu Číny**. Průkopník čínské demokratické revoluce a zakladatel Národní strany (**Kuomintang**) Sunjatsen úzce spolupracoval s komunisty při organizování tzv. Velké revoluce za demokratické sjednocení země, svržení moci militaristů a vytvoření demokratické národní vlády.

Dva roky po Sunjatsenově smrti, tedy v roce 1927, nový šéf Kuomintangu *Čankajšek* zahajuje prudkou represi proti svým dosud spřízněným komunistickým spojencům. Následuje několik let vnitřních bojů doprovázených dalšími událostmi jako invází Japonska do Číny a druhou světovou válkou.

V roce 1946, po kapitulaci Japonska vypukne opět, tentokrát již třetí, občanská válka. V této době však komunistická strana stojí pevně v čele lidových mas a Kuomintang podkopaný korupcí se hroutí. Do poloviny roku 1949 ovládli komunisté Čínu, zatímco Čankajškovy jednotky se stáhly na Tchaj-wan. Nová demokratická revoluce zvítězila. „Podle historika Vladimíra Nálevky rozhodlo zejména to, že komunisté měli dobře propracovaný zemědělský program, tudíž velká část obyvatelstva, převážně rolníků podpořila právě je. Navíc komunisté byli lépe vyzbrojeni, protože je zásobovali Rusové, a naopak Kuomintang se v posledním roce konfliktu špatnou politikou rozložil. Vítězství komunistů zaskočilo nejen Spojené státy, které až do poslední chvíle věřili v dohodu mezi Kuomintangem a komunisty.“⁹

V září roku 1949 se konalo Ustavující plenární zasedání Čínské lidové politického poradního shromáždění (ČLPPS), které zvolilo ústřední lidovou vládu, jejímž předsedou se stal Mao Ce-tung (1893-1976). Poté **1. října 1949** na náměstí Nebeského klidu (Tchien-an-men) v Pekingu za účasti 300.000 lidí **vyhlásil Mao Ce-tung Čínskou lidovou republiku (ČLR)**.

Hned po vzniku nového státu vláda formálně anektovala Východní Turkestán (dnešní autonomní oblast Sin-ťiang) a v roce 1950 i Tibet (oficiálně až roku 1951, dnešní Tibetská autonomní oblast), čímž dokončila opětovné sjednocení území připojením všech separatistických států vzniklých po vyhlášení republiky roku 1912. Čína se také okamžitě zaměřila na ekonomický rozvoj, který můžeme rozdělit na dvě hlavní časové linie. První se odehrávala mezi lety 1949 až 1978 a druhá od roku 1978 do r. 1992, jímž započala poslední fáze rozvoje do současnosti.

⁹ ČT24.cz, Novodobá Čína povstala z popela, v jejím čele stál Mao Ce-tung [online text]. Dostupné na: <<http://www.ct24.cz/svet/68352-novodoba-cina-povstala-z-popela-v-jejim-cele-stal-mao-ce-tung/>>. (cit. 7.7.2011)

Tabulka č. 1 Přehled období vývoje čínské ekonomiky od roku 1949

Rok	Učiněné reformní kroky
1949 - 1978 1949 – 1957 1958 – 1960 1961 – 1965 1966 - 1976	Rozvoj socialistické ekonomiky „Přechod k socialismu“ „Velký skok“ „Období úprav“ „Kulturní revoluce“
1978 – 1978 – 1984 1984 – 1988 1988 – 1991 1992-	„Program čtyř modernizací“, „Politika otevřených dveří“ 1. fáze 2. fáze 3. fáze 4. fáze

Zdroj: Ekonomická univerzita v Bratislavě – FMV, Contemporary East Asia Studies, Ekonom, Bratislava 2006, s. 42. [online pdf]. Dostupné na: < http://fmv.euba.sk/files/Contemporary_East_Asia_studies.pdf > . (cit.7.7.2011)

2.1 Čína za vlády Mao Ce-tunga

První etapa existence nového státu byla pojmenována tzv. „*obdobím obnovy*“ (1949-1952), kdy došlo k podstatným změnám v struktuře čínské ekonomiky. Mezi prvními kroky nové vlády bylo nastolení **agrární reformy**. Čínské hospodářství bylo v té době silně zemědělské, jelikož přes 80% pracovní síly pracovalo v sektoru zemědělství. Průmyslová výroba byla soustředěna pouze v několika městech při pobřeží. Infrastruktura, tolik potřebná pro ekonomický rozvoj, byla nedostatečná a země se potýkala také s vysokou inflací. Pozemková reforma spočívala v konfiskaci půdy velkostatkářů a její předání do rukou rolníkům. Došlo k znárodnění základních výrobních faktorů (průmyslových aktiv), industrializaci a odstranění privilegií zahraničního kapitálu. Započato bylo také vyhlašování různých kampaní, jakými byly např. programy gramotnosti, očkování, zvýšení kvality zemědělství atd.

Čína se z počátku snažila následovat sovětský systém plánování a tak byly do praxe zavedeny jednoleté, pětileté i dlouhodobé plány. Na první místo v ekonomice se dostal státní sektor, který zestátnil podniky drobné a střední buržoazie. V řemeslné

výrobě se vytvořila družstva. První pětiletý plán, nastolen již v letech 1953 - 1957, byl koncentrován na rozvoj těžkého průmyslu a jeho centrální řízení, z části na úkor jiných sektorů ekonomiky. Tempo ekonomického rozvoje se urychlilo, avšak za nadměrného zapojení všech zdrojů. Většina státních investic proudila do průmyslového sektoru, zatímco zemědělství bylo nuceno s podstatnou částí svých finančních požadavků spoléhat pouze na vlastní hubené kapitálové zdroje. V rámci průmyslu byly mezi hlavní priority řazeny železo a ocel, elektrická energie, uhlí, těžké strojírenství, stavební materiály a základní chemikálie; ve shodě se sovětskou praxí bylo cílem vybudovat velké, sofistikované a kapitálově vysoce nákladné továrny, jejichž značná část byla vybudována právě za účasti sovětské technické a finanční pomoci. Úkoly pro průmyslový sektor byly splněny, zemědělství však vykazovalo spíše smíšené výsledky, což se projevilo v rozdílech v příjmech.

2.1.1 Velký skok

Tento způsob hospodaření však nenaplňoval představy Mao Ce-tunga o „*čínské cestě*“ k socialismu. Proto v rámci druhé pětiletky ČLR v letech 1958 - 1960 nastoluje Mao politiku nazývanou **Velký skok** či **Velký skok vpřed**, anebo také „**tří rudých praporů**“, v rámci které chtěl ve „skocích“ radikálními politickými a ekonomickými opatřeními rychle zvyšovat čínskou produkci, dostat zemi během 15 let ekonomicky do postavení velmoci jakou byla Velká Británie a vybudovat komunismus. Tento tah vedl k roztržce s SSSR a rozdělení socialistického světa. Je pravda, že mechanické přenášení plánování z jiných socialistických zemí nebylo vhodné a situace velkého nadbytku pracovních sil, nedostatku půdy a dopravní infrastruktury vyžadovala novou politiku a instituce. Na straně druhé však byla patrná posedlost teorií, že jedinou cestou, jak zvýšit hospodářskou dynamiku bylo ji destabilizovat.

Na počátku Velkého skoku bylo obyvatelstvo Číny rozděleno do desetitisíců tzv. **komun**, prohlášené za „nejlepší organizační formu budování socialismu a postupného přechodu ke komunismu“, které představovaly základní ekonomické správní jednotky, jež měly být samostatné a zodpovědné za své výsledky. Měly zabezpečit rychlý růst zemědělské výroby bez moderní techniky a bez státních investic. Každá komuna musela z nařízení vlády vybudovat vlastní vysoké pece a zvýšit tím produkci oceli, aniž by jim byl zabezpečen přísun železné rudy či paliva, proto byli obyvatelé nuceni tavit své

náradí a oheň v pecích živit dřevěným vybavením svých obydlí, ba pálit i celé domy. Kov tavený nekvalifikovanými rolníky v pecích z pálené hlíny však zdaleka nedosahoval potřebné kvality, nedostatek nástrojů a pracovních sil v zemědělství znamenal drastický pokles zemědělské výroby. Zavedené rovnostářské odměňování vedlo ke snížení pracovní disciplíny a efektivity. Shodou okolností byla ve stejné době nepřízní počasí poškozena sklizeň a v roce 1960 Sovětský svaz, v důsledku rozkolu s čínským vedením, zastavil hospodářskou pomoc Číně.¹⁰ Tzv. „Velký skok“ byl tedy zakončen tvrdým dopadem v podobě hladomoru v celé zemi, který si vyžádal na desítky milionů lidských životů a jehož následky byly:

- nedostatek jídla
- nedostatek surovin v průmyslu
- nadprodukce nekvalitního zboží
- zchátrání průmyslových továren zúsobené špatným hospodařením
- vysílení a morální úpadek rolníků a inteligence¹¹

Na plenárním zasedání v lednu 1961 Ústřední výbor čínské komunistické strany tuto kampaň zastavil, což vedlo k pětiletému oslabení pozice zakladatele Nové Číny ve vedení strany a přijetí prvků sovětského modelu řízení státu. I nadále byla Maovi projevovaná úcta a ve vrchovaté míře mu byl dopřáván jeho po léta pěstovaný kult osobnosti, jinak se k němu ale chovali, jak to Mao sám vyjádřil, jako k mrtvému příbuznému na pohřbu. Tedy jako k někomu, jemuž jsou všichni povinováni úctou, který ale už samozřejmě nemůže do ničeho mluvit. Následovalo tzv. **období úprav** (1961-1965), mezi jehož cíly bylo přijetí nové zemědělské politiky, podporující mimo jiné investice do elektrifikace, umělých hnojiv a mechanizace. O jednu třetinu klesla produkce obilovin a lidové komuny byly reorganizovány. V roce 1964 si Čína stanovuje cíl modernizace ekonomiky, ke kterému se vrátí později v roce 1975. Do roku 1965 pak ekonomika fungovala poměrně úspěšně.

¹⁰ Rozpory mezi Čínou a SSSR se začaly vyostřovat již za Chruščovovy vlády, kdy Mao Ce-tung nelibě nesl odsouzení Stalinova kultu osobnosti a smlouvu mezi SSSR, USA a VB o zákazu jaderných zkoušek, kterou Čína odmítla podepsat. Mao Ce-tung dokonce označil SSSR za nepřítele, protože zradil původní myšlenky marxismu-leninismu. Poslední „kapkou“ pak byl vpád Varšavské smlouvy do ČSSR. Čína z toho měla hrůzu a začala vypovídat některé dvoustranné smlouvy s SSSR. Vše vyvrcholilo několika ostrými pohraničními konflikty, které z vojenského hlediska skončily vítězstvím SSSR. Tato roztržka mezi oběma bývalými spojenci však měla velmi závažné dopady na mezinárodní politiku a strategické rozložení sil v období studené války.

¹¹ Ekonomická univerzita v Bratislavě – FMV, Contemporary East Asia Studies, Ekonóm, Bratislava 2006, s. 43

2.1.2 Kulturní revoluce

Napětí mezi Mao Ce-tungem a jeho kritiky však bylo motivem k rozpoutání další z jeho kampaní, tentokrát nazvanou jako **Kulturní revoluce** (celým názvem *Velká proletářská kulturní revoluce*), trvající od r. 1966 do r. 1970 (některé zdroje uvádí trvání až do roku 1976, tedy do Maovy smrti). „Dnes je v čínských pramenech nazývána „desetiletím chaosu a rozvratu“, na konci 70. let se objevilo i hodnocení „feudální fašistická diktatura“.“^[2] Kulturní revoluce nebyla explicitně motivována ekonomickými cíly. Odrážela boj zejména v politických a kulturních sférách s velmi ničivými důsledky, které celkově zanechaly tíživé dědictví čínské ekonomice. Oficiálním záměrem bylo „vymýcení kapitalismu“ uvnitř KS Číny. Původ této kampaně se však nacházel spíše v politickém vývoji konce 50. let, následném oslabení Maova vlivu na chod státu a jeho postupném vytlačování do ústraní novou generací čínských komunistů. Kritika kultu osobnosti Stalina Chruščovem v roce 1956 a další události ve Východní Evropě v té době vyvolaly u Maa obavy, že i po revoluci a vytvoření socialistické společnosti na leninském modelu, je stále možná obnova kapitalismu.

Kampaň byla odstartována v srpnu roku 1966 na 11. plenárním shromáždění 8. ústředního výboru Komunistické strany Číny, kde Mao uveřejnil krátký komentář nazvaný „Bombardujte hlavní stan“. Jeho spoluaktéry se stali také armádní maršál Lin Piao a tzv. „gang čtyř“ v čele s Maovou manželkou Ťiang Čching. Velká proletářská revoluce byla zaměřena zejména proti inteligenci a tehdejší předním politickým špičkám Liou Šao-čchioví a **Teng Siao-pchingovi**, tedy „těm, kteří jdou kapitalistickou cestou“. V praxi dále navíc proti všem typům autorit, zahraničním diplomatům, inteligenci a úspěšným občanům. Jakékoliv projevy buržoazie byly pronásledovány a vystaveny tvrdým represím. Tímto způsobem se chtěl Mao také zbavit svých ideologických odpůrců, osobních nepřátel, opět se dostat do čela strany a získat zpět zpola ztracenou moc.

Ekonomika byla Kulturní revolucí zasažena ve dvou liniích, a to prostřednictvím vzdělávací politiky (formování Rudých gard) a snížením efektivnosti plánovací politiky (vlny politického rozdělování). Rudé gardy, tvořeny školní mládeží, zpracovávanou po léta v duchu téměř religiózního kultu Maovy osobnosti, jež rozvrátily pokrokové vzdělání a školení, byly vytvořeny jako specifická úderná síla, využívaná

k pronásledování a vraždění „nepřátel lidu“. Velký kormidelník aktivizoval tyto zfanatizované studenty pomocí hesel jako „učte se revoluci prostřednictvím revoluce“ nebo „palte na štáby“. Výuka ve školách byla přerušena a všechny univerzity uzavřeny. Podle tehdejší frazeologie se bojovalo proti „čtvero starému“ – starému myšlení, kultuře, obyčejům a návykům a proti „živlům sedmi typů“, jimiž byly statkáři, bohatí rolníci, kontrarevolucionáři, kriminální živly, pravičáci, buržoazie a odpůrci oficiální linie, tzv. „černí bandité“. Došlo k obrovským škodám na kulturním dědictví „Říše středu“. Vedle pálení knih, plenění muzeí a devastace historických budov, se objektem útoků ideologie stalo také divadlo, které má a mělo v zemi s tak silně zakořeněnými tradicemi velký význam, kdy jevištní scénky sloužily k propagaci tezí „Velkého kormidelníka“. V lednu roku 1967 Rudí gardisté rozpoutali hnutí za uchopení moci ve městech po celé Číně. Funkcionáři byli odstraňováni ze svých úřadů a na jejich místa zasedali mladí lidé bez předchozích administrativních zkušeností. V závěru kulturní revoluce začaly dokonce jednotlivé frakce rudých gard bojovat mezi sebou o to, která lépe brání Maovy ideje. Pod tlakem daných okolností byly v červenci 1968 Rudé gardy rozpuštěny a tato nezvládnutelná mládež nakonec vysídlena na venkov, kde se měla učit od rolníků, což se rovnalo svržení z politických výšin až na samé dno pekel. Uvádí se, že přesídleno bylo až 16 milionů mladých lidí.

Kulturní revoluce se také rychle odrazila v silném narušení průmyslové výroby a dopravy, což negativně ovlivnilo export a zahraniční obchod z poloviny 60. let. Co se týče síly dopadu kampaně na zemědělství v porovnání s vlivem na průmysl, někteří autoři knih o čínské historii ji uvádí jako zákeřnější a dlouhodobější, jiní tvrdí, že byla mnohem mírnější. Je jedno, jakým adjektivem vliv revoluce na zemědělství popíšeme, faktem zůstává, že už tak zbídačenému rolnickému obyvatelstvu další Maova vlna ideologické propagace nijak nezlepšila životní úroveň. Ačkoliv nedošlo k výraznějšímu rozvratu výroby, zintenzivnily se administrativní metody vedení rolnických výrobních celků. Byly atakovány soukromé části půdy, které představovaly významný prvek pro zotavení zemědělství po Velkém skoku. Jak v průmyslu, tak v zemědělství zmrazení mezd a zrušení prémie, ve spojení s tendencí zaměstnávat více dělníků, než bylo potřeba, aby se snížila nezaměstnanost a nepropouštět dělníky, kteří už byli jednou najati, vedlo ke snížení motivace, což spolu se zvyšováním cen podkopalo individuální úsilí.

V ekonomice také chyběli vzdělaní lidé. Po neshodách s SSSR odešlo mnoho sovětských inženýrů působících do té doby v Číně. Mnozí odborníci a řídicí pracovníci přišli v důsledku tohoto hnutí o svou autoritu a nemohli už sehrávat efektivní roli ve výrobě.

Devátý sjezd KS Číny v dubnu v roce 1969 byl mnohými považován za konec Kulturní revoluce. Vzhledem k tomu, že tento režim byl nastolen s cílem zejména zlepšit životní úroveň obyvatelstva, tak chaos a rozvrat ve všech odvětvích na začátku 70. let vynutily kroky stranického vedení země k různé nápravě. Po roce 1970 tak Mao Ce-tung souhlasil s opětovným zaměřením se na ekonomické cíle, což bylo nanejvýš naléhavé. Všeobecně byl rozšířen pocit nutné změny, a tak se ve společnosti začaly vytvářet příznivé podmínky pro implementaci reforem.

Hybnou silou těchto reforem nebyly pouze ekonomické aspekty, ale celková situace ekonomické reality, jež zahrnuje i stránku politickou a sociální.

Ekonomické aspekty

Ekonomické výsledky předchozího systému direktivního plánování nebyly nijak zanedbatelné, v porovnání s většinou rozvojového světa ba dokonce úspěšné. Rušivě působila spíše politická situace v zemi. „Během let 1952-1978 bylo dosaženo průměrného ročního tempa hrubé průmyslové výroby kolem 11% a v sektoru zemědělství činilo toto tempo v průměru 3%. Byla relativně úspěšně vytvořena průmyslová a technická základna bez ekonomické a politické závislosti na zahraničí. Rovněž nastaly významné strukturální změny, podíl průmyslové výroby na HNP se více než zdvojnásobil (z 25% na cca 60%). Velmi rychle se zejména rozvíjel těžký průmysl (strojírenství, hutnictví železa, ropný a chemický průmysl) a výroba elektrické energie. Spotřeba na obyvatele rostla cca o 2% ročně (v letech 1952-1976), což spolu s dalšími opatřeními pro vytvoření základů blahobytu vedlo ke zmírnění chudoby.

Tyto údaje však nadhodnotily reálné ekonomické fungování a zakryly základní problémy, které se v 60. a 70. letech zhoršovaly. Střídala se období boomu a poklesu. Za hluboké recese v období Velkého skoku např. 15-30 milionů lidí zahynulo hladem. Přílišná koncentrace na těžký průmysl poddimenzovala financování dalších sektorů a zpomalila jejich růst. Uvádí se, že mezní poměr kapitálu k výrobě v průmyslu se zhoršoval, tzn. že vysoké míry růstu bylo docilováno stoupajícími kapitálovými náklady,

produktivita práce ve státním průmyslu tak víceméně stagnovala nebo klesala. V zemědělství byl růst kapitálu v 60. a 70. letech doprovázen poklesem výroby na jednotku kapitálu. Rychlý růst pracovní síly kombinovaný se základními nedostatky ve venkovských institucích vedl téměř ke stagnující reálné produktivitě práce v zemědělství (během celého období 1952-1978 stoupla reálná přidaná hodnota na jednoho pracovníka jen o 5%.¹²

Do poloviny 70. let ekonomické náklady poté dále narostly. Jak už bylo zmíněno, mzdy většiny obyvatelstva byly zmrazeny nebo jen velice mírně rostly, tím také stagnovala úroveň reálného materiálního blahobytu (jako byla spotřeba potravin a výrobků a dostupnost bydlení), což vedlo k sociální nespokojenosti a v důsledku k již také zmíněné ekonomické pasivitě. Zhoršení produktivity tlumilo růst reálných mezd atd.

Vzniklé problémy ekonomického rozvoje země odpovídaly direktivní formě systému řízení ekonomiky. Podniky spravované státem byly nadřazeny jiným formám výroby. Státní zájmy předcházely kolektivním či individuálním. Síť stranických a vládních organizací se rozprostírala v ekonomice velmi hluboko.

Dalším neméně důležitým popudem k reformám byl v té době také ekonomický růst kapitalistických a sousedních východoasijských zemí, které se díky tomu dostaly do skupiny asijských nově industrializovaných zemí (ANIZ) a demonstrovaly úspěchy otevírání se světu a budování kapacit schopných konkurence. Japonsko v tomto období zaznamenalo ekonomický růst až kolem 10%¹³ ročně. Úspěch čínských komunit na Tchaj-wanu (vedený Kuomintangem), v Hongkongu a Singapuru byl rovněž do jisté míry pro Zemi středu pokořující.

„Na počátku 70. let nastoupila ČLR do „ofenzivy“ na poli mezinárodní diplomacie. V roce 1972 navázala diplomatické vztahy s Japonskem, Německou spolkovou republikou, Austrálií a Novým Zélandem, v roce 1973 následovalo mj. Španělsko a další kapitalistické státy. Všechny tyto země však měly s ČLR rozsáhlé hospodářské styky už dávno před formálním uznáním, Japonsko a NSR byly dokonce jejími hlavními obchodními partnery.

¹² ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996.

¹³ Znamenáček, M.: Čínská ekonomika-hlavní změny a perspektiva. VŠE. Praha 1996, s. 9.

Díky změnám ve vztazích k velmocím se ČRL v roce 1971 podařil velký diplomatický úspěch - na půdě OSN obsadila její delegace křeslo určené Číně, jež do té doby zastával delegát kuomintangské Číny z Tchaj-wanu. Dalším významným krokem bylo v roce 1972 navázání diplomatických styků Japonsko - ČLR.¹⁴

Po nástupu Richarda Milhouse Nixona do prezidentského křesla Spojených států amerických v roce 1969 došlo ke zlepšení vztahů mezi Čínou a USA, což bylo nepochybně způsobeno několika významnými událostmi, jako např. zařazením Číny mezi nukleární mocnosti, růstem Japonska jako ekonomického soupeře či prohloubením rusko-čínských rozporů. Rovněž americké obchodní kruhy začaly projevovat zájem o přístup na rozsáhlý čínský trh. V červenci roku 1971 navštívil tajně ČLR Nixonův poradce Henry Kissinger a o rok později v únoru 1972 přijal oficiální pozvání k návštěvě Číny samotný Nixon. V roce 1973 byly ustanoveny styčné úřady ČLR a USA v hlavních městech druhé strany, k navázání oficiálních diplomatických vztahů však došlo až po uznání Čínské lidové republiky jako jediné legální čínské vlády v roce 1979.

Vliv těchto událostí a ekonomického stavu země byly zdrojem motivace Teng Siao-pchinga a dalších stranických funkcionářů k podpoře reformních kroků, jež slibovaly nejen zlepšení veřejného blahobytu, ale i růst národní síly, otevírání se světu, a to vše s cílem vytvořit „bohatou a silnou“ zemi, o co usilovalo čínské vedení již od konce 19. století.

Politické aspekty

Posun k ekonomickým reformám byl spíše následkem politických faktorů než neefektivním fungováním ekonomiky.

Komunistická strana po svém vítězství v roce 1949 disponovala určitými výhodami při nastolení své vlády. Nesla si s sebou věrohodné revoluční dědictví, měla značný stupeň konsensu ve vedení, organizační soudržnost a ideologickou shodu ulehčující úkol mobilizace veřejné podpory. Veškeré tyto přednosti pro šíření a udržení režimu však byly zdiskreditovány deseti lety Kulturní revoluce, během nichž se oficiální ideologie stala spíše politickou zbraní, která sloužila k nastolení teroru po celé

¹⁴ OBUCHOVÁ, E. Číňané 21. Století dějiny, tradice, obchod. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 1999.

zemi. Předchozí organizační stabilita ve straně se hroutila pod tlakem procesů hledání a trestání „revizionistů“.

Takovýto diktátorský růst moci jedné politické strany a frustrace z byrokracie přímo úměrně vyvolávaly eskalaci napětí a nevole ve společnosti, jež se ventilovaly už v období před Kulturní revolucí např. během hnutí „Sta květů“ (1956-1957), v jejímž rámci byli intelektuálové vyzváni, aby dali kritikou podněty pro další zlepšení země. Když se ale toto hnutí postupně zvrhlo v kritiku vládního režimu, následovala v prvním období Kulturní revoluce (1966-1968) kampaň proti „těm, kteří jdou kapitalistickou cestou“, jež odsoudila statisíce lidí, převážně intelektuálů, k smrti nebo k převýchově.

Na druhou stranu moc funkcionářů, kterým se vyhnuly čistky ve vlastních řadách, měla v té době větší hodnotu než peníze při získávání nedostatkového zboží apod., což společnost stále více stavělo do opozice vůči vládě a vyvolávalo v ní cynismus a apatii. Z tohoto pohledu bylo nastolení ekonomických reforem jistým projevem vzpoury a snahou o obnovení autority čínského socialismu.

Sociální aspekty

Situace ve společnosti v době smrti Mao Ce-tunga vykazovala značnou sociální nespokojenost. Vliv Kulturní revoluce měl dopad na obyvatele Číny ve všech spektrech.

Zemědělci byli popuzeni, že během revolučního desetiletí nebyly naplněny maoistické sliby eliminace ekonomických rozdílů mezi venkovem a městy. Zemědělská činnost a produkce byla okleštěna mnoha nařízeními a omezeními danými různými kvótami. Nespokojenost venkovanů se projevovala spíše v jejich pracovní pasivitě a vyhýbání se placení daní, což vedlo k vykazování nižší produkce a příjmů a celkově ke zpomalení produktivity v zemědělství. „V sedmdesátých letech se navíc rozšířily donucovací metody Kulturní revoluce i na venkov. Rolníci museli například upustit od veškerých vedlejších činností, jako třeba pěstování prasat, slepic či kachen, aby se „uťal chvost kapitalismu“. Pro mnoho vesničanů to znamenalo hlad.“¹⁵ Od reforem si zemědělci slibovali, jak osobní, tak ekonomickou svobodu a vyšší ceny jejich produktů.

Co se týče manuálně pracujících ze státních podniků i mimo ně, ti také trpěli sníženou motivací v důsledku zmrazených či jen velmi pomalu rostoucích mezd a

¹⁵ Fairbank, J.K.: Dějiny Číny. NLN, s.r.o. Praha 1998, s. 648

omezeních při snaze o postup na vyšší pozici a lépe placenou práci. Politicko-byrokratické vedení ve firmách vyvolávalo frustrující atmosféru, čímž snižovalo svou autoritu u pracovníků a ti se stávali méně ovladatelnými v rámci udržení kázně ve výrobním procesu. Reformy měly přinést pro vedoucí pracovníky větší uvolnění od stranického diktátu, mladším a vzdělanějším zaměstnancům dále možnost seberealizace ve své profesi.

Kulturní revolucí nejvíce zasaženou sociální vrstvou byla zejména inteligence (lidé pracující ve sféře vzdělání, kultury, zdravotnictví či ve sdělovacích prostředcích), jež se stala cílem pronásledování a teroru na základě Maovy paranoi z možné konspirace. Tyto obyvatele stíhal všudypřítomný strach z často neopodstatněného nařknutí a velmi rychlého odsouzení, jak jejich osoby, tak celé rodiny. Zejména čínská mládež byla postižena vlnami nuceného vysídlování na venkov a ideologickou převýchovou. Reformy pro tuto sociální vrstvu slibovali hlavně duševní zdraví, kulturní svobodu a možnost rozvíjení jejich talentu.

Na základě stavu této ekonomické reality byl ve společnosti rozšířen pocit nutné změny. Lidé však neměli jasnou vizi o koncepci, jak by daná transformace tehdejší situace měla vypadat, po desetiletích Maovy vlády, plné terorizujících kampaní, pouze pociťovali potřebu zvýšit svou životní úroveň, dosáhnout větší osobní svobody a v celku žít spokojenější život.

Jasnější vizi o reformní koncepci však měl tehdejší místopředseda ÚV KS Teng Siao-pching, jež hovořil o vládě zákona, dodržování lidských práv a ekonomickém rozvoji země, čímž si u lidí rychle získal sympatie. Tengovo cílem bylo prosadit strategii „socialistické tržní ekonomiky“ a otevřít Čínu světovému trhu.

2.2 Teng Siao-pching

Teng Siao-pching se narodil 22. srpna 1904. Jako šestnáctiletý se během svých studií na střední škole zúčastnil studijního programu spojeného s prací v zahraničí, konkrétně ve Francii v Marseille, kde nakonec strávil 5 let. Pod vlivem starších studentů se začal zajímat o marxismus, což ho v roce 1922 přivedlo do komunistického hnutí a o

dva roky později se stal v zahraničí členem Komunistické strany Číny, která Tenga roku 1926 vyslala studovat do Moskvy. Zpět do Číny se vrátil v roce 1927, tedy v době, kdy vrcholily spory mezi komunisty a příznivci Kuomintangu, jež po několika letech bojů skončily v roce 1949 vítězstvím komunistické armády na čínské pevnině.

V roce 1952 byl povolán do Pekingu, kde ho střídavě jmenovali do řady vládních funkcí, z nichž nejdůležitější byla místopředseda vlády. O čtyři roky později jej povýšili do stálého výboru politického byra ÚV KS Číny, čímž se stal jedním z šesti nejmocnějších mužů Číny.

V době Velké proletářské revoluce byl stíhán jako jeden z těch, co „jdou kapitalistickou cestou“, proto byl také sesazen ze všech funkcí, které zastával. Tři roky musel poté pracovat jako dělník ve vesnické opravně traktorů v provincii Ťiang-si.

Na počátku 70. let, kdy ve společnosti začala vznikat proreformní atmosféra, se za pomoci tehdejšího premiéra Čou En-laje opět vrátil do funkce místopředsedy vlády. Když však Čou En-laj onemocněl rakovinou, Teng v roce 1975 nastoupil na jeho místo a začal se snažit systematicky napravit chyby „kulturní revoluce“.

V červenci 1976 postihlo severní Čínu jedno z největších zemětřesení v dějinách, které mělo za následek několik set tisíc lidských životů. Během dvou měsíců se sedmkrát vylila Žlutá řeka. Takovéto přírodní katastrofy byly v čínské historii vždy chápány jako předzvěst velkých společenských změn. První na sebe nedala dlouho čekat. Mao Ce-tung prodělal v tomto roce několik záchvatů mrtvice a 9. září podlehl Parkinsonově nemoci. Ačkoliv se Maovým nástupcem oficiálně stal Chua Kuo-feng, kterého ještě před svou smrtí v dubnu 1976 sám navrhl jako 1. místopředsedu ÚV KS a předsedu státní rady, neoficiálním prvním mužem Číny byl však už v té době Teng Siao-pching.

V srpnu 1977 se sešel 11. sjezd KS Číny, na němž byl přítomen již rehabilitovaný Teng a vliv jeho pragmatické politiky se projevil i na přijatých stranických materiálech. Poté v **prosinci 1978** proběhlo 3. přelomové plénum ÚV KS Číny, kde se rozhodlo, že důraz již nebude kladen na třídní boj, ale na rozvoj hospodářství, na socialistickou modernizaci, rozvoj socialistické demokracie a posílení socialistického právního systému. Maoistické slogany „politika jako vedoucí síla“ a

„nejdřív rudý, potom odborník“ nahradilo staré státnické heslo „hledat pravdu na základě faktů“. Ideologie ustoupila do pozadí.

2.2.1 Ekonomické reformy a zahájení budování systému socialistické tržní ekonomiky

Počínaje rokem 1978 pod vedením Teng Siao-pchinga Čína uskutečňuje zásadní reformu, která transformovala systém plánované ekonomiky na tržně orientovanou ekonomiku a tento proces je metaforicky nazýván také jako „Druhá revoluce“¹⁶. V tomto roce byl Komunistickou stranou Číny schválen **program čtyř modernizací** a koncepce otevírání se světu – tzv. **politika otevřených dveří**. Program čtyř modernizací, v současnosti stále probíhající, se týká oblastí:

- zemědělství,
- průmyslu,
- vědy a techniky
- armády

Potřebu nastolení toho programu poprvé formuloval již Čou En-laj v roce 1964 a opakoval ji v roce 1975 na zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců, kde se vyjádřil, že je třeba do konce století z Číny vytvořit socialistický „mocný stát s moderním zemědělstvím, průmyslem, obranou, vědou a technikou.“ Žádná z těchto modernizací neslibovala politické reformy, jež by každý sociolog očekával jako nutný důsledek změn v ekonomice. Aby se Teng vyhnul otázce politické reformy a vykázal ji mimo meze toho, co se toleruje, vyhlásil v březnu 1979 čtyři základní principy: Čína se musí držet

1. socialistické cesty
2. diktatury proletariátu
3. vedoucí úlohy strany
4. marxismu-leninismu-Mao Ce-tungova myšlení.

¹⁶ Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice: China Business, Praha 2005, s. 10

To zaručovalo samozvané diktatuře KS Číny, že si jako nějaká dynastie udrží monopol moci.¹⁷

Na základě programu čtyř modernizací byl hned z počátku značně zmírněn rozvoj těžkého průmyslu, *do popředí se dostal lehký průmysl*, začala se omezovat investiční výstavba a *za klíčovou oblast bylo vybráno zemědělství*, ve kterém byly zaměstnány více než dvě třetiny všech čínských pracujících. Veškeré reformní kroky spočívaly v **gradualistické metodě**, tedy v postupných změnách při zachování vládnoucí úlohy KS Číny. Realizaci reformu ve všech ekonomických sférách a provádění „politiky otevřených dveří“ v ČLR můžeme rozdělit do čtyř časových fází.

4 časové fáze reformu:

1. fáze

V letech **1978-1984** byl důraz kladen na materiální stimulaci a větší úlohu trhu, což vedlo k odstranění překážek pro rozvoj venkovských trhů. Zemědělská výroba se značně diverzifikovala a decentralizovala na úroveň domácností. Lidé vystupovali z družstev a začali soukromně podnikat s potravinami. Půdu si mezi sebou rozdělili a sepsali kolektivní smlouvu ohledně vzájemné pomoci, v případě, že by někoho z nich byl vzat do vazby. Takovéto chování však bylo spíše důsledkem počáteční nejistoty z reformu, než faktickým ohrožením ze zadržení.¹⁸ Ceny zemědělských výrobků vzrostly. V průmyslu byl opět zaveden systém bonusů a v městských aglomeracích experimentálně probíhalo posilování rozvoje podniků.

Transformace zemědělství tedy probíhala bez větších problémů. Na další reformy však Čína potřebovala více financí, proto, jak již bylo uvedeno, se v rámci politiky otevřených dveří snažila navázat vztahy s USA. Na počátku 70. let za vlády amerického prezidenta Nixona (funkční období 1969 – 1974) začaly ledy mezi dvěma světovými mocnostmi tát, stále však ještě neexistovaly oficiální vztahy.

¹⁷ Fairbank, J.K.: Dějiny Číny. NLN, s.r.o. Praha 1998, s. 450

¹⁸ BBC documentary, China's Capitalist Revolution, United Kingdom 25th July 2009

Normalizace vztahů mezi Čínou a USA byla zahájena až v květnu 1978 návštěvou amerického poradce pro národní bezpečnost Zbigniew Brzezinski za působení tehdejšího amerického prezidenta Jimmyho Cartera (funkční období 1977 – 1981). Ačkoliv to byla právě Čína, která žádala od USA hospodářskou pomoc, a tím také pomoc proti Rusku, snažil se Teng po celou dobu těchto diplomatických kroků vzbudit dojem, že o navázání strategických vztahů žádají Spojené státy americké, které samozřejmě cítily svou šanci oslabit ruský politický vliv. Brzezinsky v té době pronesl, že „USA jsou rozhodnuty, ale když chceme někam, musíme být dva“. Že je Čína ochotna být tímto druhým partnerem, bylo stvrzeno **na počátku ledna 1979**, kdy Teng Siao-pching jako první čínský vůdce navštívil USA a společně s prezidentem Carterem podepsali **smlouvu o vzájemné spolupráci**.

Po návratu čínské delegace z USA zpět do vlasti byla započata „nová kulturní revoluce“. Během návštěvy v Americe se Teng podíval do americké automobilky, na basketbalový zápas a na rodeu v Texasu přijal kovbojský klobouk, čímž lidem v Číně ukázal, že se mohou Amerikou inspirovat. Následně došlo v Číně k otevření 4 zvláštních ekonomických zón s cílem přilákat investice a technologii a na jihovýchodním pobřeží se světu otevřelo 14 přístavních měst. Amerika zde mohla najít zdroj levné pracovní síly a využít daňové úlevy, na druhou stranu pro Čínu to znamenalo inspiraci a získání nových znalostí.

V roce 1980 byly vytvořeny čtyři zvláštní ekonomické zóna (ZEZ) v Šen-čenu na hranicích s Hongkongem, Ču-chaj na hranicích s Macaem a Šan-tchou, obě v provincii Kuang-tung a Sia-men v provincii Fu-tien.

2. fáze

Od roku **1984** do roku **1988** se reformy na venkově vyvíjely úspěšně, proto byly přijaty reformní opatření i pro **rozvoj průmyslu** ve městech. Teng Siao-pching¹⁹ zpochybnil Maovu minulou vládu známým příslovím, že „*nezáleží, zda je kočka černá nebo bílá, hlavně aby chytala myši*“, z čehož

¹⁹ Teng Siao-pching byl v roce 1985 vyhlášen americkým magazínem **Time** mužem roku (anglicky: **Person of the Year**; původním názvem **Man of the Year**)

plynulo, že mu nezáleželo, zda si lidé vyberou socialismus nebo tržní hospodářství, přijetím systému všeobecné odpovědnosti jim dal volnost, aby si hospodařili sami. Teng nechával věcem volný průběh. Lidé na venkově tedy část své úrody odváděli a zbytek mohli prodat, což vyvolalo ve společnosti pocit spokojenosti a svobody.

Byl zaveden **duální cenový systém**, zdaňování podniků, systém odměňování stále více kopíroval vývoj produktivity, došlo také ke **zrušení monobankovního systému**. Na základě reformy došlo k uvolnění finančních vazeb podniků na stát, kdy si na své projekty mohly začít půjčovat od bank, a tím poklesla úloha státního rozpočtu. Do té doby ¼ státních příjmů putovala právě do státních podniků. V roce 1984 bylo navíc otevřeno 14 pobřežních měst pro zahraniční podnikání (mezi nimi i Šanghaj, Wen-čou, Fu-čou, a Kuang-čou). Došlo k rozšíření ZEZ v ústí řeky Jang-c' a vytvoření ZEZ Chaj-nan. Vznikla swapová centra pro obchodování s devizami a podniky zahraničního obchodu byly decentralizovány.

Čínští spotřebitelé byli nadšeni vlnou nové revoluce. V obchodech se objevilo zboží, které do té doby nebylo v Číně běžné, jako například propisky, trička s potisky, rádia, sluneční brýle, televize, móda začala kopírovat světové trendy. Všechny tyto aspekty demonstrovaly reformní hospodářské změny. Teng tehdy řekl, že „*modernizace země je největší prioritou*“.

„*Chomáček bavlny s velmi ostrým špendlíkem uvnitř*“, jak Tenga kdysi nazval Mao Ce-tung, postupně překonával čínskou izolaci. Investoři ze západu využívali nových možností a trhů. V zemi do té doby vládla silná byrokracie, zdoluhavé schvalovací procesy vyžadovaly někdy i stovky úředních razítek. Trh práce byl nepružný, jelikož pokud pracovníci plnili normy, nemohl je nikdo propustit. Nezaměstnanost tedy skoro neexistovala. Platy se nestanovovaly na základě výkonu, ale dle počtu odpracovaných let. Podniky zaměstnancům zajišťovaly ubytování či dopravu do práce, výplatu penze v důchodu a další zaměstnaneckou péči. Lidé tedy pocítovali silnou sociální jistotu, jelikož velké firmy byly skoro jako malé státy. Slovo zisk působilo až hanlivě, a tak se raději

používaly výrazy jako peníze či fondy. Proto po zavedení nových tržních pracovních modelů „ze západu“ Teng Siao-pchingem do praxe se situace zcela změnila. Mzdy začaly růst a lidé se přesouvali do přístavů, kde byl však počet pracovních pozic omezen.²⁰ Pracovníci ve vedení firem, jež měli za úkol pouze šířit ideologii v podnikové kultuře a tvořili mnohdy až 20% všech zaměstnanců, měli být podle Tengových představ nahrazeni kvalifikovanými experty.

„Léčebná kúra“ nezabrala pouze v těžkém průmyslu, právě kvůli byrokratickému zkosnatění systému. Chlouba Maova režimu už byla zastaralá a Teng nechal **ztrátové podniky v roce 1986 padnout**. Tím se na ulici ocitly miliony lidí a vzrostla kriminalita.

3. fáze

Třetí fáze reformem se odvíjela mezi lety **1988 – 1991**. Na konci 80. let dosáhl Teng dvou hlavních úspěchů:

- transformace zemědělství a
- druhým zavedení kapitalismu uvnitř zvláštních ekonomických zón, které měl za cíl v budoucnu rozšířit po celé zemi.

Soukromě v té době mohly podnikat pouze venkovské podniky, ve městech na to lidé neměli právo a tak se prohlašovali za venkovské podniky. V Pekingu byly časem tyto aktivity odhaleny a vyšetřovatelé je začali prověřovat, což někdy vedlo až k šikaně stranickými funkcionáři. Teng pozastavil ohlášenou cenovou reformu, zavedl kontrolu cen a byl přijat plán úprav, který vedl ke stabilizaci cen, ale rovněž citelně zpomalil růst ekonomiky právě zejména v sektoru průmyslu. V důsledku ukončení státní regulace cen a zvětšení poptávky a výroby se roztočila **inflační spirála až k dvojciferné inflaci**, což vyvolalo na trzích paniku, zmatek mezi lidmi a následný run na banky. Brzy se začaly projevovat rozdíly v příjmech, které byly jako živná půda pro korupci, závist a strach z budoucnosti. Korupce dala komunistické straně velkou ránu. Provinční úředníci a tajemníci brali od západních investorů za povolení k podnikání úplatky, jakými byly například byty, luxusní auta či peníze

²⁰ BBC documentary, China's Capitalist Revolution, United Kingdom 25th July 2009

uložené v daňovém ráji. Do roku 1989 bylo 6000 takovýchto funkcionářů usvědčeno, ale i tak se jich mnoho spravedlnosti vyhnulo.

Rychlý hospodářský rozvoj způsobený zavedením čtyř modernizací, ale doprovázela i řada nežádoucích účinků. Příčinou kritických hlasů byla zejména již výše zmíněná hyperinflace. Kritikou nešetřili ani intelektuálové, které trápila především malá míra svobody v politické a umělecké oblasti. Nespokojenost obyvatel, zejména studentů, vyvrcholila dva dny po smrti vůdčí osobnosti liberalizace a demokratizace čínské politiky, bývalého předsedy ÚV KS Číny Chu Jao-panga (zemřel 15. dubna 1989) na **náměstí Tchien-an-men**. Pietní akce za oblíbeného politika ale velmi rychle přerostla v manifestaci. Díky dočasně neustranně informujícím médiím byly zprávy o aktuálním dění dostupné po celé Číně. Protestující Číňané se nepřikláněli ani ke kapitalismu ani k návratu vlády ČKS před reformami, požadovali, aby vláda vyslechla a splnila jejich návrhy, které se zabývaly abstraktními problémy – demokracií, svobodou, volností, morálkou (proti korupci), spravedlností (proti protekcím) a národní hrdostí (proti ponížení ze strany ciziny). Tyto demonstrace však přišly v nejméně vhodnou dobu, jelikož měl v květnu do Pekingu přijet na vrcholné setkání s Čínskými vůdci generální tajemník M. Gorbačov ze Sovětského svazu, k čemuž se sjeli televizní moderátoři a jejich štáby z celého světa. Ti zjistili, že se obrovské náměstí Tchien-an-men mezitím změnilo v barvitě tábořiště pro mnoho tisíc studentů a další městské obyvatele demonstrující za demokracii. Po odjezdu sovětské delegace svolilo ČKS ke schůzce se zástupci demonstrantů, ti však nebyli schopni předložit žádné konkrétní požadavky. Situace gradovala. Někteří vojáci přecházeli na stranu demonstrantů, lidé žádali studenty o mírnější jednání, proběhla také vlna hladovek. Teng se snažil celý měsíc zabránit použití tvrdé síly. Lidem vzkazoval že, „demokracie se musí budovat pomalu a ne násilím“²¹ a žádal je, aby nevycházeli do ulic. Lidé však neměli strach ale vztek, že Teng před ně nepředstoupil a „schovával se“ za zdmi sekretariátu. Straničtí činitelé rozhodli s demonstrací skoncovat rázně. Druhého června dostala armáda příkaz vyčistit náměstí za jakoukoliv cenu. V noci z 3. na 4. června začaly tanky

²¹ BBC documentary, China's Capitalist Revolution, United Kingdom 25th July 2009

brutálně rozhánět demonstranty. V pět hodin ráno 4. června bylo po šesti týdnech náměstí Tchien-an-men vyklizeno.

„Údaje o počtu obětí vojenského zásahu se rozcházejí. Podle oficiálních údajů KS Číny z roku 1996 přišlo při událostech v celé Číně o život 931 lidí a více než 20 000 jich bylo zraněno. Pod tankovými pásy nebo při střelbě našlo smrt 523 osob a zranění utrpělo více než 10 000 lidí. Amnesty International udává ale nejméně 1300 mrtvých, neoficiálně se mluví až o 7000 obětech. Tehdejší premiér Li Pcheng²² si pro svou bezvýhradnou podporu tvrdého zásahu vysloužil přezdívku "řezník z Tchien-an-men". Demonstrující, kteří zákrok přežili, byli vystaveni vlně represí. Tisíce lidí byly zatčeny a kolem třech desítek jich je stále ve vězení.“²³

Po těchto událostech utrpěl největší prohru Teng osobně. Zahraniční investoři se stahovali ze země, podnikatelé odcházeli houfně a zahraniční politici ustupovali od spolupráce. Tengovo desetileté budování se ocitlo v troskách, a tak raději uchýlil do penze. Médii byl ignorován. Mimo veřejný politický život však nevydržel být moc dlouho, jelikož postupný odklon od politiky otevřených dveří jej nenechával chladným, a tak se v roce 1991 (v jeho 78 letech) vydal na „poslední tažení za záchranu reform“. Dokonale využil svých vojenských zkušeností operovat „mimo dohled nepřítele“ a v Šanghaji anonymně vydal kritiku tehdejší vlády, což zpustilo vlnu pátrání po autorovi. Ačkoliv touto kritikou hrubě porušil stranický protokol, Teng hrdě vystoupil z anonymity a prohlásil: „Autorem jsem já. Můžete si to vyřídit se mnou.“²⁴. Tehdejší premiér se však přiklonil na jeho stranu a podpořil politiku reform. Tento akt také opět potvrdil, že vydělávat peníze bylo zase v pořádku, nikdo se již nemusel bát trestu. V roce 1993 Teng prohlásil, že „být bohatý je kvěle“.²⁵

²² Li Pcheng – předseda vlády KS Čny v letech 1988 -1998

²³ ČT24, Brutální zásah na Tchien-an-men znamenal pro Čínu ztrátu tváře v zahraničí [online]. Článek 3. 6. 2009. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/17433-brutalni-zasah-na-tchien-an-men-znamenal-pro-cinu-ztratu-tvare-v-zahranici/>> (cit. 15.2.2012)

²⁴ BBC documentary, China's Capitalist Revolution, United Kingdom 25th July 2009

²⁵ Toto prohlášení však musel na přání ČKS vysvětlit. Mínil tím tedy, že „bohatsví patří všem lidem. V našem systému socialismu zbohatneme všichni.“. Zdroj: BBC documentary, China's Capitalist Revolution, United Kingdom 25th July 2009

4. fáze

Čtvrtá fáze reform, během které se čínská ekonomika zaměřuje na otevírání se světu, byla započata roku **1992 a probíhá dodnes**. „Bezprostředně po masakru v roce 1989 zůstal svět na okamžik v šoku. (...) Všeobecně se očekával brzký pád komunistického režimu na čínské pevnině po vzoru Světského svazu a východní Evropy. Režim však žádné známky kolapsu nejevil, naopak kombinací represí vůči svým aktivním odpůrcům a jistého uvolnění v každodenním životě alespoň navenek loajálních občanů se postupně stabilizoval a upevňoval. V důsledku sankcí došlo k jistému hospodářskému poklesu, ten však přinesl i některé pozitivní prvky, např. mírné zklidnění „přehřáté“ čínské ekonomiky a **pokles inflace**.“ [Fairbank 1998, s.483]

Na podzim roku 1992 komunistická strana vyhlásila, že tržní systém je kompatibilní s ideály socialismu a bylo vyhlášeno **budování socialistické tržní ekonomiky**. Nově přijaté paradigma znamenalo ideologický průlom a další iniciativa byla zaměřena na urychlení podnikových, finančních a sociálních reform. Na 14. sjezdu téhož roku přijala KS Číny Tengovu teorii o *budování socialismu s čínskou specifikou* jako řídicí princip čínské politiky a jako cíl ekonomické reformy vybudování systému socialistické tržní ekonomiky. Obsah reform je možno v zásadě shrnout následovně:

- přijetí řady zásadních makrorozhodnutí a kontrolních opatření k důsledné realizaci reformy ve všech jejích aspektech
- při rozvoji všech forem vlastnictví bude nadále hlavní formou vlastnictví veřejné
- mechanismus fungování státem vlastněných podniků bude dále transformován tak, aby to odpovídalo požadavkům tržní ekonomiky
- vlastnická práva a zodpovědnost podniků budou jasně stanovena a funkce státu bude oddělena od funkcí podniků, jejichž řízení se zveřejní
- v zemi bude vytvořen otevřený a jednotný tržní systém, který spojí trhy měst a venkova a vytvoří podmínky pro reciproční propojení čínského a zahraničních trhů, přičemž bude prosazována optimalizace rozmístění investic

- změny se funkce vlády při řízení ekonomiky vytvořením optimálního makroregulačního systému, v němž budou hlavní roli sehrávat nepřímé prostředky řízení
- vytvoří se takový systém rozdělování státních prostředků, který bude založený na dosahovaných pracovních výsledcích, přičemž se bude upřednostňovat efektivnost a v úvahu se bude brát i čestnost při nakládání s nimi
- k povzbuzení rozvoje čínské ekonomiky bude vytvořený několikastupňový systém sociálního zajištění.²⁶

Od roku 1992 začíná být Čína prezentována do globálního světového ekonomického podvědomí jako nastupující hospodářská velmoc s prakticky bezdenným vnitřním trhem a neomezenými zdroji levné pracovní síly. Tuto událost podnítila především Světová banka v roce 1992, která ve své každoroční prognóze pro následující rok přešla z mechanického přepočítávání podle směnných kurzů na koeficient kupní síly, což vedlo v případě Číny k sedminásobnému výšení odhadované hodnoty, a tak se skoro přes noc stala **třetí největší světovou ekonomikou** hned po USA a Japonsku. Následovala vlna odbourávání zbytku umělých politických překážek pro podnikání, což vedlo k opětovnému hospodářskému růstu i v několika následujících letech.

Ve čtvrté etapě reformem je důraz kladen na vytvoření podnikového systému ve státních podnicích, makrosystémové reformy včetně reformy bankovního a finančního systému a systému zahraničního obchodu, dále se Čína zaměřuje na reformy v oblasti bydlení, sociálního zabezpečení obyvatel, na transformaci fungování státního aparátu a na další rozšiřování otevřených zón z přímořských oblast do vnitrozemí. V této etapě jde zároveň o to, aby situace při otevírání se světu po všech stránkách a ve všech směrech odpovídala vstupu Číny do Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO), jejímž členem se stala 10. listopadu 2001.

²⁶ Zdroj: Embassy of People's Republic of China in the Czech Republic. Dostupné na: <<http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/t126982.htm>> (5.2.2012)

3. Změny v ekonomice po roce 1978

Jak již by zmíněno, reformy otevírání se světu dle programu čtyř modernizací byl zaměřen zejména na zemědělství, průmysl, vědu a techniku a modernizaci armády.

3.1 Zemědělství

Zemědělský sektor byl pro čínskou ekonomiku klíčový, jelikož v té době zaměstnával největší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva. Z tohoto důvodu započaly ekonomické reformy právě v tomto sektoru. O vzestupu zemědělství po hladomorech v 60. a 70. letech existuje mýt, kterak osmnáct zemědělců z nejchudší provincie Xiaogang, snažící se zajistit více potravin pro své rodiny, se dohodli o rozdělení společně obhospodařované půdy na jednotlivá políčka. I nadále platili povinnou „obilnou daň“ družstvu, ale po splnění téhle povinnosti mohli vypěstované přebytky prodat nebo směnit za jiné výrobky a zisky si ponechají. Takové tajné ujednání bylo nezákonné a zemědělci věděli, že je může stát svobodu, možná i život. Všech osmnáct mužů dohodu odvážně stvrdilo v prosinci 1978 otisky prstů. Pokud by byl některý z nich zatčen nebo potrestán, měli se o jeho rodinu postarat ostatní.

Za několik měsíců se okamžitě dostavil pozitivní výsledky ve zvýšení výnosů. Těchto osmnáct „narušitelů“ však prý zdaleka nebyli prvními. Podobné aktivity i ostatních zemědělců prý přitáhly pozornost Tenga, který o paktech hovořil jako o „významném smluvním systému, v němž zisk závisí na produkci“. Neuběhl ani rok od uzavření dohody a většina zemědělců v provincii Anhui s padesáti miliony obyvatel pracovala v systému označovaném jako „systém odpovědnosti domácností“. Oficiálně byl tento systém zaveden v roce 1980, ale pro potřeby mýtu bylo dobré, že u zrodu této revoluce stáli rolníci a ne intelektuálové z Pekingu. Výkop směrem k tržní ekonomice tak v Číně ve skutečnosti provedli zemědělci.

Někteří zahraniční vědci však Xiaoganský experiment zpochybňují. Tvrdí, že konec obecních zemědělských hospodářství narazil na mnohem větší odpor, než oficiální verze připouštějí. Nicméně z praktického hlediska jsou podrobnosti o původu reformy pro dnešek méně významné než pracovitost a touha, které z ní vzešly. Vláda tedy podporovala růst zemědělské produkce s cílem dosáhnout soběstačnosti v produkci

obilovin. Kolem roku 1984 skoro 99%²⁷ čínského venkova hospodařilo pod systémem pronájmu půdy jednotlivým rolnickým domácnostem.

Dekolektivizace a institucionální změny zavedeny na počátku 80. let čínskou vládou byly do té doby bezprecedentní. Jak již bylo zmíněno, přechod k zemědělské výrobě založené na rodinném farmaření, bylo čím dál více řízeno tržními signály. Růst cen zemědělských produktů způsobil růst příjmů ve všech odvětvích zemědělského sektoru. Avšak od poloviny 80. let došlo ke změně tohoto trendu (vyjma chovatelství a rybářství). Stagnace sklizně byla vyvolána snížením podpor ze strany státu, což v té době ještě nebylo vyrovnáno dostatečným množstvím investic ze strany farmářů a růst cen zemědělské výroby (po roce 1984 to bylo průměrně o 13%²⁸ ročně) podporující růst produkce byl utlumen současným zvyšováním cen vstupů, což demotivovalo zemědělce věnovat se tedy nejméně ziskové výrobě – obilnářství.

Implementaci tržních mechanismů do dříve pouze centrálně plánované ekonomiky s pouze jednou politickou stranou začala vyvolávat potřebu debat členů vedení strany ohledně různých názorů na další reformní kroky. Někteří z nich si chtěli ztracenou důvěru zemědělců získat zpět radikálnějšími reformami, což by logicky vedlo k privatizaci půdy, protipól představovaly názory o nutnosti návratu ke kolektivnímu systému. Důsledkem byly spory ohledně dalšího postupu cenové reformy, které odražely skutečné ekonomické dilema. Po odstranění zásobovacího monopolu v zemědělském sektoru došlo v roce 1985 k posunu od nabídkově orientované k poptávkově orientované struktuře výroby. Ve světle domněle nezvládnutelných nadbytků došlo k obnovení potravinové krize, jelikož princip maximalizace příjmu, jak již bylo řečeno, povzbudil zemědělce k ústupu od produkce obilí.

Ačkoliv byla 80. léta přelomovým obdobím plným těžkostí, dají se pokládat za dekádu s vysokým růstem a strukturálními změnami v zemědělství. Průměrný přírůstek zemědělské výroby činil 6,4%.

²⁷ Mengkui, W. and others. *China's Economy*. China International Press, 2006. s. 30

²⁸ Znamenáček, M. Dr. Ing. *Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva*. Praha: VŠE, 1996. s.37

Tabulka č. 2

Průměrná míra růstu zemědělské produkce podle skupin komodit v % (1981-1990)

Komodita	1981-85	1986-1990	1981-1990	Nejlepší výsledek z předchozí pětiletky
Obilí	3,4	3,3	3,4	4,2 (1966-1970)
Bavlna	8,9	1,6	5,3	4,7 (1953-1957)
Olejnata semena	15,4	0,4	7,7	1,8 (1971-1975)
Cukr	15,8	3,6	9,5	9,4 (1953-1957)
Vepřové, hovězí a skopové	7,9	7,4	7,6	8,6 (1976-1980)
Rybářství	9,4	11,9	10,6	13,3 (1953-1957)

Zdroj: Znamenáček, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s.35

Z výsledků je patrné, že i tak významný přírůstek z 1. poloviny osmdesátých let by předstížen v období 3. pětiletého plánu z let 1966 až 1970. Avšak takovéto srovnání bylo v tomto případě zavádějící, jelikož je nutné brát v úvahu, že mezi lety 1981 a 1985 bylo oseto o 7% méně osevní plochy pro obilí a růstu produkce bylo dosaženo zlepšením výnosů.

Během 7. pětiletého plánu dochází ke zpomalenému růstovému trendu až stagnaci, ke konci 80. let se produkce opět vrací k vrcholným hodnotám a ve srovnání s předchozími třemi dekádami můžeme 80. léta považovat za bezprecedentní. K historicky největší sklizni do té doby dochází v roce 1990 o celkové hmotnosti 446²⁹ mil. tun. Průměrná spotřeba na obyvatele u obilí a jedlých olejů ve druhé polovině 80. let zaznamenala jen malý růst či stagnaci, zatímco zejména u rybářství došlo k akcelerujícímu růstu. Tento fakt poukazuje na strukturální změnu v zemědělství, čili na přesun aktivity z rostlinné výroby na živočišnou (viz. Tabulka č. 3), ke které došlo během této první reformní dekády. Podstatný pokles podílu rostlinné výroby nastal mezi lety 1984-1988, a to více než o 5%, určité zlepšení bylo zaznamenáno ke konci 80. let. Oproti tomu tedy nastal nárůst v chovatelství a rybářství. Navíc v rámci rostlinné výroby došlo i ke změnám v používání půdy pro jednotlivé komodity.

²⁹ China Statistical Yearbook 1991, China Statistical Bureau of PRC, Beijing, China 1992, s.15

Tabulka č. 3

Strukturální změny v zemědělství ČLR v % (1980-1990)

Rok	Hrubá hodnota výroby	Z toho:			
		rostlinná výroba	lesnictví	chov zvířat	rybářství
1980	100,00	76,73	4,25	17,15	1,88
1981	100,00	75,84	4,65	17,26	2,24
1982	100,00	76,25	4,65	16,82	2,28
1983	100,00	76,01	4,74	16,82	2,52
1984	100,00	75,18	4,87	17,18	2,77
1985	100,00	73,43	5,01	18,37	3,19
1986	100,00	73,96	5,14	17,70	3,20
1987	100,00	72,46	5,17	19,00	3,36
1988	100,00	70,01	5,22	21,15	3,61
1989	100,00	70,96	4,95	20,74	3,35
1990	100,00	72,43	5,06	19,25	3,26

Zdroj: Znamenáček, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s.36

Devadesát léta se vyznačovala především zaměřením se na zvyšování úrody zlepšením efektivity farem v rámci vzácnosti půdy. To vyžadovalo velké přírůstky v nabídce umělých hnojiv, insekticidů, mechanizace a šíření pokrokových metod farmaření, což vyvolalo potřebu na rozvoj chemického průmyslu, technického výzkumu a školení. V roce 1990 bylo přetransformováno už 2,7 hektarů málo a středně výnosné půdy. V první polovině 90. let bylo tempo růstu zemědělství 3,8%, což však nezaručilo dosažení stanoveného plánu pro zlepšení životní úrovně obyvatelstva na „malý blahobyt“³⁰, který předpokládal vyšší spotřebu potravin (zejména masa, mléka, vajec, ryb, ovoce a zeleniny). V té době bylo totiž cílem zajistit znatelné zlepšení životní úrovně také v dietických hodnotách výživy v zájmu větší rovnovážnosti vývoje zemědělství. V čínských městech a prosperujících venkovských oblastech byl již v první polovině 90. let započat přechod z potravy převážně založené na obilí, ale v zaostalejších částech venkova spotřeba obilí ještě nedosáhla bodu nasycení a růst příjmů byl spojován s vyšší poptávkou po obilí. V druhé polovině a ke konci 90. let však můžeme pozorovat klesající spotřebu obilí v kilogramech na obyvatele v porovnání s rostoucí spotřebou právě preferovaného masa, vajec či ryb.

³⁰ Z čínského „xiaokang“, resp. z anglického „comfortably well-off“.

Tabulka č. 4**Spotřeba hlavních zemědělských produktů na obyvatele ve venkovských domácnostech**

Položka	1990	1995	1998	1999
Obilí (nezpracované) (kg)	262.08	258.92	249.28	247.45
Pšenice a rýže (kg)	215.02	210.74	208.97	206.17
Čerstvá zelenina (kg)	134.00	104.62	108.96	108.89
Jedlé oleje (kg)	5.17	5.80	6.13	6.17
Vepřové, hovězí a skopové (kg)	11.34	11.29	13.20	13.87
Drůbež (kg)	1.26	1.83	2.33	2.48
Večce a související produkty (kg)	2.41	3.22	4.11	4.28
Ryby a krevety (kg)	2.13	3.06	3.31	3.82
Cukr (kg)	1.50	1.28	1.40	1.46
Lihoviny (kg)	6.14	6.53	6.98	6.98
Bavlněný textil (m)	0.90	0.44	0.32	0.30
Textil z chemických vláken (m)	1.74	1.70	1.57	1.52
Vlněný textil (m)	0.08	0.06	0.05	0.03
Hedvábí a satén (m)	0.04	0.02	0.02	0.02
Pletací vlna a pletené zboží (kg)	0.07	0.12	0.12	0.12
Gumová, sportovní a kožená obuv (páry)	0.67	0.69	0.66	0.66

Zdroj: National Bureau of Statistics of China. Dostupné na:

<<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/J23E.htm>>. (2.2.2012)

Na druhé straně se růst spotřeby živočišné potravy neobejde bez růstu produkce obilí, jelikož podle hrubých odhadů je potřeba 3,5kg obilí k získání 0,5kg masa, a tak rychlý rozvoj živočišného hospodaření vyžaduje urychlené tempo růstu produkce obilí schopného uspokojit požadavky na krmení.

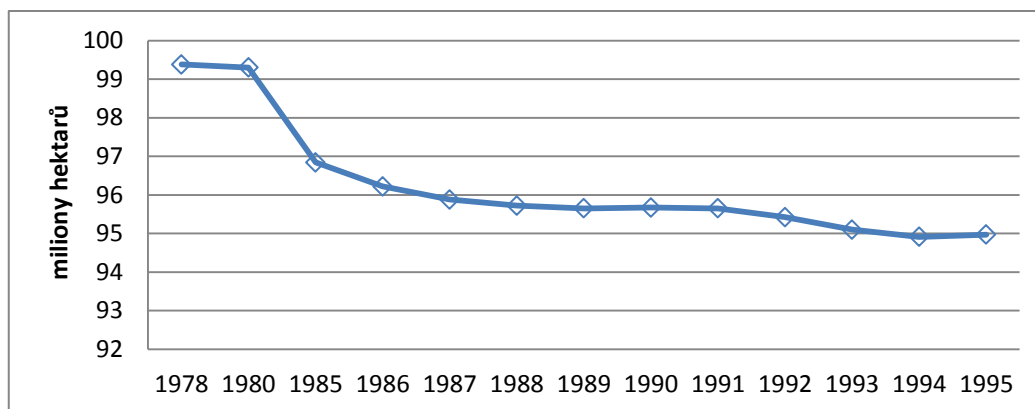
Další problémem, s kterým se Čína potýká i dnes v rámci jejího ekosystému, je vysycháním půdy, úbytek vody a slabá výkonnost ve využívání vodních zdrojů. Spotřeba vody v zavlažování je v průměru okolo 40%, což je o 25 % - 30% méně než v rozvinutých zemích. Podle odhadů expertů na vodní ekosystém z čínského ministerstva zemědělství, bude zavlažování rozšířeno na 60 milionů hektarů zemědělské půdy kolem roku 2030, což zvýší poptávku na vodu pro zavlažování ze současných 400 bilionů kubických metrů na 665 bilionů kubických metrů.³¹ Uspokojit tuto poptávku při zhodnocení dnešní dostupnosti vodních zdrojů pro zemědělské zavlažování by bylo zcela nemožné, proto se do budoucna musí Čína pokusit o rozvinutí úsporného systému při nakládání s vodními zdroji pro zemědělské využití. Problém se zmenšováním orné půdy si Čína uvědomovala už od počátku zavedení reformy, jelikož již mezi lety 1978 a

³¹ Mengkui, W. and others. China's Economy. Beijing: China International Press, 2006. s.87

1995 se rozloha orné půdy snížila o necelých 5%, a to z 99,38 milionů hektarů na 94,97 milionů hektarů³² (viz. Graf č.1). V roce 2003 však byla výměra orné půdy již 123,4 milionů hektarů³³.

Graf č. 1

Vývoj rozlohy orné půdy mezi lety 1978 – 1995 (miliony hektarů)

Zdroj: National Bureau of Statistics of China. Yearly data 2000. Dostupné na:<
<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB1999e/105e.htm>>. (cit. 2.2.2012)

V roce 1998 Čína sklídila ohromnou úrodu obilí, která přesahovala 500 milionů tun. Toto množství způsobilo zvýšení nabídky obilí, jež stlačila ceny obilí na trhu. Čína se potom několik let snažila o přizpůsobení produkce, jemuž napomohla i nepřízeň počasí v roce 1999, po níž došlo ke snížení množství sklizeného obilí. Výrazný efekt nastal v roce 2004, kdy se cena obilí zvýšila oproti roku 1998 o 20%. Po intenzivních snahách učiněných každé následující čtvrtletí pokračovalo zvyšování produkce obilí v letech 2004 a 2005, kdy v roce 2005 bylo vyprodukováno 484 milionů tun.

³² National Bureau of Statistics of China. Annual data. Dostupné na:<
<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB1999e/105e.htm>>. (cit. 2.2.2012)

³³ Chinability – Latest news and statistics on China's economy and business climate. Dostupné na: <
http://www.chinability.com/chinas_land_and_resources.htm>. (cit. 18.3.2012)

Tabulka č. 5

Produkce hlavních farmářských výrobků v Číně mezi lety 1985-2004

Year	1985	1990	1995	2000	2002	2003	2004
Hrubá produkce ze zemědělství, lesnictví, chovu a rybolovu (1000 ³ juanů)	361,9	766,2	2034,1	2492,6	2739,1	2969,2	3623,9
Obilí (1=10 000 tun)	37910,8	44624,0	46661,8	46217,5	45750,8	43070,0	46947,0
Bavlna (1= 10 000 tun)	414,7	450,8	476,5	441,7	491,6	486,0	632,4
Olejnatá semena (1= 10 000 tun)	1578,4	1613,2	2250,3	2954,8	2897,2	2811,0	3065,9
Maso (1=10 000 tun)				6125,4	6586,5	6932,9	7244,8
Vodní produkty (1=10 000 tun)	705,2	1237,0	2517,2	4278,5	4564,5	4704,5	4901,8

Zdroj: Mengkui, W. and others. China's Economy. Beijing: China International Press, 2006. s.88

Na počátku 21. století je Čína schopna pro svou populaci zajistit dostatek obilí a dalších zemědělských produktů i z její relativně nedostatečné rozlohy orné půdy (okolo 13%³⁴ z celkové rozlohy země), díky rozsáhlému využití zemědělského výzkumu a technologie. Přesto se pracovní produktivita držela na nízkých hodnotách a propagování zemědělského managementu bylo ztíženo pod tlakem nezaměstnanosti na venkově. Hrubý zemědělský produkt v té době dosahuje pouze 16,4%³⁵ z celkového HDP, přičemž zemědělská pracovní síla v zemi představuje polovinu populace.

Na druhou stranu má zemědělská produkce také pozitivní faktory. Za prvé, cena obilí je úzce spojena se stavem nabídky a poptávky. Nízká nabídka tlačila ceny obilí nahoru, což urychlilo entuziasmus v jeho produkci. Zvýšení ceny obilí v roce 2004 vedlo ke zdatnému rozšíření rozlohy osetých polí v následujících dvou letech. Za druhé, průměrný odhad aplikace vymožeností čínské vědy a technologie do zemědělské produkce dosáhla v roce 2005 jen 30%. Za třetí, okolo 60% zemědělské půdy v Číně je nízko či středně výnosná. Vyrovnáním, meliorací půdy a dalšími opatřeními tak může dojít ke zvýšení její výnosnosti. Za čtvrté, Čína má velké množství travnatých polí a zalesněných ploch, které by potenciálně mohly vyprodukovat substituty obilí v množství 100 milionů tun.

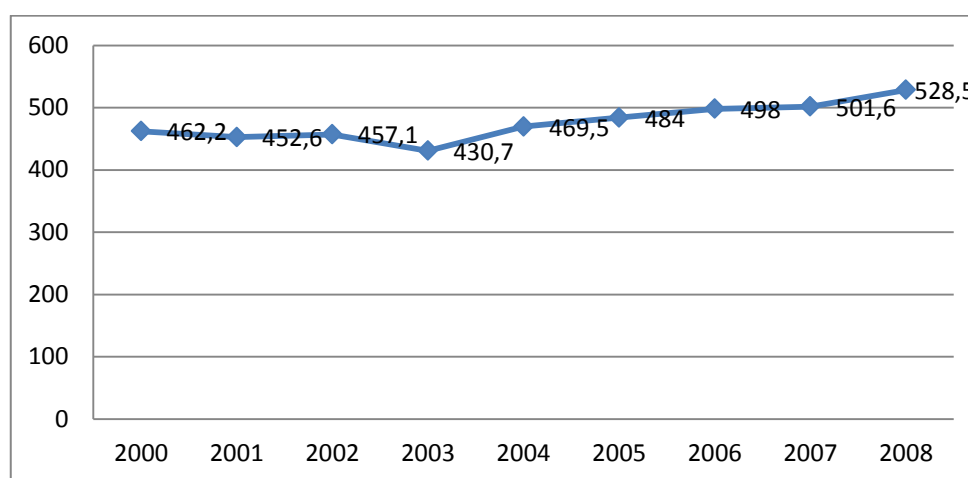
³⁴ The World Bank. Data. Dostupné na: <<http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.ARBL.ZS>>. (cit. 2.2.2012)

³⁵ Mengkui, W. and others. China's Economy. Beijing: China International Press, 2006. s.89

Čínská populace má dle odhadů dosáhnout v roce 2030 počtu 1,6 miliardy obyvatel, a vytvořit tak poptávku po obilí ve výši 681 800 000 tun. Toto množství bude vyžadovat každoroční 1,2% růst produkce obilí, což by se Číně vzhledem ke všem relevantním faktorům mohlo bez problémů podařit. Navíc zvyšující se produkci obilí dokazují i statistická data v posledních letech, kdy produkce dosáhla 528,5 milionů tun v roce 2008 (viz. Graf č. 2).

Graf č. 2

Produkce obilí v letech 2000 – 2008 (miliony tun)

Zdroj dat: Chinability – Latest news and statistics on China's economy and business climate. Dostupné na: <<http://www.chinability.com/Grain.htm>>. (cit. 18.3.2012)

Mimoto země také vybudovala speciální systém skladování zásob obilí, který je na úrovni státu, lokálních samosprávních celků a každý ze zemědělců si vytváří svoje vlastní zásoby. Všechny tyto národní rezervy společně se zásobami určenými pro obchod činí dohromady více než 200 milionů tun. FAO³⁶ (Food and Agriculture Organization of the United States) požaduje po svých členech, aby udržovali rezervy ve výši mezi 17% - 18% roční spotřeby, která je v Číně 480 milionů tun. Dle standardů FAO by tedy potřebovala jako rezervu pouze 81,6 až 86,4 milionů tun obilí, což Čína zjevně daleko přesahuje.

³⁶ FAO je hlavním orgánem OSN pro otázky rozvoje zemědělských oblastí. Svou činností usiluje o zmirňování chudoby a hladu. FAO byla založena na konferenci v Quebecu 16. října 1945 a tento den je každoročně připomínán jako Mezinárodní den výživy.

Zemědělská ekonomika zahrnuje také tzv. okresní podniky, což jsou průmyslové a komerční podniky vedené rolníky nebo rolnickými družstvy, jichž v roce 2005 čítalo na 21 milionů. Společně dokázali vyprodukovat přidanou hodnotu ve výši 4 600 miliard juanů a poskytnout 140 milionů pracovních pozic pro rolníky. V té době vytvářeli 30% HDP, 45% průmyslové přidané hodnoty a 34% čínského exportu.³⁷ Představují výjimečný přínos k oživení čínského domácího trhu a napomáhají v rozvoji zemědělské Číny.

Ekonomická struktura Číny prošla od roku 1980 znatelnými změnami. Nezemědělská produkce v poměru překonala zemědělskou. Většina čínských rolníků zvýšila svůj příjem expandováním v nezemědělské produkci, což mělo vliv na poměrné rozložení v primárním, sekundárním a terciálním sektoru Číny, které činilo dle vedeného pořadí v roce 2003 13%, 46% a 41% a každý z nich absorboval 49,1%, 21,6% a 29,3% pracovní síly (viz. Tabulka č. 6) z celkového počtu 760 milionů³⁸ ekonomicky aktivního obyvatelstva. Rolničtí pracovníci v zemědělské výrobě však také vykonávají sezónní práce v nezemědělských odvětvích. V roce 2005 pracovalo ve městech po dobu delší než šest měsíců okolo 120 milionů rolníků, kteří současně pokračovali v jejich farmaření doma na vesnici. V roce 2010 čítal zemědělský sektor pouze 10% HDP, průmyslový sektor 47% a na služby připadlo až 43%. Z 812,7 milionů pracovní síly bylo 39,5% zaměstnáno v zemědělství, 27,3% v průmyslu a 33,2% ve službách (viz. Graf č. 3), nezaměstnanost dosáhla výše 4,1%.³⁹

³⁷ Mengkui, W. and others. *China's Economy*. Beijing: China International Press, 2006. s. 94

³⁸ KUNEŠOVÁ H., CIHELKOVÁ E. a kol., *Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. S. 271

³⁹ Economy Watch, *Economic structure of China-Chinese economic profile*. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/world_economy/china/structure-of-economy.html>. (cit. 18.3.2012)

Tabulka č. 6

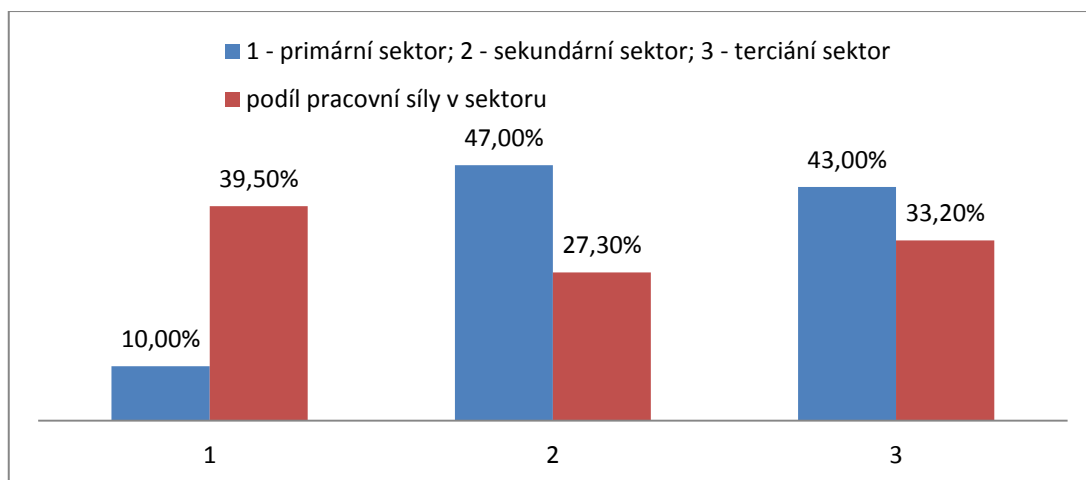
Procentuální zastoupení jednotlivých ekonomických sektorů v čínské ekonomice mezi lety 1990 - 2011

Rok	Ekonomické sektory			Struktura pracovní síly v jednotlivých ekonomických sektorech		
	Primární sektor	Sekundární sektor	Terciální sektor	Primární sektor	Sekundární sektor	Terciální sektor
1952	50	21	29			
1962	39	31	29			
1972	33	43	24			
1982	33	45	22			
1990	27	41	32	60,1	21,4	18,5
2003	13	46	41	49,1	21,6	29,3
2010	10	47	43	39,5	27,3	33,2
2011	10	47	43			

Zdroj: Economy Watch. Dostupné na: < http://www.economywatch.com/world_economy/china/structure-of-economy.html >. (cit. 18.3.2012); World bank. Dostupné na: < <http://data.worldbank.org/country/china> >. (cit. 18.3.2012); Chinese Government's Official Web Portal. Dostupné na: < http://english.gov.cn/official/2005-07/28/content_17992.htm >. (cit.18.3.2012); VOŘECHOVSKÝ, D. Jüan, reformy a hospodářský cyklus: analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006. Liberální institut: Centrum pro studium hospodářského cyklu Policy Analysis číslo 1., 1989. [online pdf]. Dostupné na: <http://libinst.cz/etexts/PA_1_2006.pdf> a <<http://libinst.cz/stranka.php?id=230>>. (cit.15.4.2012)

Graf č. 3

Procentuální zastoupení jednotlivých ekonomických sektorů a pracovní síly v nich v Čínské ekonomice v roce 2010

Zdroj: Graf vypracovaný autorkou diplomové práce, zdroj dat viz. Tabulka č.6

Čína se také snaží o zvýšení životní úrovně rolníků v porovnání s městskou populací. Průměrný čistý příjem na obyvatele vzrostl z 191,3 juanu v roce 1980 na 3255 juanu v roce 2005. Celkově však zemědělská populace, zvláště v centrální a západní části Číny, zaostává za městskou. Rozdíl v příjmech ve městech a na venkově byl v roce 2005 v poměru 3,22:1.

Ve skutečnosti disponibilní důchod obyvatel žijících ve městech není definován stejně jako čistý příjem rolníků. Prvním zmiňovaný bývá často podhodnocen, jelikož výdaje na bydlení, zdravotní péči, dopravu a další výhody nejsou v odhadu zahrnuty. V druhém případě dochází k podhodnocení, jelikož všechny produkty, které si rolníci vyrobí či vypěstují, jsou všechny zahrnuty do odhadu jejich čistého příjmu, to znamená, že rozdíl mezi městskými a venkovskými příjmy je v reálu daleko větší, než uvádějí statistiky. Tato skutečnost však přilákala pozornost vlády, která zrušila zemědělské daně, zvýšila přímé zemědělské dotace a zvýšila dodatečné finanční dotace, to vše na podporu zvýšení příjmů rolníků. Ke zrušení zemědělské daně došlo v roce 2006. Snížení příjmů lokálních rozpočtů v důsledku zrušení daně bylo kompenzováno transferovými platbami od centrální vlády, což zahrnovalo dalších 14 miliard juanů (US\$ 1,7 miliardy) z centrálního rozpočtu už v roce 2005 a celkové náklady se potom vyšplhali až na 66,4 miliard (US\$ 8 miliard). Pro zemědělce v provincii Jilin na severovýchodě Číny to znamenalo ušetření nákladů ve výši 1,4 miliard juanů (US\$ 170 milionů), průměrně tedy 100 juanů (US\$ 12) pro každého rolníka.⁴⁰ V roce 2008 je však příjem ve městech stále 3,3 krát vyšší.⁴¹

Zemědělství patří mezi významné sektory čínského hospodářství a vládní představitelé ho pokládají za důležitou oblast. Představuje důležitý zdroj pracovních míst na venkově, živí obyvatelstvo a pro rolníky, kteří tvoří dvě třetiny obyvatelstva ČLR, je zemědělství stále jediný způsob obživy. Ekonomický rozvoj na venkově a v zemědělství je proto hlavním pilířem snahy centrální vlády o vyvážený růst, který doposud spoléhal především na export a investice. V prosinci 2010 každoroční ústřední ekonomická konference (Central Economic Work Conference) zdůraznila potřebu zvýšení produkce zrnin a dalších zemědělských plodin, zvýšení příjmů farmářů a

⁴⁰ China Daily. Dostupné na: <http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-03/06/content_422126.htm> . citováno (5.2.2012)

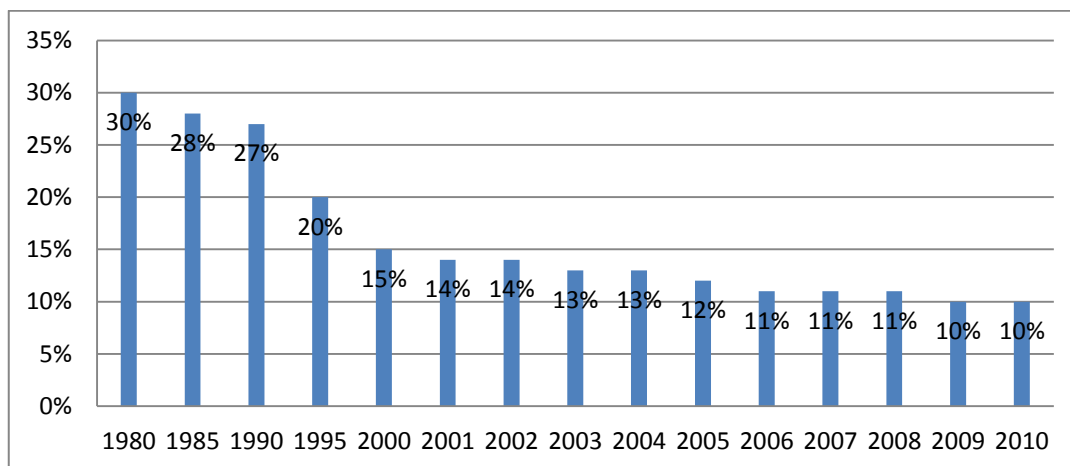
⁴¹ BusinessInfo. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec5>> . citováno (5.2.2012)

zlepšení přístupu k financování pro malé a střední podniky v zemědělství. Došlo také ke zvýšení minimálních výkupních cen a zlepšení venkovské infrastruktury.

Na druhou stranu jak již bylo uvedeno, vláda se v rámci reformy a otevírání se světu snaží přesunout jak pracovní sílu, tak investice z dříve nejdominantnější oblasti – zemědělství – také do ostatních sektorů, a tím vyvážit čínskou ekonomiku. Od 80. Let tak dochází ke snižování podílu přidané hodnoty zemědělství na celkovém HDP země s cílem dosáhnout vyváženého poměru k zajištění obživy a poptávky čínského obyvatelstva a trhu vůbec.

Graf č. 4

Procentuální podíl zemědělské přidané hodnoty na celkovém HDP

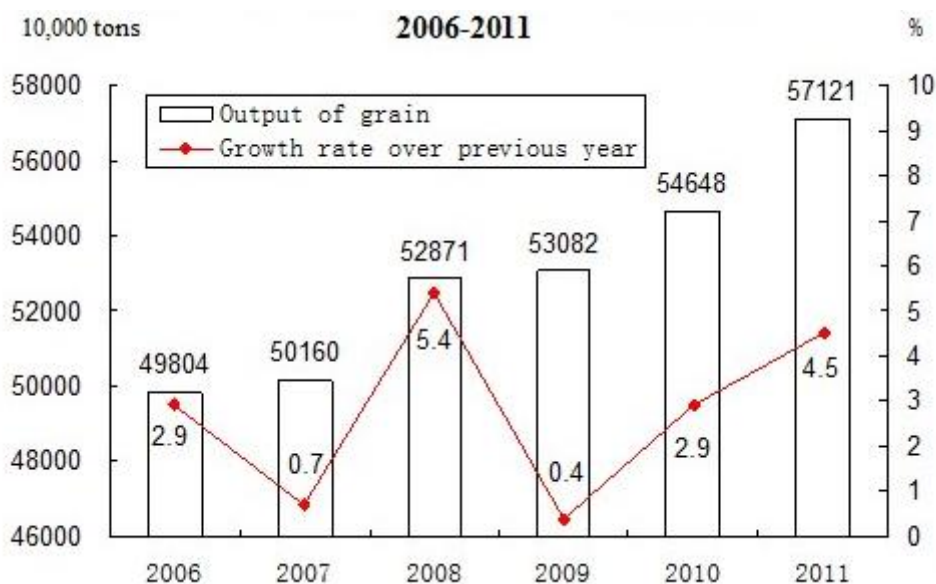

Zdroj dat: World Bank. Data. Dostupné na: <<http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>>. (cit. 8.3.2012)

Co se týče zvýšení produkce zrnin, došlo v roce 2011 k vyprodukování 571,21 milionů tun obilí, vykazující 4,5% růst (viz. Graf č. 5), čímž dochází k naplňování požadavků z prosincové konference v roce 2010.

Graf č. 5

Vývoj produkce obilí (v 10 000 tunách) a jeho meziroční růst (v %) mezi lety 2006-2011

Zdroj: National Bureau of Statistics of China, Statistical Communiqué on the 2011 National Economic and Social Development. Dostupné na: http://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/t20120222_402787469.htm. s. 4 a 5. (cit. 8.3.2012)

Na počátku března 2012 řekl ministr zemědělství Han Changfu, že by Čína neměla snižovat svou ostražitost nad produkcí obilí ani v letošním roce, i když její výstup rostl 8 po sobě jdoucích posledních let. „Nemůžeme brát letošní situaci v produkci obilí příliš na lehkou váhu.“, řekl Han na konferenci na výročním parlamentním zasedání. „Čím vyšší výstup obilí dostaneme, tím více musíme stabilizovat růst. (...) Jak se vyhnout poklesu produkce obilí v letošním roce je důležitá otázka.“, řekl Han a dodal, že zvyšující se náklady budou mít přímý dopad na ochotu zemědělců pěstovat rostlinné plodiny. Také varoval, že nejistota v počasí a cenách obilovin na trhu může ohrozit letošní vývoj velikosti sklizně obilí. Dále zmínil, jak velký význam má pro Čínu stabilizace produkce obilí a zvýšení příjmů zemědělců pro udržení stabilních cen a garantované nabídky obilovin.

Hlavní cíle pro rok 2012 tedy zahrnují udržení výstupu obilí nad 252 miliony tun a zaznamenání 7-procentního zvýšení příjmů zemědělců. Pro realizaci tohoto zemědělského plánu, jak řekl Han, bude ministerstvo spoléhat více na vědecké a

technologické inovace v zemědělství a trénovat více zemědělských talentů ve venkovských oblastech.⁴²

V roce 2011 dosáhla osetá plocha obilí 110,57 milionů hektarů, což bylo o 700 tisíc hektarů více v porovnání s rokem 2010. Číně se také podařilo zvýšit výměru zemědělské půdy o 1,81 milionů hektarů efektivním zavlažovacím systémem a dalších 20,21 milionů hektarů je zaručeno závlahovým systémem z vodních zásob.

Problémy však činí především sucho, které sužuje řadu oblastí díky klesajícím srážkám, dále postupující znečištění životního prostředí společně s úbytkem orné půdy vlivem rozšiřující se pouště (2,7 mil. km², 28% rozlohy ČLR) a zabíráním pro stavební projekty. Spotřeba podzemní vody se od roku 1970 zdvojnásobila a v dnešní době představuje až 1/5 celkové spotřeby. „Sever Číny závisí z 60% právě na podzemních zdrojích vody, které podle některých studií budou vyčerpány již za 30 let, což vyvolává tlak na recyklaci vody použité zejména pro zavlažování. Modernější a efektivnější zavlažování totiž přispívá k vyčerpávání zásob podzemní vody, vezmeme-li v potaz nárůst zavlažovaných ploch z 47,4 mil. ha v roce 1990 na 59,3 mil. ha v roce 2009. Vláda proto schválila ambiciózní projekty na přesměrování vody z řeky Yangtze na sever země. Tento projekt byl zahájen v roce 2002, vyžádal si značné prostředky (62 mld. USD) a přestěhování tisíců lidí, aby jím po úplném dokončení v roce 2050 mohlo protéci ročně 45 mld. m³ vody.“⁴³

V minulém roce také došlo k růstu produkce masa o 0,4% na 79,57 milionů tun v porovnání s předešlým rokem 2010.⁴⁴ Dle ministerstva zemědělství Spojených států by měla výroba masa v Číně narůst meziročně o 3% a v roce 2012 tak dosáhnout výše 81,4 milionů tun.⁴⁵

⁴² China Daily. China should mind grain production. Dostupné na: <http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2012-03/10/content_14803384.htm>. (cit. 8.3.2012)

⁴³ BusinessInfo. Čína: Ekonomická charakteristika země. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec5>>. (cit. 8.3.2012)

⁴⁴ National Bureau of Statistics of China, Statistical Communiqué on the 2011 National Economic and Social Development. Dostupné na: <http://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/t20120222_402787469.htm>. s. 4 a 5. (cit. 8.3.2012)

⁴⁵ MLA – Meat and Livestock Australia. China meat production to increase in 2012, except for beef. Dostupné na: <<http://www.mla.com.au/Prices-and-markets/Market-news/China-meat-production-to-increase-in-2012-except-for-beef>>. (cit. 8.3.2012)

Při pozorování vývoje zemědělské ekonomiky v Číně s cílem dosáhnout všech stanovených reformních kroků vidíme, že je v jejich postupném naplňování Čína celkem úspěšná. Problémy jí činí spíše její geografické a klimatické podmínky, které se však snaží řešit mnohdy s úspěšnými výsledky. Také se jí daří snižovat dřívější dominanci primárního sektoru vůči zbylým dvěma. „Podíl zemědělství na HDP se stále snižuje. V roce 2009 tento podíl činil 10,6 % (primární sektor – zemědělství, lesnictví, rybolov), v roce 2010 už klesl na 10,1%. Zemědělství zaměstnává přibližně 39% z celkové pracovní síly. Celkový hrubý produkt v rostlinné a živočišné výrobě, lesnictví a rybolovu dosáhl v roce 2010 6 931,98 mld. juanů (nárůst oproti roku 2009 o 4,4%), z toho rostlinná výroba činila 3 694,11 mld. juanů (+4,1%), lesnictví 259,55 mld. juanů (+6,5%), živočišná výroba 2 082,57 mld. juanů (+4,1%) a rybolov 642,24 mld. juanů (+5,5%).“⁴⁶

Na počátku roku 2011, 14. března, byla Čínským národním shromážděním schválena nová pětiletka na období 2011 – 2015. Plán se v rámci zemědělství zaměřuje na čínskou snahu vyvážit svou ekonomiku, přesunutí z důrazu na investice ke spotřebě a na vývoj z městských a pobřežních částí směrem k venkovu a vnitrozemským oblastem, z počátku by se jednalo o rozvoj malých měst a okresů na zelené louce, které by absorbovaly pobřežní migraci. Vláda chce dále využít zahraniční investice pro moderní zemědělství, rozvinutí high-technologie a zlepšení ochrany životního prostředí a průmyslu.

3.2 Průmysl

Od založení ČLR rostl průmysl poměrně rychlým tempem, avšak pouze díky rostoucímu množství pracovních sil a kapitálu. Jeho fungování bylo značně neefektivní, struktura nevhodná a zásoby rostly rychle. Po roce 1978 v rámci otevírání se světu a řešení ekonomických problémů, čínské vedení rozhodlo o nutnosti zjednodušení ekonomického systému, o převodu pravomoci na místní úřady a rozšíření pravomocí pro vedení podniků. Po počátečních experimentech však řada státních podniků zůstávala stále neefektivních a nepružných vůči poptávce.

⁴⁶ BusinessInfo. Čína:Ekonomická charakteristika země. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec5>>. (cit. 8.3.2012)

V roce 1984 vláda ve snaze odstranit ztrátovost státních podniků snížila daňové zatížení a byla posílena rozhodovací pravomoc vedení podniků. Stále ale existovaly velké nedostatky, které bránily podnikům ve změně chování a v rozvoji:

- nejasné oddělení funkcí vládních institucí a podniků
- různé administrativní bariéry
- těsná státní kontrola podniků
- omezené působení trhu
- přílišný důraz egalitářského rozdělování příjmů
- přezaměstnanost až v 80% státních podniků a požadavek 15-20 milionů zaměstnanců o převedení na jiné zaměstnání⁴⁷

Tato situace si vyžadovala řadu specifických reforem (jako reformu plánování, cenovou reformu, reformu mzdového systému a rozvinutí trhu pracovních sil). I navzdory těmto problémům měla přijatá opatření za důsledek velké přírůstky hrubé hodnoty průmyslové výroby* zejména v letech 1985 a 1988. Na konci 80. let sice došlo k poklesu tempa růstu zapříčiněného přijetím restriktivního plánu na základě přehřátí ekonomiky, po uvolnění hospodářské politiky však opět nastává dvouciferný růst (viz. Tabulka č. 7).

Tabulka č. 7

Tempa růstu hrubé hodnoty průmyslové výroby v % (1982 – 2011)

1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
7,8	11,2	16,2	21,4	11,6	17,7	20,8	8,5	7,8	14,5	20,2
1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
20,1	18,9	14,0	12,5	11,3	8,9	8,5	9,8	8,7	10,0	12,6
2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011			
16,7	15,8	16,6	18,5	12,9	11	15,7	13,9			

Zdroj: ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s. 40; Chinability. Dostupné na: < <http://www.chinability.com/Industrial%20output.htm>>. (cit.20.3.2012)

⁴⁷ ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s. 40
 * Průmyslová výroba měří změny v produkci v průmyslovém sektoru ekonomiky, který zahrnuje výrobu, těžbu a technické vybavení. Průmyslová výroba je významným ukazatelem pro hospodářské plánování a je často používána pro měření inflačních tlaků, jelikož vysoké úrovně průmyslové výroby mohou vést k náhlým změnám v cenách.

Tabulka č. 8

Hrubá hodnota průmyslové výroby dle jednotlivých typů podniků (1980 – 1999; 100 milionů juanů v běžných cenách)

rok	Průmysl celkově	Státní podniky	Podniky v kolektivním vlastnictví	Soukromé podniky	Ostatní typy podniků
1980	5154	3916	1213	1	24
1985	9716	6302	3117	180	117
1990	23924	13064	8523	1290	1047
1995	91985	31220	33623	11821	15231
1999	136068	35571	44607	22928	32962

Zdroj dat: : National Bureau of Statistics of China. Yearly data 2000. Dostupné na:

<<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/M03E.htm>>. (cit. 17.3.2012)

Reforma měla stimulovat růst ve státních podnicích, ve kterých se hrubá hodnota výroby od roku 1985 do roku 1999 zvýšila skoro 6 krát. Především se také zvýšila hrubá hodnota výroby podniků v kolektivním vlastnictví, a to 14 krát. Podíl hrubé hodnoty soukromých podniků na celkové průmyslové výrobě byl v roce 1999 již 16,8%.

Dekáda mezi lety 1980 a 1990 byla charakterizována změnou skladby produkce v průmyslovém odvětví a také rozdílnými tempy růstu. Nejvíce dominovaly tři sektory těžkého průmyslu, a to strojírenství, stavební materiály a chemická výroba a výroba zboží pro kulturní potřeby. V období let 1978 – 1983 byl kladen důraz na rozvoj lehkého průmyslu, který měl uspokojit rostoucí spotřební poptávku po jeho zboží. Nicméně od roku 1983 podíl těžkého průmyslu opět vzrostl, v roce 1999 tvořil lehký průmysl 49,2% celkové produkce průmyslu a zbylých 50,8% tedy připadlo na průmysl těžký.⁴⁸

⁴⁸ National Bureau of Statistics of China. Yearly data 2000. Dostupné na: <<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/B04E.htm>>. (cit. 17.3.2012)

Tabulka č. 9

Podíly a průměrná tempa růstu podle 15 průmyslových odvětví v % (1980-1990)

sektor	Procentní podíly (celkem = 100)		Průměrné roční tempo růstu 1980 -1990
	1980	1990	
Hutnictví	9,5	7,3	7,8
Elektrická energie	3,8	3,0	8,1
Uhlí a koks	3,2	2,1	6,1
Ropa	5,8	3,8	6,1
Chemická výroba	11,4	12,7	11,9
Strojírenství	22,5	28,9	13,5
Stavební materiály	3,9	4,3	11,7
Stavební dříví	2,1	1,3	5,4
Potravinářství	12,3	10,5	9,0
Textilní průmysl	14,6	14,0	10,3
Oděvnictví	2,6	2,8	11,5
Koždělný průmysl	1,0	1,2	12,3
„Kulturní“ zboží	2,3	3,0	13,9
Papírenství	1,4	1,3	9,9
Ostatní	3,4	3,8	12,1

Zdroj: Zdroj: ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s. 41

Významným problémem 80. let byla také **ztrátovost podniků**. Ačkoliv se vláda snažila tuto ztrátovost snižovat uzavíráním podniků či reorganizací, docházelo stále k jejímu růstu a v roce 1986 vykázala navýšení o 14,6% v porovnání s rokem 1982. Ke konci 80. let došlo až ke zdvojnásobení celkových ztrát, na kterých se státní podniky podílely až 77% (34,9 miliard juanů z celkových ztrát průmyslového odvětví ve výši 45,4 miliard juanů). V té době se ekonomika dostala do vážnějších potíží a nerovnováh, jež se projeví v inflačních tlacích a restriktivním programu.

Významným restrukturalizačním prvkem čínské ekonomiky byly **úpravy daní z příjmů podniků**. Cenová struktura byla v té době iracionální, a tak měly nastat změny ve dvou etapách. V *první etapě* započaté v roce 1983 vláda zavedla dodatečnou daň (podíl ze zbylého zisku), která měla nahradit zisk původně odváděný státu. Nevýhodou bylo, že tato daň byla sjednávána individuálně mezi podniky a různými

orgány, což dalo pole působnosti byrokracii, a proto vláda přistoupila k *druhé etapě* již v roce 1984 i navzdory stále převládající iracionální cenové soustavě. Podniky začaly být tedy zdaňovány 55% daní a navíc platily tzv. výrobní daň, která byla jednotná v celé zemi pro příslušnou komoditu. U státních podniků došlo během let 1985-1990 téměř ke zdvojnásobení objemu daní a podobně tomu bylo tak i u podniků v kolektivním vlastnictví. Objem zisku, který jinými cestami proudil do státního rozpočtu, poklesl o třetinu.⁴⁹ Celkové vládní příjmy z podniků prudce stouply v letech 1989 – 1991, poté však došlo k poklesu a v roce 1993 byly už jen o 13,12% vyšší v porovnání s rokem 1985.⁵⁰ Obecně však lze konstatovat, že vláda učinila značný pokrok při převodu daní ze starého systému na nový.

Zavedení reforem přinášejících větší volnost dalo možnost v 90. letech rychle zareagovat na potlačenou poptávku po spotřebním zboží ve městech i na venkově a uspokojit poptávku po výrobním zboží na venkově. Navíc se vytvořila nová pracovní místa pro miliony zemědělských pracovníků, pro které již nebylo na farmách pracovní místo. Avšak po vyplnění volného místa vzrostla konkurence mezi venkovskými podniky navzájem a současně se státními podniky.

Po stabilizaci ekonomiky na počátku 90. let pozorujeme, že hodnota hrubé průmyslové výroby roste až do konce této dekády (viz. Tabulky č. 7 a 8.). S politikou otevírání se světu začal růst i zájem o čínské zboží. **V roce 1992 je oficiálně vyhlášena „socialistická tržní ekonomika“ a pozitivní přístup k soukromému podnikání** byl podpořen i výroky Teng Siao-pchinga během jeho cesty po jižní Číně. V červnu téhož roku byla přijata opatření a předpisy, podle kterých se podnikům rozšířily rozhodovací pravomoci včetně rozhodnutí co vyrábět, za jakou cenu a jak zajistit umístění na trhu, jak investovat své prostředky, jak najímat a propouštět zaměstnance a rozhodovat o mzdové politice. Na druhé straně nesly plnou odpovědnost za své výsledky a neefektivní podniky byly i nadále zavírány či slučovány. Byl také uznán statut soukromých podnikatelů, kteří měli dříve tendenci se různými způsoby vydávat za družstevní podniky s účastí místní správy, aby se jim dostalo přívětivějšího zacházení od místních úřadů. Rovněž vláda započala experimenty s akcionářským systémem či formováním skupin podniků s cílem racionalizace průmyslové struktury, dosahování

⁴⁹ ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s.42

⁵⁰ National Bureau of Statistics of China. Yearly data 2000. Dostupné na: <
<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/H04E.htm> >. (cit. 18.3.2012)

úspor z rozsahu a optimálního využívání zdrojů. Na základě všech těchto opatření tak měly být odstraněny regionální a meziodvětvové bariéry.

Základní dělení podniků v ČLR

A) podniky kryté domácím kapitálem

a) podniky ve státním vlastnictví

Větší státní podnik jsou stále plně vlastněny a kontrolovány vládou, střední a menší poté podléhají municipální či jiné lokální kontrole. Do roku 1988 existovaly bez jakéhokoliv odůvodnění, poté byly definovány jako právnické osoby, jejichž jediným vlastníkem je stát. Veškerá aktiva jsou vlastněna státem a jsou registrovány v souladu s *Regulation of the People's Republic of China on the Management of Registration of Corporate Enterprises*.

b) podniky v kolektivním vlastnictví

Aktiva těchto podniků jsou legálně vlastněna manažery či zaměstnanci, avšak rozhodující vliv na jejich správu má místní vláda. Lze je dále rozdělit na podniky v zemědělském odvětví (tzv. městské a vesnické podniky) a podniky ve městech.

c) kooperativní společnosti či akciová družstva

Tento typ podniků je v dnešní době čínským specifíkem. Jeho jmění je z části financováno zaměstnanci a části externě, produkce je organizována nezávislými operacemi, nezávislým účtováním o ztrátách a ziscích, nezávislým managementem a systémem odměňování na základě vykonané práce a podílu vlastnictví v podniku. Tato velmi tržní forma podniků dnes představuje v Číně nejefektivnější způsob vedení podniku.

d) společnosti s ručením omezeným

e) akciové podniky s ručením omezeným

f) podniky ve spoluvlastnictví

Podniky ve spoluvlastnictví jsou hospodářské jednotky, které jsou založeny dvěma či více obchodními společnostmi se stejnými či odlišnými vlastníky prostřednictvím společného investování na základě rovnosti a dobrovolnosti účasti a vzájemných výhod. Zahrnují státní spoluvlastnictví, kolektivní či kolektivně-státní.

g) soukromé podniky

Soukromé podniky jsou ekonomickými jednotkami, s 8 a více zaměstnanci, vytvářejícími zisk, založenými či kontrolovanými fyzickou osobou – vlastníkem (či více vlastníky), který vlastní veškerá aktiva podniku.

V tomto členění dochází k prolínání dvou klasifikačních kritérií, a to vlastnictví a právní formy. *Dle vlastnictví* se dělí podniky na *státní kolektivní, soukromé (partnerské a jednotlivce) a zahraniční*. Existenci soukromých podniků vláda oficiálně povolila od roku 1988 schválením dodatku k ústavě Číny, uvádějícím přínos a pozitivní roli těchto podniků v národní hospodářství.

B) podniky financované z ostrovů (Hongkong, Macao a Tchajwan)

Jsou založené investory z Hongkongu, Macaa či Tchajwanu se společnostmi ve vnitrozemí pevninské Číny v souladu s *Law of the Peoples Republic of China on Sino-foreign Cooperative Enterprises* a dalšími relevantními zákony, kde investice či poskytnutí vybavení a podíl na ziscích a rizicích je stanoven ve společné smlouvě.

C) podniky kryté zahraničním kapitálem

Tyto typy podniků jsou hospodářské jednotky založené zahraničními společnostmi či fyzickou osobou – cizím státním příslušníkem ve vnitrozemí Číny v souladu s *Law of the Peoples Republic of China on Sino-foreign Cooperative Enterprises* a dalšími relevantními zákony, kde podíl na investicích, ziscích a rizicích je ustanoven smlouvou.⁵¹ (viz. kapitola 4.5)

Mezi čínská průmyslová odvětví patří:

- těžba a zpracování rud, železa, oceli, hliníku a jiných kovů a uhlí
- strojírenství a zbrojní průmysl
- textilní a oděvní
- ropa
- cement

⁵¹ National Bureau of Statistics of China. Dostupné na: <
http://www.stats.gov.cn/english/indicators/currentsurveysindicators/t20020419_17995.htm>. (cit. 20.3.2012)

- chemikálie
- hnojiva
- spotřební zboží, včetně obuvi, hraček a elektroniky
- zpracování potravin
- dopravní zařízení, včetně automobilů, železničních vozů, lokomotiv, lodí a letadel
- telekomunikační zařízení, vesmírné rakety a satelity

Jak již bylo výše uvedeno zpomalení růstu průmyslové výroby na 8,5% mezi lety 1988-1990 na základě přehřátí ekonomiky, bylo vykompenzováno následným oživením k dvoucifernému růstu v letech 1991-1992 za pomoci Tengovy tzv. „jižní cesty“. Od poloviny roku 1993 se vláda snažila schladit inflační tlaky větší kontrolou expanze průmyslu, než tomu bylo v letech 1988-1990.

„V rozmezí let 1990 - 1996 vykazovaly některé asijské země, jako např. Hongkong, Indonésie, Malajsie, Singapur, Jižní Korea, Tchaj-wan, Thajsko a dokonce i komunistická Čína, výrazný nárůst HDP, který se ročně pohyboval v průměru mezi 5 – 9 %. Místní velice levná pracovní síla přilákala mnoho evropských a japonských firem, které ve snaze snížit své mzdové náklady, přesouvaly hromadně výrobu do tohoto regionu. Ačkoliv se tyto státy navenek chlubily vesměs úspěšnými ekonomickými údaji (výrazný hospodářský růst, klesající inflace, vysoké úspory), zrodily se za líbivou fasádou vážné problémy.

Měny těchto "asijských tygrů" byly uměle navázány na americký dolar. Mnoho cenných papírů a nemovitostí bylo nakupováno na úvěry, které také byly velkoryse poskytovány. Všeobjímající optimismus a levný kapitál probudily výrazný investiční boom, až se některé investiční projekty odpoutaly od reality a zamířily do říše fantazie. Ještě v roce 1996 však nikdo nezachytil varovné signály. (...) Směnné kurzy asijských zemí se stále více vzdalovaly objektivní realitě. Tyto malé země nemohly dlouho držet krok s mohutnou ekonomikou Spojených států, přesto však stále lpěly na pevných směnných kurzech. Krize se dostavila téměř nepozorovaně.⁵²

⁵² Peníze.cz, Asijská krize 1997/1998 a finanční kolaps v Rusku. Dostupné na:<
<http://www.penize.cz/investice/15259-asijska-krize-19971998-a-financni-kolaps-v-rusku>>. (cit.
 20.3.2012)

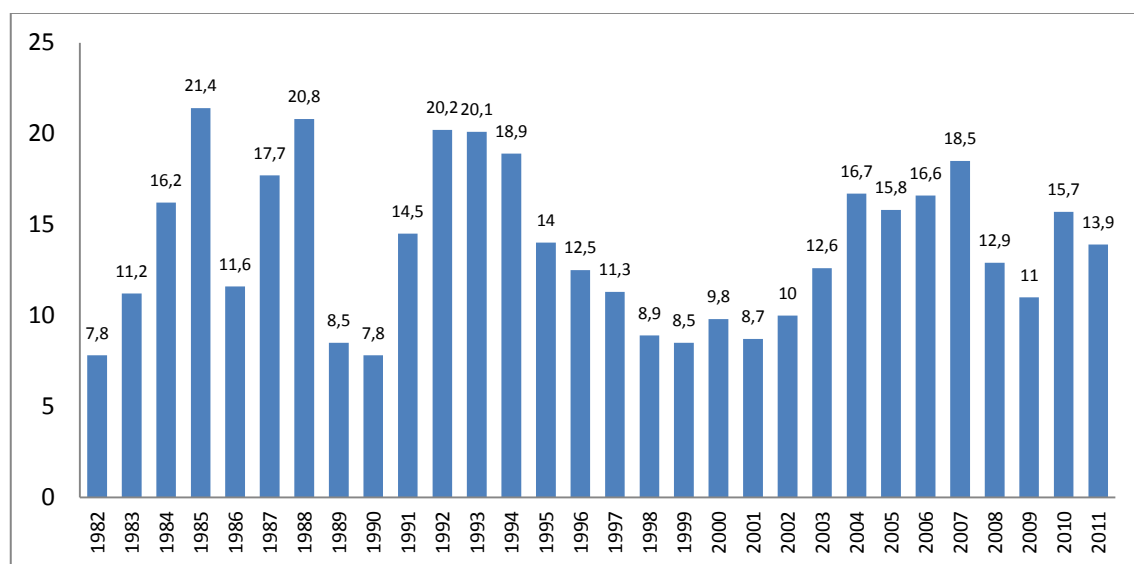
V roce 1997-1998 tedy zasáhla celý svět tzv. Asijská krize, která ve spojení s následně sníženou poptávkou po exportu přispěla k pomalejšímu růstu průmyslu (někteří ekonomové se domnívají, že zpomalení nemuselo být zohledněno v oficiálním údaji o růstu 8,9 % v roce 1998).

Když se ekonomika zotavila po roce 1999, akcelerovala průmyslová výroba k 12,6% meziročního růstu v roce 2003. V první polovině roku 2004 se však přehřátí stalo zjevným v několika odvětvích včetně stavebních materiálů a oceli. Přidaná hodnota v průmyslu vzrostla o 16,7% za rok 2004 jako celek.

V roce 2005 se vyrobilo v Číně cca 80% světových DVD přehrávačů a 75% hraček (včetně elektronických), bot a textilu však dodala Čína na světový trh "pouhých" 30 až 40 procent. Růst celkové průmyslové výroby za rok 2005 činil 15,8%, z čehož těžký průmysl k tomu přispěl 69% a lehký 31%. Výroba hlavního průmyslového zboží rostla následně: produkce ocelových výrobků 24,1%, mikropočítače 53,3%, TV přijímače 13,1%, mobilní telefony 22,2%, motorová vozidla 13% (osobní automobily 26,9 %).

Graf č. 6

Vývoj tempa růstu hrubé hodnoty průmyslové výroby v % (1982 – 2011)

Zdroj: viz. Tabulka č. 7

O Číně se hovoří jako o největším výrobcí a exportérovi levného textilu. Ve skutečnosti se od výroby bot a textilu pomalu odvrací, protože pro ni není již dávno

výdělečným byznysem. Výrobu bot a textilu proto sama přesouvá do levnějšího Bangladéše, Indie a Vietnamu a namísto toho se věnuje průmyslu, elektronice, moderním digitálním technologiím a výrobě automobilů či autobusů. V roce 2010 se v Číně vyrobilo skoro 25%, tedy čtvrtinu celosvětové produkce aut. Jedním z cílů Číny je také dostat svojí automobilku Shanghai Automotive Industry Corporation (SAIC) mezi šest největších světových výrobců do roku 2020.

Hrubá hodnota průmyslové výroby vzrostla meziročně v roce 2010 o 15,7% oproti roku 2009. Nárůst těžkého průmyslu dosáhl 16,5%, zatímco lehký průmysl vzrostl o 13,6%. Ve výši růstu průmyslové výroby zaznamenaly nejvyšší růstovou míru firmy soukromé sféry (20%) a poté akciové společnosti (16,8 %).

Tabulka č. 10

Vývoj produkce hlavních průmyslových výrobků v roce 2010

Odvětví	+/-, rok 2010, v %
Slévání a válcování kovů	+13,2
Slévání a válcování neželezných kovů	+11,6
Zpracování ropy, koksu a jaderného paliva	+9,6
Výroba speciálních zařízení	+20,6
Výroba automobilů	+24,8
Výroba kolejových vozidel	+25,4
Výroba komunikačních technologií, počítačů a elektronických zařízení	+16,9
Výroba textilu	+11,6
Všeobecné strojírenství	+21,7
Dopravní strojírenství	+22,4
Chemický průmysl	+15,5
Technicky pokročilá výroba (high-tech industry)	+16,6
Výroba a dodávka elektřiny a tepla	+11,0

Zdroj: Businessinfo.cz. Dostupné na: < <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec3>>. (cit. 26.3.2012)

Celkové investice dosáhly v r. 2010 27 814,0 mld. juanů, tj. meziročně o 23,8% více, čímž vykazaly vysoké tempo růstu. Investice v městských oblastech (hodnota 24 141,5 mld. juanů, růst o 24,5%) převažovaly nad investicemi na venkově, které dosáhly celkové hodnoty 3 672,5 mld. juanů a růst 19,7%. Z celkového objemu investic v městských oblastech investice do primárního sektoru vzrostly o 49,9%, do sekundárního sektoru o 26,8%, do terciárního sektoru o 33%.

V teritoriálním členění investic se potvrzuje priorita vlády podpořit především centrální a západní oblasti a severovýchod Číny. Do východních regionů (Peking, Shanghai, Fujian, atd.) směřovalo v roce 2010 o 21,4% investic více, v hodnotě 11 597,0 mld. juanů. Investice v centrální oblasti (Shanxi, Anhui, Jiangxi, Henan, Hubei a Hunan) dosáhly hodnoty 6 289,4 mld. juanů při růstu 26,2%. Do západních oblastí (Mongolia, Tibet, Ningxia, Xinjiang, atd.) přitekly investice v hodnotě 6 187,5 mld. juanů (meziroční růst o 24,5%) a na severozápad (Liaoning, Jilin a Heilongjiang) 3 072,6 mld. USD (nárůst o 29,5%).

Tabulka č. 11

Realizované investice podle sektorů v roce 2010

Sektor	Hodnota v mld. juanů	2010/2009, +/- v %
Důlní průmysl	965,3	+18,1
Průmyslová výroba	7 452,8	+27,0
- výroba chemických surovin a chemických výrobků	686,3	+14,8
- slévání a válcování železných kovů	346,5	+6,1
- výroba dopravních zařízení	655,4	+31,7
- výrobky z neželezných kovů	755,6	+28,0
- všeobecné strojírenství	545,9	+22,4
- výroba telekomunikačního zařízení, počítačů a jiných elektronických zařízení	388,9	+48,2
Produkce a dodávka elektřiny a tepla	1 453,5	+7,3

Zdroj: Businessinfo.cz. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec3>>. (cit. 26.3.2012)

Přidaná hodnota výstupu těžkého průmyslu rostla meziročně v roce 2011 o 13,7%, zatímco lehký průmysl o 12,1%. Ve výši růstu průmyslové výroby zaznamenaly opět nejvyšší růstovou míru firmy soukromé sféry (19,5 %) a poté akciové společnosti (15,8 %). Zisk po zdanění u průmyslových podniků činil v roce 2011 5 454,4 mld. juanů, tj. o 25,4 % více než v roce 2010.

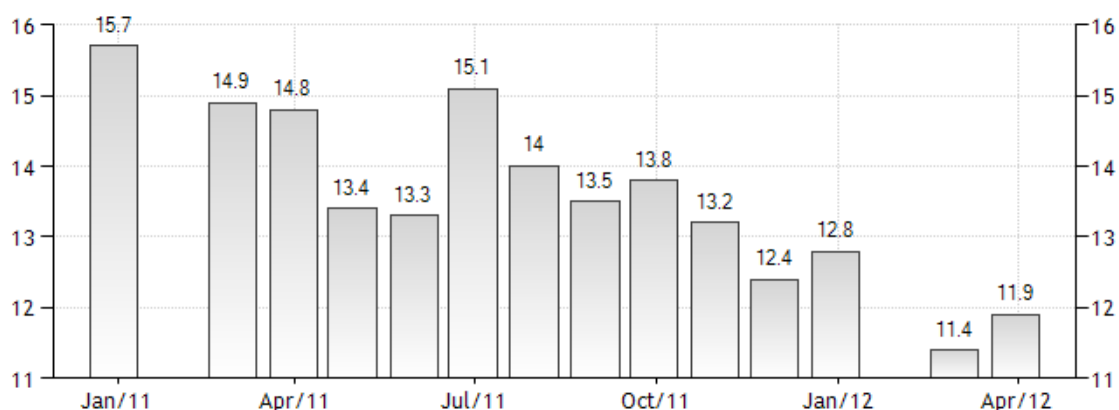
Aktivita ve výrobním sektoru Číny ke konci roku 2011 klesala a dále pokračuje i v březnu 2012. Hodnota průmyslové výroby v březnu 2012 činí 11,9%. Ceny se přitom zvyšovaly ještě v únoru, za březen ale vykázaly pokles. Zpravodajský server ČT24⁵³ informuje, že zpomalování pocítuje i největší čínská strojírenská firma Sany Group.

⁵³ ČT24. Zpomalení čínského průmyslu může ohrozit světovou ekonomiku [online text]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/169257-zpomaleni-cinskeho-prumyslu-muze-ohrozit-svetovou-ekonomiku/>>. (cit. 26.3.2012)

Letos očekává, že jí prodeje vzrostou jen o čtvrtinu. "Neuvěřitelný růst průmyslu, za kterým stojí podpůrné balíčky vlády, nebyl udržitelný. I tak se bude čínskému trhu letos vést nejlépe na světě," zůstává optimistický člen představenstva Sany Group Xiang Wenbo. ČT24 dále uvádí, že čínské firmy přijímají nejméně zaměstnanců za poslední dva roky a samotní Číňané se do utrácení nehrnou. Na trh se proto vrací obavy, že zpomalování druhé největší světové ekonomiky s sebou stáhne i nepatrné oživení globálního hospodářství. Čínská centrální banka přitom odmítá snížit základní úrokovou míru už od vypuknutí hospodářské krize. Stojí tak před složitým rozhodnutím. Uvolněná měnová politika by totiž mohla podpořit růst inflace.

Graf č. 7

Vývoj průmyslové výroby v Číně v % (leden 2011 – březen 2012)

Zdroj: www.tradingeconomics.com / National Bureau of statistics of China

Co se týče čínského průmyslu jako takového, Čína se snaží dokázat světu, že její průmysl je na vyspělé úrovni, aktivně se účastní i sama pořádá četné konference nebo výstavy, kde prezentuje výrobu strojů světových standardů, automatizace, inženýrské zařízení, příslušenství a technologické novinky. Novými technologiemi se Čína pochlubila na výstavě v Šang-chaji v listopadu 2006, kam nalákala 2000 zahraničních firem z 22 zemí světa.

Firmy v sekundárním sektoru se zaměřují zejména na zkvalitňování produktů a jejich inovace, což by na rozdíl od dříve aplikovaného kvantitativního principu mělo Číně pomoci v prodejkách. Celková výrobní hodnota čínského hi-tech průmyslu překročila v roce 2011 10 biliónů čínských jüanů, a tím znovu vytvořila rekord. Uvedl

to na konci března 2012 v jihočínském městě Wu Han odpovědný činitel čínského vědecko-technického ministerstva.

Dle zpravodajského severu China Daily uvedla v lednu 2012 Státní rada ve svém středně až dlouhodobém plánu na restrukturalizaci a modernizaci průmyslu, že po zbytek 12-tého pětiletého plánu (2011-2015) očekává růst průmyslové výroby okolo 8%. Ministerstvo průmyslu a informačních technologií okomentovalo zpomalení jako známku toho, že se během následujících 4 let vláda zaměří spíše na kvalitu než na rychlost.

„Plán vyžaduje správnou rovnováhu mezi kvalitou a kvantitou v rozvoji průmyslu a větší důraz na inovaci, zlepšení technologie a úsporu energie“, uvedlo dále ministerstvo a odborníci v oboru s tímto prohlášením souhlasili.

Yuan Lei, zástupce ředitele Institutu průmyslové ekonomie z Čínské akademie sociálních věd, sdělil China Daily, že 8% je velmi nízký cíl, jelikož ani v období finanční krize se růst průmyslové výroby neponořil pod 6%. Dále dodal, že tento cíl je také nižší, než ten, který byl stanoven pro 11-tý pětiletý plán (2005-2010). Čína se totiž rozhodla provést transformaci průmyslu, a pokud by cíl byl příliš vysoký, mohly by místní správy věnovat větší pozornost rychlosti produkce, než její kvalitě.

Čína se v plánu zaměřuje na snížení znečištění a omezení výkonnosti energeticky náročných odvětví. Dále plánuje snížení spotřeby energie na jednotku přidané hodnoty průmyslové výroby o 21% v porovnání s výsledky z roku 2010, snížení spotřeby vody o 30% a velmi výrazné snížení emisí oxidu uhličitého.

Yuan dodal, že podniky by měly být více inovativní, využívat pokročilou technologii, šetřit energii a eliminovat zastaralé postupy. Firmy jsou povzbuzovány ke zlepšení kvality výrobků, vytváření místních značek, zvýšení konkurenceschopnosti prostřednictvím aktualizace používané technologie a prozkoumávání zahraničních trhů.⁵⁴

⁵⁴ China Daily. Dostupné na: < http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2012-01/20/content_14478975.htm >. (cit. 26.3.2012)

3.3 Vývoj cen

„V období před zahájením reformy a otevřením se světu byly ceny většiny zboží na čínském trhu určovány státem. V novém období došlo k výraznému rozšíření obchodovaných komodit a změně vztahů mezi nabídkou a poptávkou. Stát postupně a plánovitě uskutečnil **cenovou reformu**. Stanovování cen má dnes tři formy: pevné ceny určované státem, státní orientační ceny a ceny určované trhem. Postupně došlo k uvolňování tržních cen, takže v r. 1998 bylo 95 % cen spotřebního zboží a 80 % cen investičního zboží už naprosto volných. Ceny se dnes stanovují hlavně podle nabídky a poptávky a postupně se tak vytváří cenový systém socialistické tržní ekonomiky.

V těchto nových podmínkách došlo ke zlepšení někdejšího stavu, kdy ceny základních produktů byly příliš nízké. Cenová struktura se postupně racionalizuje. Ve srovnání let 1978 a 1997 se ceny rud zvýšily 8.2 krát, surovin 5.2 krát a továrních výrobků 3.3 krát. Vedle toho se zmenšil rozdíl mezi cenami průmyslových a zemědělských produktů. Zatímco ve srovnání let 1978 a 1997 se ceny zemědělských produktů zvýšily 5.25 krát, u průmyslových produktů jen 2.95 krát. Čína na základě požadavků socialistické tržní ekonomiky postupně realizuje makroregulovaný, vládou kontrolovaný cenový mechanismus, v němž se ceny stanovují na trhu.“⁵⁵

Třetí fáze ekonomických reform (1988-1991) se vyznačovala zejména **vysokým nárůstem inflace** po zavedení cenové reformy. Ačkoliv můžeme výsledky zavádění reformy v globálu hodnotit pozitivně, v 80. letech došlo k jistému přehřátí ekonomiky doprovázenému neschopností kontrolovat tempo růstu a akceleraci inflace, která se v letech 1988-1989 vyšplhala na dvojciferných 18% oproti 7% v roce 1987. Další takovéto navýšení proběhlo v polovině 90. let. „V čínských podmínkách byla hlavní příčinou **nadměrná agregátní poptávka**, ve všech svých komponentech. Jednalo se zejména o nadměrnou spotřebu obyvatelstva způsobeno rychlým růstem mezd převyšujícím růst produktivity práce. Dále přispěl obrovský růst investic, jak domácích, tak zahraničních subjektů. Investice však byly potřeba, a proto byly všemožně podporovány. I pro samotné čínské podniky je typický velký sklon

⁵⁵ Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic. Socialistická tržní ekonomika. Dostupné na: <<http://www.chinaembassy.cz/cze/zgk/t126981.htm>>. (cit. 20.3.2012)

k úsporám. Za další příčinu inflace byla považována **monetární expanze** na podporu ekonomického růstu.

Na konci 90. Let se Čína potýkala s problémem opačným – **deflací**, v roce 1998 poklesly ceny výrobků v průměru téměř o 1%, v roce 1999 téměř o dalších 1,5%. Hlavní příčinou tohoto vývoje byla nadměrná výroba ve státních podnicích (textil, obuv, hračky) v souvislosti s přípravou brzkého vstupu do WTO. Zaplněné sklady umožnily totiž Číně vyjednat větší vývozní kvóty. Deflační trend však podvazoval ekonomický růst a vyvolal *cenové války*, *snižoval podnikové zisky*, *zvyšoval nezaměstnanost*. Vývoj cen není na celém území Číny rovnoměrný a zejména ve venkovských oblastech, v nichž žije na 900 milionů lidí, klesaly výrazněji a snížily již tak nízké příjmy tamních obyvatel. Deflace se do Číny ještě vrátila v roce 2002, kdy ceny klesly v průměru o 0,8%.⁵⁶ V roce 2003 však došlo k růstu cen surovin, což vyvolalo opět inflaci.

Tabulka č. 12

Vývoj inflace v % a přidané hodnoty jednotlivých sektorů v ekonomice jako % z HDP mezi lety 1990 a 2011

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Inflace (měřená CPI) v %	3,06	3,54	6,34	14,58	24,24	16,90	8,32	2,81	- 0,84	- 1,41	0,26
Přidaná hodnota zemědělství v % z HDP	27	25	22	20	20	20	20	18	18	16	15
Přidaná hodnota průmyslu v % z HDP	41	42	43	47	47	47	48	48	46	46	46
Přidaná hodnota služeb v % z HDP	32	34	35	34	34	33	33	34	36	38	39
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Inflace (měřená CPI) v %	0,72	- 0,77	1,16	3,89	1,82	1,46	4,75	5,86	- 0,70	3,31	5,5
Přidaná hodnota zemědělství v % z HDP	14	14	13	13	12	11	11	11	10	10	10
Přidaná hodnota průmyslu v % z HDP	45	45	46	46	47	48	47	47	46	47	47
Přidaná hodnota služeb v % z HDP	40	41	41	40	40	41	42	42	43	43	43

⁵⁶ KUNEŠOVÁ H., CIHELKOVÁ E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006.

Zdroje: World bank. Data. Dostupné na: <<http://data.worldbank.org/country/china>>. (cit.20.3.2012); Mediafax, Čínská inflace v lednu překvapivě vzrostla na 4,5 procenta. Dostupné na:<<http://www.mediafax.cz/ekonomika/4005527-Cinska-inflace-v-lednu-prekvapive-vzrostla-na-4-5-procenta>>. (cit. 20.3.2012); Central Intelligence Agency, The World Factbook. Dostupné na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2012.html>>. (cit. 20.3.2012)

Pozn: odchylka součtu podílů jednotlivých sektorů ekonomiky na HDP země od celkových 100% v některých letech je způsobena zaokrouhlováním.

Nárůst míry inflace zejména v první polovině roku 2008, která byla nejvyšší od roku 1996, byl způsoben růstem cen potravin, a jak uvedl čínský statistický úřad, také jako důsledek načasování lunárních svátků a počasí. Vláda okamžitě reagovala opatřeními na zmírnění inflačních tlaků v podobě agresivního snižování úrokových sazeb centrální bankou a schválením stimulačního plánu v podobě 4 bilionů yüanů a v roce 2009 nakonec řešila deflaci, jež byla v pořadí třetí deflační fázi, kterou si čínská ekonomika prošla od roku 1998. Vláda i přesto očekávala obnovení inflace v roce 2010, díky podpůrné měnové politice, silným rozpočtovým stimulům a agresivnímu poskytování bankovních úvěrů, jak tehdy uvedl Brian Jackson ze společnosti Royal Bank of Canada.⁵⁷

Graf č. 8

Procentní míra inflace v Číně (leden 2008 – březen 2012)

Zdroj: www.tradingeconomics.com / National Bureau of statistics of China

Na konci roku 2011 byla inflace v „normě“ kolem 4%, během roku však došlo k jejímu růstu opět kvůli růstu spotřebitelských cen. Peking nařídil firmám nezvyšovat ceny. Ceny potravin je však většinou obtížné dostat pod kontrolu vládními zásahy. Vysoká inflace v minulosti vyvolala sociální nepokoje. Dále čínská centrální banka

⁵⁷ Idnes.cz. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/cina-uz-treti-mesic-bojuje-s-deflaci-d61/-eko-zahranicni.aspx?c=A090511_090622_eko-zahranicni_fih>. (cit. 20.3.2012)

proti inflaci zakročila také **zvýšením míry povinných minimálních rezerv**, které představují procentní poměr z vkladů, jež si komerční banky musejí uložit na účet v centrální bance, aby stáhla přebytečnou likviditu a ochladila ekonomiku. Po novém zvýšení rezerv bylo takto vázáno již více než 350 miliard jüanů.

Tabulka č. 13

Spotřebitelský cenový index za rok 2011 v %

CPI za rok 2011	5,5
z toho: ve městech	5,3
na venkově	5,8
z toho: potraviny	11,8
nepotravinářské zboží	2,6
z toho: spotřební zboží	6,2
služby	3,5
<i>dále dle kategorií komodit</i>	
potraviny	11,8
tabák, alkohol a novinové zboží	2,8
oblečení	2,1
domácí potřeby, předměty a služby	2,4
péče o zdraví a osobní věci	3,4
doprava a komunikace	0,5
rekreace, školství, kultura a služby	0,4
bydlení	5,3

Zdroj: National Bureau of Statistics of China. Dostupné na:<

http://www.stats.gov.cn/was40/gjtj_en_detail.jsp?searchword=industrial+production+in+2011&channelid=9528&record=1>. (cit. 20.3.2012)

Index spotřebitelský cen CPI (customer price index) v Číně v lednu 2012 rostl meziročně o 4,5%, což překonalo odhady trhu kalkulující v průměru se snížením tempa růstu z prosincových 4,1 na cca 4% či ještě méně. Růst cen je výsledkem svátku Nového roku, který tradičně zvedá ceny a tržby maloobchodu při celkovém poklesu obchodní bilance a průmyslové produkce. Nečekaný růst spotřebitelské inflace by mohl negativně ovlivnit úvahy a spekulace na možné výraznější uvolnění měnové politiky ve snaze podpořit "skomírající" tempo růstu čínské ekonomiky.⁵⁸

Čína si už dříve dala za cíl udržet míru inflace na *čtyřech procentech*, což se jí po prosincovém poklesu už téměř daří. Inflace je v Číně sice vyšší než v západních zemích, s ohledem na výrazně vyšší hospodářský růst to ale nepředstavuje velký problém. I když tempo růstu čínské ekonomiky ve čtvrtém čtvrtletí roku 2011 zpomalilo

⁵⁸ Kurzycz. Dostupné na: < <http://zpravy.kurzy.cz/307777-cina-inflace-v-lednu-necekane-akcelerovala-coz-snizuje-prostor-pro-spekulace-o-uvolnovani-menove/>>. (cit. 20.3.2012)

na 8,7 procenta, stále to bude citelně víc, než ve vyspělých zemích.⁵⁹ HDP země na konci roku 2011 činilo 9,1%.⁶⁰

Tabulka č. 14

Spotřebitelský cenový index dle jednotlivých kategorií v únoru 2012

Položka	Únor 2011 = 100		
	celkem	Ve městech	Na venkově
CPI	103,2	103,2	103,2
1. Potraviny	106,2	106,4	105,6
Obilí	105,4	105,6	104,9
Maso a masné výrobky	112,9	113,6	111,3
Veje	89,4	89,6	88,9
Vodní produkty	107,5	107,5	107,3
Čerstvá zelenina	106,5	106,6	106,0
Čerstvé ovoce	93,9	93,9	94,0
2. Tabák, alkohol	103,7	104,0	103,1
3. Oblečení	103,8	103,8	103,9
4. Domácí potřeby, předměty a služby	102,5	102,7	101,8
5. Lékařské a zdravotnické předměty	102,7	102,7	102,8
6. Přeprava a komunikace	100,1	99,9	100,8
7. Rekreační, vzdělávací a kulturní služby	99,6	99,3	100,5
8. Bydlení	102,1	102,1	102,1

Zdroj: National Bureau of statistics of China. Dostupné na: <
http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20120316_402792866.htm>. (cit. 20.3.2012)

Analytici říkají, že čínská **inflace bude v roce 2012 dále klesat** (celkové CPI v únoru 2011 bylo **103,9**) díky slabší poptávce po světových komoditách a předchozím opatřením utahování měnové politiky. Nicméně očekávají dlouhodobé inflační tlaky, které budou nutit orgány, aby nepolevily svou ostražitostí. "Zvyšování cen se v roce 2012 výrazně zpomalí, jako klesající ekonomika. Ceny potravin klesnou a importovaná inflace začne opadat," uvádí ekonomický výhled pro první čtvrtletí 2012 vydaný Bank of China. Zpráva předpovídá, že index spotřebitelských cen (CPI), který je hlavním měřítkem inflace vzroste na 3,5 % v roce 2012. Podle výhledu bude růst hrubého domácího produktu (HDP) 8,8 %.

I přes zmírnění inflace zůstávají dlouhodobé tlaky, které nutí tvůrce politik dávat pozor na zvýšení cen. Ceny komodit mohou vyletět vzhůru z důvodu budoucích opatření kvantitativního uvolňování globální likvidity centrální banky s cílem

⁵⁹ Aktuálně.cz. Inflace v Číně klesá. Vláda chystá prorůstová opatření. Dostupné na: <
<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/business-ve-svete/clanek.phtml?id=728599>>. (cit. 20.3.2012)

⁶⁰ www.tradingeconomics.com

stimulovat stagnující ekonomiku, uvádí se ve zprávě Bank of China. Analytik Lv Bin z SCI, Čínského komoditního informačního portálu, řekl, že cenu ropy by mohla zvýšit nestabilita na Blízkém východě, která těžce postihuje dodávky ropy. Lian Ping, hlavní ekonom Bank of Communications, poukázal na vyšší náklady na pracovní sílu, zvyšování ceny zdrojů a nedostatek půdy i dlouhodobé faktory, které posilují inflaci.⁶¹

I ostatní ekonomové tvrdí, že „vyhlídky do budoucna navíc nejsou příliš růžové. Mzdy rostou v průměru o patnáct procent ročně, protože bezdná studnice čínské pracovní síly pomalu vysychá a mladých vstupujících na pracovní trh je kvůli politice jednoho dítěte stále méně. Dělníci se tudíž nebojí říct si o vyšší platy. Pokud přidáme ještě rozšiřování sociální a transferové sítě čínskou vládou, tak vidíme, že spotřebitelům roste disponibilní příjem ohromným tempem. V této situaci inflaci nezabrání „lehké zvýšení povinných rezerv“ bank, ale budou potřeba razantnější kroky.

Na druhou stranu mírně vyšší inflace, kterou Čína musí a bude muset mírnit vyššími importy (levnější zahraniční zboží nezpůsobí takový růst cen), je jako požehnání pro západní ekonomiky, které se díky rostoucím exportům do Číny mohou alespoň trochu vzpamatovat z následků krize.“⁶²

3.4 Čínská měna

Oficiální název čínské měny je od roku 1949 „renminbi“, což v překladu znamená „lidová měna“. „Jüan“ je název jednotky měny. Pokud je tedy řeč o oslabení/posílení kurzu měny, pak je na místě označení renminbi. Slovo jüan vzniklo z čínského slovního spojení „cizí kulatá mince“ a datuje se k 16. století, kdy evropští obchodníci platili stříbrnými mincemi za čínský porcelán a bavlnu. Čínský název amerického dolaru je „mei jüan“, tedy americký jüan.

Centrální vláda fixovala kurz renminbi na americký dolar po několik dekád. Přestože čínská ekonomika roste mnohem rychleji než ekonomika Spojených států, kurz renminbi vůči dolaru byl dlouho díky fixaci prakticky neměnný. Čínská měna totiž není

⁶¹ Čínský rozhlas pro zahraničí(CRI). Čínské výsledky CIP v roce 2012: Analýza. Dostupné na: <<http://czech.cri.cn/713/2012/01/12/1s127666.htm>>. (cit. 20.3.2012)

⁶² RAPUTA, T. Cesta z krize: V Číně příhořívá. Dostupné na:<<http://www.finmag.cz/cs/finmag/ekonomika/cesty-z-krize-v-cine-prihoriva/>>. (cit.20.3.2012)

volně plovoucí (jako například koruna), ale její hodnotu stále určuje Čínská lidová banka. Čína momentálně provozuje tzv. řízený floating⁶³ vůči koši měn, který obsahuje zejména americký dolar, euro, japonský jen, korejský won a další měny.⁶⁴

K uvolnění režimu a malému posílení měny o 2,1 % došlo až v roce 2005, v následujících třech letech posílil renminbi o 21 %. Čínská vláda se znovu uchýlila k pevnému měnovému kurzu ve výši 6,83 jüanu za dolar v době světové krize a tím pomohla zmírnit její dopady. Už od poloviny roku 2008 zůstávala hodnota čínské měny na stejné hranici, zatímco čínské exporty rostly. To by za normálních okolností měnu posílilo. Peking byl proto opakovaně veřejně obviňován z devalvace měny a tudíž i umělého posilování domácí ekonomiky.

Před sjezdem G20 v Torontu v červnu roku 2010 čínská centrální banka vydala prohlášení o větší flexibilitě renminbi. Jednorázová revalvace byla vyloučena, změny by měly být velmi pozvolné. Během podzimu 2010 poté došlo k revalvaci renminbi dvakrát; na konci září a na začátku října, kdy měna o několik procent posílila. Odborníci vnímali toto posílení jako vstřícné gesto Číny před tehdejším nadcházejícím listopadovým sjezdem G20, na kterém byla otázka vývoje měn zásadní téma.

Největším kritikem čínské měnové politiky jsou USA, které Čínu nepřímou viní z manipulací s kurzem měny a umělého vytváření konkurenční výhody pro čínské exportéry. Hrozí Číně zařazením na seznam států manipulujících s měnou a z toho vyplývajících sankcemi.

V únoru 2012 přinesl zprávu informační server Reuters o tom, že americký prezident Barack Obama chce vytvořit speciální výkonnou obchodní jednotku, která se zaměří na nekalé obchodní praktiky po celém světě včetně zemí, jako je Čína. Obchodní deficit mezi USA a Čínou se vyšplhal také díky podhodnocené čínské měně až na 295,5 miliard USD v roce 2011. Navíc dvě nové zprávy vyjadřují obavy ohledně státem podporované konkurence z Číny a vyzývají Spojené státy k řadě kroků jako reakci.

⁶³ = pohyblivý kurz v rámci limitů - centrální banka zasahuje v případě, že se kurz odchyluje od ústředního kurzu více, než je stanovena hranice flukтуаčního pásma

⁶⁴ BALABÁN, M., Transformace globální moci a vlivu: Politická, ekonomická a bezpečnostní dimenze, Program bezpečnostního výzkum České republiky v letech 2010 – 2015 (BV II/2 – VS). Identifikační kód: VG20102013009. Středisko bezpečnostní politiky, 2011. [online pdf]. Dostupné na: <http://ceses.cuni.cz/CESES-65-version1-Transformace_globalni_moci_a_vlivu_Balaban.pdf>. (cit. 20.3.2012)

Obama dále obvinil Čínu z přehnaného dotování svých společností a z nedostatečné aktivity pro zastavení padělání amerického zboží.

The Information Technology & Innovation Foundation, středisko expertů ve Washingtonu, také obvinili Čínu, že pomocí měnové manipulace, dotací, cla, vývozních omezení, norem a jiných metod získává pro své podniky „absolutní výhodu“ v široké škále odvětví.⁶⁵

Čína argumentuje, že příliš prudká posílení kurzu renminbi by znamenalo velký problém pro čínský export a to by mohlo mít negativní dopad na globální (ale především na čínskou) ekonomiku. Obává se ztráty zaměstnání u 250 – 300 milionů pracovních míst v exportních odvětvích a souvisejících sektorech. Kromě zahraničních tlaků další důležitý důvod pro zhodnocení čínské měny je boj s inflací.

Co se týče měny řízené státem, je takovéto jednání jako začarovaný kruh, jelikož Čína obvykle řeší svou vyšší cenovou hladinu zvýšením úrokových sazeb a tím způsobení pozdějšího snížení inflace. „Mainstreamoví ekonomové věří, že to bude stačit, jelikož si myslí, že úrokové míry jsou hlavními prostředky pro zrychlování a zpomalování ekonomiky. Ignorují, nebo si nejsou vědomi, že nabídka peněz je to, co žene inflaci, „poptávku“ a růst HDP.“, myslí si světově uznávaný ekonomický analytik Kel Kelly a dodává, že „Čína reinvestuje dolarové zásoby, které získá ze svého obchodního přebytku – které přicházejí z uměle nízkého juanu a uměle vysokého dolaru – do amerických dluhopisů, místo toho, aby je prodala na měnovém trhu a tak brání dolaru v poklesu (a juanu v růstu) z jeho navýšené nabídky.

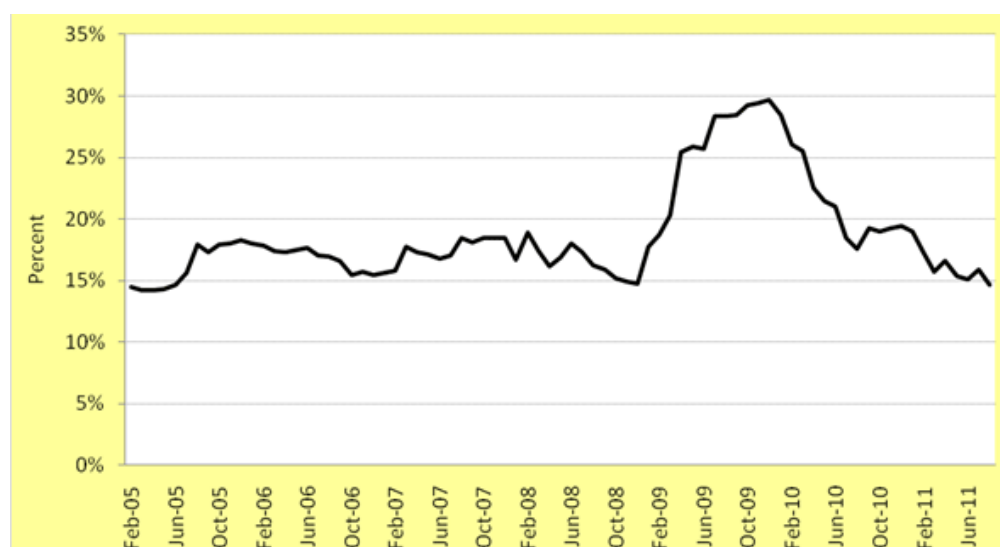
Ale navíc aby Čína udržela směnný poměr juan oproti dolaru uměle nižší, než by se vytvořil na trhu na základě nabídky a poptávky, čínská centrální banka – Čínská lidová banka (ČLB) – aktivně skupuje dolary a prodává juany. Platí za dolary za tímto účelem vytvořenými juany. Když ČLB vytvoří juany, rozšiřuje nabídku peněz. Je to tedy tato expanze nabídky peněz, a nikoliv uměle levná měna per se, co vytváří v Číně inflaci.(...)

⁶⁵ Reuters.com, Obama, eyeing China creates trade enforcement unit. [online text]. Dostupné na: <<http://www.reuters.com/article/2012/02/28/obama-trade-enforcement-idUSL2E8DS6GS20120228>>. (cit. 18.3.2012)

Jistě, s vyššími úrokovými měrami jsou náklady na půjčování vyšší. Ale inflace také zvedá míru zisku, což znamená, že firmy mohou platit o dost více za půjčky a zůstat v zisku. Ale dokonce, i když úrokové míry převyšují míru zisku a jsou příčinou, proč si firmy přestanou půjčovat a investovat, všechny peníze, které dříve natekly do ekonomiky, budou stále tlačit ceny vzhůru. Ekonomická aktivita může zpomalit nebo se úplně zastavit, ale ceny budou pořád růst. Jediná věc, která zastaví inflaci je upuštění od expanze nabídky peněz. A dokonce i to bude mít opožděný efekt.⁶⁶

Graf č. 9

Meziroční míra změny nabídky peněz mezi lety 2005 -2011

Zdroje: Ludwig von Mises Institut. Dostupné na: www.mises.cz; The people's bank of China. Dostupné na: <http://www.pbc.gov.cn/publish/english/963/index.html>

V grafu č. 9 také vidíme souvislost mezi prudkou monetární expanzí v roce 2009 a tehdejší mírou deflace ve výši - 0,7% (viz. Tabulka č. 12).

Server Investujeme.cz uvádí, že vyšší kurz renminbi není všelék a nemusí znamenat kýžené ekonomické oživení a růst zaměstnanosti v USA. Výrobek “made in China“ mnohdy znamená, že Čína stojí na konci výrobního řetězce ve funkci dílny. Například u elektroniky bývá nejvyšší přidaná hodnota jako vývoj a design vytvářena v rozvinutých zemích, nejjednodušší součástky se pak dováží z levnějších zemí, než je

⁶⁶ Ludwig von Mises Institut. Dostupné na: www.mises.cz (cit. 20.3.2012)

samotná Čína, např. Vietnam. (...) Silnější renminbi přirozeně bude mít vliv pouze na část práce provedenou v Číně. Navíc by kvůli zvýšení nákladů mohlo dojít k přesunu aktivit z Číny do zmíněného Vietnamu nebo dalších států.

Na druhé straně, silná čínská měna by mohla stimulovat export ostatních zemí do Číny. Například světoví výrobci automobilů vyrábějí levnější auta v Číně, luxusnější tam dovážejí. Při dostatečně silném renminbi by se vyplatilo některé zboží dovážet na úkor produkce přímo v Číně.

Dále Investujeme.cz na závěr dodává, že čínská ekonomika je dostatečně silná, aby ustála daleko razantnější růst kurzu měny, než je plánované pozvolné posilování pod kontrolou čínské vlády a také se přiklání k možnému brždění růstu cenové hladiny skrze zdražení exportu a zlevnění importu.

Čínská měna je podle odhadů o 25 - 40 % podhodnocená a díky ní je čínské zboží v zahraničí uměle levné se všemi negativními důsledky pro světovou ekonomiku.⁶⁷

Čína plánuje do roku 2020 vytvořit z Šanghaje finanční centrum, jakým je například New York, Londýn či Hongkong. Uvádí to plán rozvoje Šanghaje uveřejněný v lednu 2012. Někteří ekonomové proto doufají, že se Čína konečně přikloní k uvolnění kontroly nad její měnou. Devizoví obchodníci však považují zveřejnění plánu mimo jiné za vzkaz Peking, že hodlá udržet pohyb kurzu jüanu pod svou kontrolou. Dle informací z agentury Reuters se tímto čínská vláda snaží zdůraznit, že má a bude mít v určování hodnoty jüanu poslední slovo.

Pro globální obchod by bylo samozřejmě nejlepší, kdyby měla Čína trhem určovaný kurz měny, avšak to by pro ni momentálně znamenalo ztrátu velmi výhodného postavení v mezinárodním obchodu a hlavně nejistotu v udržení určité životní úrovně největší národní populace na světě.

⁶⁷ Investujeme.cz. Podhodnocená čínská měna renminbi: Brzdí globální ekonomiku? [online text]. Dostupné na: <<http://www.investujeme.cz/podhodnocena-cinska-mena-renminbi-brzti-globalni-ekonomiku/>>. (cit. 18.3.2012)

3.5 Přímé zahraniční investice

Získání přímých zahraničních investic **PZI** (anglicky **FDI** – Foreign Direct Investment) jednou důležitých z forem uplatňování politiky otevřených dveří. Nejenže umožnily a umožňují přístup Číny k cennému kapitálu, ale co je ještě důležitější, společně s těmito investicemi do země proudí pokročilá technologie, zahraniční zkušenosti řízení podniků a zároveň také zkušenosti s působením zahraničního trhu a tlaku konkurence. Vedle expanze dovozu a vývozu je tak čínská ekonomika právě díky zahraničním investicím vystavena vlivu světa. Toto všechno je pro ekonomický rozvoj Číny důležité.

Čínská vláda realizovala od zahájení reformy a politiky otevírání se světu na konci 70. let řadu preferenčních opatření v zájmu získání zahraničního kapitálu a v celém světě jsou dobře známy její každoroční úspěchy při získávání přímých zahraničních investic. Vliv investic na domácí ekonomiku má však jisté odlišnosti od vlivu zahraničního obchodu. *PZI mají přímý vliv zejména na ulehčení nabídky domácího kapitálu, podporu růstu zaměstnanosti a ekonomického růstu vůbec. V případě Číny je také důležité, že PZI podporují vzájemné působení mezi její centrálně plánovanou ekonomikou a světem.*

Už od počátku zavádění reformy byla tedy PZI přisuzována důležitá role. Zájem na jejich zvýšeném přílivu byl však v různých etapách ekonomické historie Číny nesen rozdílnými expektacemi:

- Zprvu narůstal tento zájem především v očekávání, že PZI dopomohou k posílení energetické základny čínské ekonomiky, zejména pak k urychlenému nalezení a exploataci jejich ropných zdrojů.
- V průběhu 80. let byl zájem na zvýšeném přílivu PZI nesen též úsilím o mobilizaci dodatečných finančních prostředků, umožňujících uspíšet modernizaci zdejšího zpracovatelského průmyslu.
- Od počátku 90. let však vystupovalo stále více do popředí úsilí čínského politického vedení využít PZI též k diverzifikaci vlastnických struktur v čínské ekonomice, resp. k urychlenému posílení role soukromého sektoru ve zdejším průmyslu.

Zároveň zde narůstalo přesvědčení, že PZI dopomohou k mohutnému transferu technologického a manažerského know-how, jenž by byl považován a klíčový předpoklad žádoucího zvýšení efektivity zdejší výroby i některých technických služeb.

- Kolem roku 2003 bylo úsilí o zvýšení přílivu PZI motivováno též očekáváním, že by mohly napomoci nejen výraznému nárůstu podílu výrob s vyšší přidanou hodnotou na čínském průmyslu, ale i radikálnímu zvýšení jeho exportní výkonnosti.
- Dnes sílí mezi čínskými ekonomiky i politiky též podvědomí toho, že PZI, směřující jak do čínské ekonomiky, tak i odtud do dalších zemí, náleží k důležitým nástrojům integrování Číny do světové ekonomiky.⁶⁸

Nicméně již od začátku reformy se Čína snažila přizpůsobit zahraničním zájmům tím, že umožnila selektivně podnikům se zahraniční majetkovou účastí přístup na domácí trh. Rovněž učinila ústupky v politice importní substituce a otevřela pro PZI oblasti dříve kontrolovaného zboží a trh služeb.

V počátcích otevírání trhu pro PZI se však investor mohl stát pouze podílníkem společného podniku, jehož management byl dosazen čínskými podílníky, přičemž bylo potřeba bezvýhradného souhlasu toho managementu k uplatnění jakýchkoliv námětů zahraničního investora. V mnoha případech tak vznikaly neshody mezi managementem a zahraničním investorem, který situaci nemohl řešit odprodejem svého podílu, ale pouze odstoupením bez nároků na finanční kompenzaci jím dříve vložených vkladů. Z hlediska zahraničních investorů šlo o riskantní počin, jehož úspěch byl založen zejména na dobrých vztazích nejen s podílníky a managementem, nýbrž i s úřady. V Číně však i dodnes lidé v rámci obchodu orientují více na dobré vztahy než na samotný zisk jak je typické pro Západní země.

První větší zájem o investování v Číně proběhl v letech 1984 a 1985, tedy krátce po vytvoření prvních zvláštních ekonomických zón a 14 pobřežních měst pro zahraniční podnikání (mezi nimi i Šanghaj). V roce 1988 pak byl o investice největší zájem, jelikož byly zkráceny schvalovací procedury, začala se projevovat zlepšení v infrastruktuře,

⁶⁸ SEREGHYOVÁ J., Vybrané institucionální a strukturální aspekty otevírání čínské ekonomiky. 1. vydání. Praha: Professional publishing, 2003. s. 11

byly vytvořeny speciální zásobovací podniky pro plynulé dodávky surovin, polotovarů apod. Mezi lety 1985-92 byla průměrná roční hodnota PZI v ČLR 3,9 mld USD.

Po událostech v červnu 1989 na náměstí Nebeského klidu (Tchien-an-men) kontakty se zahraničím a investiční aktivita na nějakou dobu ochladly, vše se ale později vrátilo k normálu a v roce 1992 po oficiálním vyhlášení budování socialistické tržní ekonomiky příliv zahraničního kapitálu vzrostl 2,5 krát oproti roku 1991 na 11 mld. USD.

Tabulka č. 15

Příliv zahraničního kapitálu v mld. USD (1979 – 2010)

Rok	Počet kontraktů	Kontrahované PZI (mld. USD)	Uskutečněné PZI (mld. USD)
1979 – 1983	1392		1,8
1984	1856	2,7	1,1
1985	3073	5,9	1,7
1988	5945	2,8	3,2
1991	12978	12	4,4
1992	48764	58,1	11,0
1995	37011	91,3	37,5
1999	16918	41,2	40,3
2000	22347	63,8	40,7
2001	26139	69,2	46,9
2002	34171	82,8	52,7
2003	41081	115,1	53,5
2004	43664	153,5	60,6
2005	44001		60,6
2006	41485		69,5
2007	37871		74,8
2008	27514		92,4
2009	23435		90,0
2010	27406		105,7
2011	27712		116,0

Zdroje: www.uschina.org; www.businessinfo.cz; www.stats.gov.cn

Pozn: v roce 2005 přestalo Ministry of commerce People's Republic of China informovat o množství kontrahovaných PZI.

ČLR absorbovala od zahájení ekonomických reforem v roce 1979 do roku 2010 celkem 943 mld. USD přímých zahraničních investic, což je majoritní podíl na PZI celého asijského regionu a více než se podařilo kterékoli rozvojové zemi. Další nárůst PZI předchází a doprovází Čínu při jejím vstupu do Světové obchodní organizace

(anglicky World Trade Organization - WTO) v prosinci roku 2001, což se projevilo na skutečnosti, že z výše uvedeného objemu investic více než polovina přišla až po tomto datu a v roce 2003 se tak dostává mezi nejvíce atraktivní destinace, co se týče alokace přímých zahraničních investic. Se vstupem do WTO se ČLR také zavázala k postupnému uvolnění některých z hlediska zahraničních investic strategických oblastí – bankovníctví, telekomunikace, maloobchod, velkoobchod a distribuce.

Na počátku 90. let překročily kontrahované PZI skutečně realizované s velkou rezervou (viz. Tabulka č. 15). Tato mezera se snížila v druhé polovině dekády, jelikož úřady zaznamenávaly jejich tok realističtější a také se zpomalovalo tempo jejich růstu. Počátkem 21. století se tato mezera však opět navýšila a v roce 2004 přesahovaly kontrahované PZI uzavřené více jak 2,5 krát, ty však dosáhly rekordní úrovně, když se jejich příliv zvýšil o 13,3% v porovnání s rokem 2003. V roce 2005 byly nejvyhledávanějšími odvětvími, kam proudily investice ze zahraničí, zejména bankovníctví a high-technologie. Do bankovníctví v dané době natekly zahraniční investice o objemu 12,08 miliard USD.

V roce 2007 PZI do ČLR vzrostly na 74,8 mld. USD a bylo schváleno 37 871 nových projektů, což reprezentovalo pokles o 8,7% v porovnání s předchozím rokem. Celkový nárůst za rok 2008 činil 23,5% a celkový objem tedy 92,4 mld. USD. Počet schválených projektů (nově vytvořených podniků se zahraničním vlastníkem) však poklesl na 27,5 tisíce. Vliv krize zaznamenalo Ministerstvo obchodu ČLR i v roce 2009, kdy celkové PZI klesly na 90 mld. USD a počet realizovaných projektů na 23435.

Od roku 2009 však vidíme opadávání vlivu světové finanční krize, jak v růstu počtu realizovaných projektů, tak v růstu objemu investic. V roce 2010 vzniklo 27406 podniků se zahraniční účastí a celkový objem užitého zahraničního kapitálu vzrostl o 17,4% na 105,7 mld. USD. „Růst byl způsoben zejména zvýšením zahraničních investic do sektoru služeb (zvýšení o 28,6% ve srovnání s rokem 2009) a centrálních a západních regionů ČLR (zvýšení o 27,6% ve srovnání s rokem 2009). Dále tak pokračuje snaha čínské vlády lákat především atraktivní investice do sektorů s vyšší přidanou hodnotou. (...) Největší objem zahraničních investic směřoval do výroby (46,9%), převážně do výroby telekomunikačních zařízení, počítačů a jiných elektronických zařízení, do chemického průmyslu a výroby zařízení pro speciální účely.

Nejvíce zahraničních investic v sektoru služeb patřilo obchodování s nemovitostmi, dopravě, IT technologiím a leasingovým a obchodním službám.⁶⁹

Následující tabulka uvádí přehled nejvýznamnějších investorů za rok 2010. Objem investic z těchto zemí tvořil 91,7% celkových investic realizovaných v roce 2010 v Číně.

Tabulka č. 16

Přehled nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2010

Země/Region	mld. USD	Podíl (%)
Hongkong	60,57	57,3
Panenské ostrovy	10,48	9,9
Singapur	5,43	5,1
Japonsko	4,08	3,9
USA	3,02	2,9
Korejská republika	2,69	2,6
Kajmanské ostrovy	2,50	2,4
Tchaj-wan	2,48	2,3
Samoa	1,73	1,7
Francie	1,24	1,2
Nizozemí	0,91	0,9
SRN	0,89	0,8
Velká Británie	0,71	0,7

Zdroj: www.businessinfo.cz

Co se týče roku 2011, dle statistik bylo uskutečněno 27712 projektů, které tak zaznamenaly meziroční růst o 1,12%. Celková výše investic činila 116 mld. USD s kladným rozdílem 9,72% oproti předešlému roku. Od ledna do prosince daného roku potom byly majoritními investory země a regiony uvedené v následující tabulce č. 14., představující svými investicemi 91,61 % veškerých užitých PZI v zemi.

⁶⁹ Businessinfo. Dostupné na: www.businessinfo.cz <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-investicni-klima/9/1000539/>> .(cit. 22.3.2012)

Tabulka č. 17

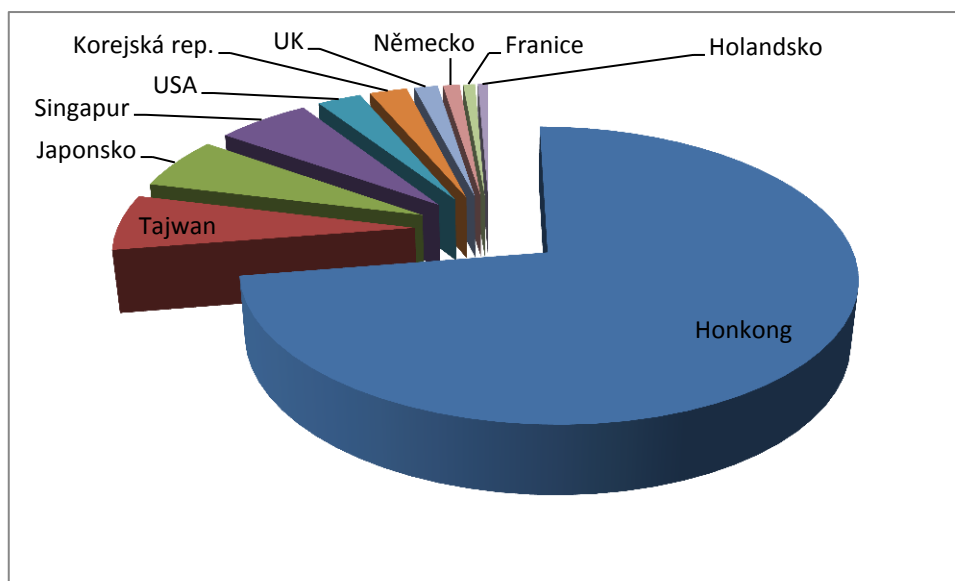
Přehled nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2011

Země/Region	mld. USD	Podíl (%)
Hongkong	77,01	66,4
Tchaj-wan	6,73	5,8
Japonsko	6,35	5,47
Singapur	6,33	5,46
USA	3	2,59
Korejská republika	2,55	2,20
Velká Británie	1,61	1,39
Německo	1,14	0,98
Francie	0,8	0,69
Holandsko	0,77	0,66

Zdroj: Invest in China. News Release of National Assimilation of FDI Fom January to December 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Statistics/FDIStatistics/ExpressofForeignInvestment/t20120119_140569.htm>. (cit.22.3.2012)

Graf č. 10

Poměr nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2011

Zdroj: Invest in China. News Release of National Assimilation of FDI Fom January to December 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Statistics/FDIStatistics/ExpressofForeignInvestment/t20120119_140569.htm>. (cit.22.3.2012)

V prvních dvou měsících v roce 2012 došlo k poklesu PZI. Důvodem byl hlavně slabý příliv investic z Evropy. Evropská Unie je největším obchodním partnerem Číny.

Celkové přímé zahraniční investice v únoru činily 7,7 miliardy USD (145,3 miliardy Kč), což bylo o 0,9 procenta méně než ve stejném období loni.

Investice do služeb se snížily o 3,51 procenta na 8 miliard USD. Investice do zpracovatelského sektoru klesly o 0,1 procenta na 8,4 miliardy USD.

Příliv zahraničního kapitálu je základní součástí přísunu peněz do finančního systému. Pokles investic znamená, že země bude muset *zmírnit měnovou politiku*, aby udržela stabilní příliv peněz do ekonomiky, a rozšířit nabídku domácích úvěrů.

Cílem ministerstva financí je v příštích čtyřech letech přilákat ročně do země investice za 120 miliard USD. Vláda rovněž představila nová opatření, která mají podpořit zájem zahraničních investorů o vstup do strategických rozvíjejících se průmyslových odvětví a přinést nové technologie a know-how.⁷⁰

Dle tzv. rozhodnutí „*Decision on Reforming the Investment System*“ přijatého 1.7. 2004 existují tři kategorie oborů pro zahraniční investice:

- *zakázané* (např. TV a rádio vysílání, vydávání a distribuce knih, novin a časopisů, odporující morálce, věnované vojenským a politickým záležitostem)
- *s omezením* (obecně výrobní projekty s nízkou přidanou hodnotou, zatěžující životní prostředí, určené výhradně pro export, poprvé též projekty real estate)
- *podporované* (např. výroba integrovaných obvodů, ochrana životního prostředí, vývoj softwaru, vývojová a výzkumná centra).

Postupným zaváděním reformy se projevovala i změna charakteru zahraničních investic od počátečního přílivu velkých investic a vytváření joint ventures k současné fázi konsolidace a propojování s čínskými subjekty prostřednictvím fúzí a akvizic. Investiční prostředí se zlepšilo zejména v uvedených oblastech:

- liberalizace některých regulovaných sektorů ekonomiky (kupř. zlepšený přístup ve službách a logistice)

⁷⁰ Patria Online. Přímé zahraniční investice v Číně čtvrtý měsíc za sebou klesaly [online text]. Dostupné na: < <http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2028436/prime-zahranicni-investice-v-cine-ctvrty-mesic-za-sebou-klesly.html>>. (cit. 22.3.2012)

- zjednodušení systému schvalování projektů, které nevyžadují financování od státu a spadají do tzv. povolených a podporovaných investic
- úbytek podpory pro exportně orientované výroby s nízkou přidanou hodnotou
- zlepšení podnikatelského prostředí (přijetí nových zákonů)
- státní administrativa (více kontroly, boj s korupcí)
- registrace firem (částečné zlevnění a zjednodušení)
- infrastruktura (zejména dopravní)
- pracovní síla (zvýšení kvality)
- politická stabilita (posílení současné vládnoucí garnitury, větší důraz na řešení problémů).⁷¹

Na druhou stranu byly přijaty také změny, které snižují efektivitu PZI. Jsou jimi např.:

- změny v daňové oblasti (sjednocení sazeb pro zahraniční a domácí firmy),
- zavedení povinného sociálního pojištění pro cizince pracující a žijící v ČR,
- sílící lokální protekcionismus
- podpora domácích firem ve vybraných sektorech,
- rostoucí mzdové náklady
- větší restriktce v investicích do nemovitostí, apod.

Celková koncepce přijatých změn má za cíl přechod od dřívějšího modelu růstu za každou cenu k více udržitelnému rozvoji s důrazem na modernější technologie s šetrnějším přístupem k okolnímu prostředí. Zahraniční investice do jednodušších výrob s vysokým podílem lidské práce jsou směřovány více do chudších regionů, kde chybí zázemí pro technologicky náročnou produkci a přebývá nízko-kvalifikovaná pracovní síla.

V dnešní době si mohou potenciální zahraniční investoři v ČR založit 3 druhy společností:

- 1) *plně vlastněnou zahraničním subjektem* (Wholly Foreign Own Enterprise, WFOE) - není stanovena maximální výše vloženého kapitálu, minimální částka

⁷¹ Businessinfo. Dostupné na: www.businessinfo.cz <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-investicni-klima/9/1000539/>> .(cit. 22.3.2012)

je plošně určena na 20 000 CNY, ale tento požadavek se může lišit podle provincie či města, kde má mít nová společnost sídlo, a podle předmětu činnosti nového subjektu (běžně 100 000 CNY a více). Pokud je vklad splácen ve splátkách, musí být splacen do tří let, přičemž první splátka, která činí minimálně 15 % celkové částky, musí být zaplácena do 90 dnů od vystavení povolení k činnosti;

- 2) *společný podnik - Equity Joint Venture*, kde práva a povinnosti odpovídají podílu jednotlivých společníků; minimální podíl zahraničního investora musí být alespoň 25%;
- 3) *společný podnik - Contractual Joint Venture*, který zpravidla vzniká na kratší dobu nebo při investicích typu BOT⁷²; na rozdíl od 1) i 2) není vyžadována registrace jako právnická osoba; zisky nemusí být rozděleny podle podílů; minimální podíl zahraničního investora je stejný jako u 2).

Prodej, resp. nákup licencí a know-how je v ČLR běžný a představuje jednu z forem, jak proniknout na čínský trh. Čína stále projevuje zájem o moderní technologie s vysokou výrobní náročností. Prodej těchto technologií vyžaduje zejména od Spojených států Amerických s odvoláním na jejich prohlubující se deficit ve vzájemné obchodní bilanci. USA i země EU se vyhýbají nabízení těchto technologií, jelikož se bojí zneužití autorských práv či zneužití moderních technologií pro vojenské účely.

3.6 Služby

Co se týče sektoru služeb, ten se v počátcích reformy podílel na čínské ekonomice relativně malým procentem. V roce 1990 tento podíl činil 32%. Nicméně tempo růstu tohoto sektoru není nijak zanedbatelné. Průměrné tempo růstu dopravy, poštovních a telekomunikačních služeb za období 1979 – 1991 činilo 8,4% a u obchodu dokonce 13,8% ročně.⁷³ Nebylo tedy pochyb, že s podporou ekonomické činnosti mimo

⁷² BOT (Build-Operate-Transfer, čili Výstavba-Správa-Předání), jedná se o speciální formu zahraničních investic, jde o kontrakt, který uzavírá čínská vláda s určitou soukromou projektovou společností (v Číně to znamená podnik financovaný ze zahraničí). Projektová společnost je odpovědná za financování, výstavbu, fungování, údržbu a předání určitého infrastrukturního zařízení nebo veřejného projektu. V průběhu smluvně stanovené doby (obvykle 15-20 let) je projektová společnost držitelem operačních práv na využívání realizovaného projektu, hradí finanční náklady a realizuje zisk. Na závěr smluvně stanoveného období projektová společnost předá (transferuje) projekt gratis hostitelské zemi.

⁷³ ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s. 43

rámec příkazové ekonomiky se význam služeb postupně zvyšoval. Jedním z důvodů jeho vykazovaného nízkého podílu spočívá v podstatě čínského systému měření ekonomického výstupu v té době.

Dle starého systému plánování byly aktivity v terciálním sektoru považovány za neproduktivní a nebyl tedy významněji podporován jejich rozvoj. Řada služeb, potřebná k postupnému přechodu na funkční tržní systém a jeho fungování, tak byla zanedbávána. Po oficiálním přistoupení k budování tržního systému v roce 1992 byly ohlášeny kroky ke stimulaci rozvoje tohoto sektoru, včetně podpory využívání zahraničního kapitálu a know-how. Další přijatá opatření zahrnovala podporu zaměstnanců a státních podniků v zakládání podnikatelských aktivit v oblasti služeb, odstranění cenové kontroly většiny produktů a služeb a některá finanční a daňová zvýhodnění.

„Nově objevený“ sektor služeb byl v době transformace ekonomiky schopen významně absorbovat nadbytek pracovní síly ze zemědělství, podobně jako příměstské a venkovské podniky v 80. letech.

„Podle výsledků průzkumu terciálního sektoru v Číně v r. 1994 existovalo v tomto sektoru k r. 1992 21,8 mil. subjektů, z čehož necelých 5 mil. byly podniky, instituce a administrativní jednotky. 16,9 mil. subjektů představovaly městské a venkovské individuální domácnosti. Z hlediska skladby podíl individuálních domácností činil 77,3%, podíl subjektů ve státním vlastnictví dosáhl 10,5%, 11,5% činil podíl subjektů v družstevním vlastnictví a zbytek další formy. Individuální domácnosti jako největší segment v terciálním sektoru, byly nejvíce zapojeny do obchodní činnosti (52%), do dopravy (19%) a stavování (10%).“⁷⁴

Čínská vláda se začala zabývat zanedbáváním sektoru služeb následně i ve svém 10-tém pětiletém plánu na období 2001 – 2005, který zahrnoval cíle na rozvoj terciálního sektoru a podstatné rozšíření jeho přítomnosti v národním hospodářství. Čína se zavázala k výraznému otevření svého sektoru služeb, když přistoupila k plnému členství WTO (World Trade Organization) v prosinci 2001. Od té doby se výrazně zvýšil i čínský obchod v oblasti služeb a také zájem zahraničních investorů.

⁷⁴ ZNAMENÁČEK, M. Dr. Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. s. 44

Od 70. let minulého století odvětví služeb v Číně udělalo velký pokrok. Výrobní hodnota odvětví služeb se zvýšila z 86 miliard jüanů v roce 1978 na 3,453 bilionů jüanů v roce 2002 a vzrostla tak 40 krát. Její průměrný roční přírůstek činil více než 10% a byl vyšší než růst hrubého domácího produktu ve stejném období. Podíl výrobní hodnoty odvětví služeb na HDP se také zvýšil z 21.4% v roce 1979 na 33.7% v roce 2002. Ačkoliv odvětví služeb v Číně byla v roce 2003 zasažena epidemií SARSu a přírodními pohromami sucha i záplav, zaznamenala rychlý rozvoj.

Odvětví služeb se postupně stávají hlavními výrobními odvětvími zaměstnanosti v čínské společnosti. Počet pracujících se v nich zvýšil ze skoro 49 milionů v roce 1978 na 210 milionů v roce 2002. Oblasti služeb se nyní týkají restaurací, turistiky, maloobchodu, financí, pojištění, informatiky, dopravy, reklamy, právnictví, účetnictví, bytové a sídlištní správy, atd. Doprava, skladování a telekomunikační služby rostly zejména v roce 2004. Růst vzdělání, zdravotních a sociálních služeb obvykle následuje růst celkové čínské ekonomiky. Důraz je kladen také na lidský kapitál, jenž je kritickou složkou pro vznik konkurenčních odvětví služeb.

Čínský terciální sektor činil v roce 2010 43% celkového HDP. Pokračování jeho růstu se očekává i nadále a dle predikcí by měl svým podílem na HDP převýšit i sektor průmyslu, a to v roce 2015, v posledním roce dvanáctého pětiletého plánu. Dle údajů z Čínské akademie věd by v té době měl tvořit 48% z HDP, čímž by se terciální sektor stal nejdominantnějším v celé ekonomice.

Ve srovnání s vývojem pokročilého sektoru služeb ve světě, čínský domácí sektor služeb stále stagnuje, kvůli některým stále existujícím přísným podmínkám. V posledních letech se podíl terciálního sektoru na HDP v Číně pohybuje okolo 40%, zatímco podíly sektoru služeb ve vyspělých ekonomikách se pohybují okolo 70% z HDP a okolo 60% z HDP na úrovni světového průměru.

Na druhou stranu si čínský terciální sektor udržuje příznivé tempo růstu a má stále velký prostor pro rozvoj. Dokumenty ze Státní rady naznačují, že do roku 2020 bude přidaná hodnota odvětví služeb převyšovat 50%, avšak vzhledem k rychlému rozvoji terciálního sektoru se dá očekávat naplnění daného cíle mnohem dříve. Velký

význam bude přikládán rozvoji moderních služeb, jako jsou finanční a informační služby.⁷⁵

Co se týče roku 2011, HDP vytvořený v rámci terciálního sektoru dosáhl hodnoty 20 326 miliard juanů, což představuje nárůst o 8,9 %. Podíl tohoto sektoru na tvorbě HDP činil 43,1 %, což vykazalo navýšení o 0,1% oproti minulému roku. Objem služeb v oblasti komunikací, dopravy a skladování, velkoobchodu a maloobchodu, ubytování, stravování a dalších služeb roste stále vysokým tempem. Také investice do fixního kapitálu převažují v terciálním sektoru, za celý rok 2011 dosáhly částky 16 287,7 miliard juanů, což představovalo růst o 21,1 % oproti roku 2010. Hlavním tahounem byly nadále investice do obchodu s nemovitostmi.

Obchod

Oblast obchodu, která nebyla v předreformní době příliš rozvinutá, zažívá velký boom. Její rozvoj je samozřejmě podmíněn zvyšující se životní úrovní obyvatelstva, představovanou jeho kupní silou, která roste i díky soukromým podnikatelským aktivitám. Do oblasti maloobchodu („retailu“) se vedle drobných živnostníků snaží proniknout také mezinárodní obchodní řetězce jako Carrefour či Wallmart.

Nicméně, jakkoli maloobchodní prodej rychle narůstá, stále zaostává za investicemi. Čínská vláda se snaží povzbudit spotřebu domácností, jejíž překážkou je například neúplný systém sociálního zabezpečení. V roce 2011 maloobchodní prodej spotřebního zboží činil 18 391,9 mld. juanů, což představuje meziroční navýšení o 17,1% (reálný nárůst po očištění cenových vlivů dosáhl 11,6%). Maloobchodní prodej v městských oblastech se zvedl o 17,2% na 15 955,2 mld. juanů, zatímco na venkově o 16,7% na 2 436,7 mld. USD. Maloobchodní příjmy dosáhly růstu 17,2%, v sektoru ubytování a stravování 16,9%.

Z celkových prodejů zboží dosáhly jednotlivé sektory v roce 2011 následujícího růstu:

- prodej automobilů o 14,6 %
- prodej zrnin a olejů o 29,1 %

⁷⁵ Čínská encyklopedie China ABC. Odvětví služeb. Dostupné na: <
<http://czech.cri.cn/chinaabc/chapter3/chapter30204.htm>>. (cit. 26.3.2012)
People's Daily Online. China may develop service economy in 5 years [online]. Dostupné na: <
<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90882/7161177.html>>. (cit. 4.4.2012)

- prodej masa a vajec o 27,6 %
- prodej oděvů o 25,1 %
- prodej výrobků běžné spotřeby o 24,1 %
- prodej kulturních a kancelářských produktů o 27,6 %
- prodej telekomunikačních výrobků o 27,5 %
- prodej kosmetiky o 18,7 %
- prodej zlata, stříbra a šperků o 42,1 %
- prodej léků tradiční a západní medicíny o 21,5 %
- prodej elektroniky, domácích spotřebičů, audio-video zařízení o 21,6 %
- prodej nábytku o 32,8 %
- prodej stavebních a dekorativních materiálů o 30,1 %.⁷⁶

Turistický ruch

Zahájením politiky otevřených dveří se Čína pro svět stala více atraktivní nejen z pohledu obchodu či investic, ale také jako velice zajímavá turistická destinace v rámci níž se začalo rozvíjet poskytování služeb v oblasti turistického ruchu.

V roce 2011 dosáhl počet přijíždějících turistů 135,42 milionů osob, což bylo o 1,2% více než předešlý rok, z toho 27,11 milionů byli zahraniční turisté, nárůst o 3,8 % a 108,31 milionů turistů z Hongkongu, Macaa a Tchaj-wanu, odkud přišlo o 0,6 % více turistů než v roce 2010. Z celkového počtu přijíždějících turistů zůstalo alespoň jednu noc 57,58 milionů osob, což představuje nárůst o 3,4 %. Příjem peněz z mezinárodní turistiky dosáhl celkově 48,5 miliard USD, tj. o 5,8 % meziročně více.

Na druhou stranu se také Číňané častěji vydávají za hranice „Říše středu“. V roce 2011 vycestovalo 70,25 milionů občanů, což představovalo o 22,4% více v porovnání s rokem 2010. Z daného celkového počtu 91,3% (64,12 mil. osob) bylo ze soukromých důvodů a vzhledem k předešlému roku, tak došlo k navýšení o 24,5%. „Nejvíce čínští občané cestují do Asie. Dle World Tourism Organization se ČLR stane do roku 2020 4. největším zdrojem turistů na světě s tím, že do zahraničí vyjede každý rok 100 milionů osob. Boston Consulting Group dokonce uvádí, že již v roce 2013

⁷⁶ BusinessInfo. Dostupné na: < <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/#sec6>>. (cit. 26.3.2012)

budou Číňané tvořit 8 % celkového turistického trhu a ČLR předstihne Japonsko coby druhý největší turistický trh na světě.⁷⁷

Turistika v domovině zaznamenala v roce 2011 růst o 13,2% na celkový počet 2,64 mld. osob, což přineslo v příjmech z turistiky 1 930,6 mld. CNY (o 23,6 % více).

V roce 2005 došlo k navýšení povoleného množství peněz, které si s sebou může čínský turista vyvézt do zahraničí z dřívějších 6000 juanů (740 USD) na 20 tisíc juanů (2 470 USD). Podle statistik francouzských turistických orgánů, průměrný čínský turista v zemi utratí 3 000 USD, naopak turista z rozvinutých zemí ze Severní Ameriky či Evropy utratí 1 000 USD. Za celý rok 2010 utratili čínští turisté v zahraničí 48 miliard USD. Od roku 2009 jsou tak Číňané čtvrtými na světě z hlediska utracených peněz po Němcích, Američanech a Britech.

„Značnou pozornost vyvolalo zveřejnění záměrů vlády ČLR na komplexní zkvalitnění infrastrukturní základny a celkové úrovně ostrovní provincie Hainan, jež by se měla stát významnou turistickou destinací. V tomto směru budou konkrétní realizační opatření orientována především na:

- budování infrastruktury a logistiky, ochranu životního prostředí a omezení škodlivých emisí. Podstatně bude rozšířen rozsah zalesnění provincie, které by do roku 2015 mělo dosáhnout 60 % z pohledu celkové rozlohy ostrova;
- urychlený rozvoj moderního tropického zemědělství, terciálního sektoru a energetické základny a širší využití informačních technologií v celé provincii;
- výstavbu dostatečných ubytovacích kapacit;
- zvýšení turistické přitažlivosti ostrova vytvářením tematických parků a rekreačních zajímavostí, organizováním kulturních akcí a sportovních loterií, výstavbou maloobchodních středisek s „duty-free“ prodejem, a rozšířením počtu zemí, jejichž obyvatelé mohou na Hainan přicestovat k turistickému pobytu bez víz;
- zlepšení úrovně služeb poskytovaných čínskými turistickými agenturami.⁷⁸

⁷⁷ Businessinfo.cz

⁷⁸ Businessinfo.cz

Věda a výzkum

Co se týče oblasti vědy a výzkumu, byla jednou z těch, kterou zahrnoval program 4 modernizací. Hlavním cílem bylo umožnění přílivu zahraničních technologií a know-how a zajištění podmínek pro rychlou adaptaci čínských podniků na světové konkurenční prostředí. Moderní technologie začala časem proudit do Číny společně se zahraničními investicemi.

Věda a výzkum se v roce 2005 podílely na HDP 1,34 procenty. V roce 2011 vzrostly celkové výdaje v oblasti vědy a výzkumu o 21,9% na 861 miliard juanů a představovaly tak 1,83% celkového HDP. Základní výzkum pojmul z uvedené celkové částky sumu 39,6 miliard.

V Číně dnes existuje celkem 130 národních technických výzkumných center a 119 národních technických laboratoří, 793 státem autorizovaných podnikových technických center a 6 824 technických center na provinční úrovni. Dále zde funguje 25 669 laboratoří pro zkoumání výrobků včetně 476 národních inspekčních center. Certifikace výrobků a kontrola systému řízení probíhá v 174 organizacích, které certifikovaly výrobky v 83 549 podnicích.

Co se týče patentů, bylo za rok 2011 přijato celkem 1 633 tisíc přihlášek. Domácí žadatelé jich podali 1 479 tisíc, což představovalo 90,5% ze všech přihlášek, zbytek byl tvořen žadateli ze zahraničí. Přijaté patentové přihlášky nových objevů činily 526 tisíc, 76,7% pocházelo od domácích žadatelů. Na konci roku 2011 činil počet platných patentů v Číně 2 740 mil., 80,4 % bylo domácího původu.

V roce 2011 bylo podepsáno 256 tis. smluv na přenos technologie, což představovalo hodnotu 476,36 mld. juanů (růst o 21,9 %).

Čínský vesmírný program vznikl v 50. letech minulého století, ale jeho realizace začala teprve před 20 lety. První raketu odpálili Číňané do vesmíru v listopadu 1999. V roce 2003, tedy zhruba 40 let po Rusech a Američanech, se Čína stala třetí zemí světa, která do vesmíru vlastními silami vyslala svého historicky prvního kosmonauta Jang Li-wej. Druhá pilotovaná mise proběhla v roce 2008, kdy čínský "tchajkonaut" uskutečnil výstup do volného kosmu. Říše středu navíc vyslala dvě průzkumné sondy k Měsíci.

Do roku 2013 chce Peking vyslat sondu na Měsíc a vysadit tam robotické vozítko a někdy po roce 2020 i člověka.

Přes roušku tajemství, kterou je čínský vesmírný program zahalen, se státní vesmírný úřad netají ambicemi pro budoucnost. Tvrdí, jak již bylo zmíněno, že první Číňan přistane na Měsíci do roku 2025 a na Marsu pak mezi roky 2040 a 2060.⁷⁹

Čína vypustila v roce 2011 úspěšně na oběžnou dráhu Země 19 satelitů. Pozorování zemětřesení zajišťuje 1 480 seismologických monitorovacích stanic a 32 seismologických stanic pro dálkový monitoring. Oceánografická pozorování v dnešní době provádí 74 pozorovacích stanic. Kartografická pracoviště publikovala 2 103 map.

Zdravotnictví a sociální služby

Po založení nové Číny v roce 1949 klade čínská vláda důraz na zdravotní péči i ve venkovských zdravotních zařízeních, na prevenci a na kompletní zdravotní péči, přičemž dává podnět k využívání také tradiční čínské medicíny. Velké úsilí bylo věnováno k vytvoření lékařských a zdravotnických zařízení. V dnešní době je v podstatě dotvořena celonárodní síť veřejného zdravotnictví s odpovídajícím kontingentem zdravotnického personálu a vysokou technickou úrovní. Čínský vzdělávací systém v oboru medicíny je a byl schopen vyškolit již velkou skupinu lékařských expertů.

V roce 1999 bylo v ČLR 310 tisíc veřejných zdravotních institucí (včetně klinik) s 3,16 miliony lůžek, z čehož 2,93 milionů byly lůžka nemocniční a na klinikách. Zdravotnický personál činil 4,46 milionů profesionálních zdravotníků, zahrnujících 2,05 milionů doktorů a 1,25 milionů zdravotních sester. Veřejné zdravotní ústavy, lůžka v nemocnicích a klinikách a zdravotnický personál vzrostly do roku 1999 v daném pořadí o 83%, 58% a 81% v porovnání se stavem v roce 1978.

Průměrná délka života Číňanů, míra úmrtnosti kojenců a míra úmrtnosti novorozeňat dosáhly téměř úrovně vyspělých zemí.

„Pokud jde o zdravotní služby, koncem roku 2011 ČLR měla 953 432 zdravotnických zařízení s 5,15 mil. lůžek, z toho:

⁷⁹ ČT24. Čína vypustila raketu s modulem pro vesmírnou stanici [online text]. Dostupné na:<
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/137831-cina-vypustila-raketu-s-modulem-pro-vesmírnou-stanici/>>.
(cit. 30.3.2012)

- 21 638 všeobecných nemocnic a zdravotních středisek s 3,68 mil. lůžek,
- 37 374 komunálních zdravotních center s 1,03 mil. lůžek,
- 177 754 klinik,
- 659 596 vesnických klinik,
- 3 499 stanic pro prevenci nakažlivých nemocí,
- 3 005 zařízení na monitorování zdraví.

Zdravotnické služby zajišťovalo 6,2 mil. pracovníků, z toho 2,51 mil. doktorů a asistentů a 2,24 mil. registrovaných zdravotních sester.

Co se týče sociálních služeb, existovalo na konci roku 2010 v ČLR celkem 45 000 institucí sociální péče různého typu s kapacitou 3,672 mil. lůžek, v nichž pobývalo 2,796 mil. obyvatel. Z toho bylo 32 000 venkovských středisek pro péči o staré občany s 2,326 mil. lůžek pro 1,828 mil. osob. Dále svou funkci vykonávalo celkem 148 tis. komunálních sociálních zařízení, z toho 14 000 středisek a 49 000 stanic komunálních služeb. Zdravotní pomoc byla poskytnuta 7,114 mil. osob ve městských a 15,581 mil. osob ve venkovských oblastech, dalších 12,765 mil. potřebných osob bylo zapojeno do městského systému zdravotního pojištění a 45,443 mil. osob do venkovského systému družstevní zdravotní péče.⁸⁰

3.7 Vývoj HDP

Čínská lidová republika se již v 80. letech zařadila mezi nejdynamičtěji rostoucí ekonomiky světa a její růst pokračoval i v první polovině 80. let, kdy proběhla první vlna zahraničních investic na základě otevírání zvláštních ekonomických zón a zřizování prvních nestátních podniků. Po první zavedení uvolňování cen v roce 1988 vypukla panika a lidé začali horlivě nakupovat, což mělo následně vliv na růst inflace a snaha vlády brzdit tento jev způsobila pokles růstu ekonomiky. Cenové stability bylo docíleno rozsáhlými finančně zabezpečenými investicemi, avšak po masakru v červnu 1989 krátce opadl zájem zahraničních investorů v pobřežní ekonomické oblasti, který, jak již bylo mnohokrát zmíněno, se oživil opět v počátku 90. let a HDP, i za pomoci vládních investic v Šanghaji, dosáhlo po 4 předešlých letech dvojciferného růstu 14,2%

⁸⁰ Businessinfo.cz

v roce 1992. Rekordní růst HDP, ale i inflace pokračoval i v následujících letech, mířící k tzv. „hladkému přistání“. V 90. letech se postupně zvyšovala životní úroveň obyvatelstva, o čem svědčila stále se rozšiřující poptávka po zboží dlouhodobé spotřeby hlavně v městských oblastech. Pokračující příliv zahraničních investic postupně také zvyšoval devizové rezervy.

Tabulka č. 18

Vývoj HDP v % (1979 – březen 2012)

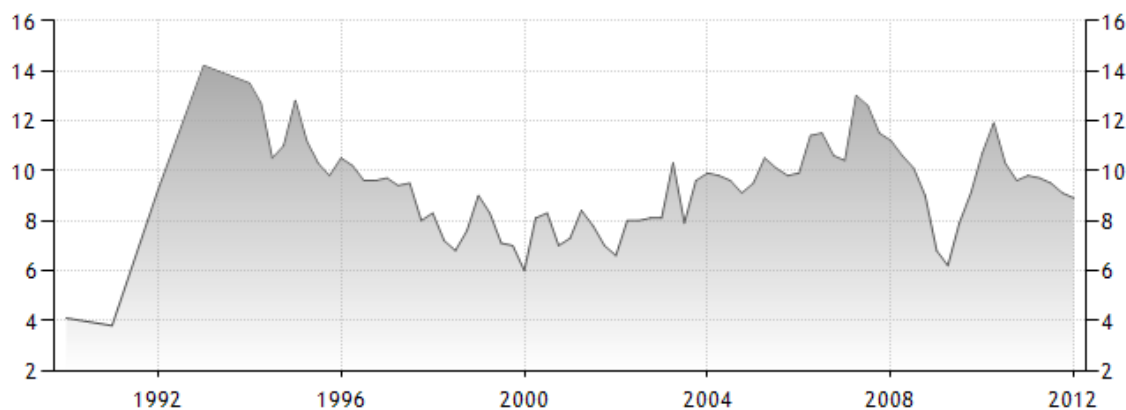
Rok	HDP v běžných cenách, mld. USD	HDP, parita kupní síly, mld. USD	Růst HDP v %
1979			7,6
1980	189		7,8
1981	194		5,2
1982	203		9,1
1983	228		10,9
1984	257		15,2
1985	306		13,5
1986	297		8,8
1987	270		11,6
1988	309		11,3
1989	343		4,1
1990	390,3	910,9	3,8
1991	409,2	1030	9,2
1992	488,2	1204,1	14,2
1993	613,2	1403	14
1994	559,2	1620,3	13,1
1995	727,9	1834,9	10,9
1996	856,1	2056,7	10
1997	952,6	2287,6	9,3
1998	1019,5	2493,9	7,8
1999	1083,3	2722,9	7,6
2000	1198,5	3015,4	8,4
2001	1324,8	3339,2	8,3
2002	1453,8	3702	9,1
2003	1641	4157,8	10
2004	1931,6	4697,9	10,1
2005	2256,9	5364,3	11,3
2006	2712,9	6240,8	12,7
2007	3494,2	7333,8	14,2
2008	4520	8216	9,6
2009	4990,5	9068,2	9,2
2010	5878,3	10119,9	10,3
2011	6988,5	11316,2	9,2
březen 2012	7744,1	12469,7	9

Zdroje: Knoema, Dostupné na: < <http://knoema.com/tbocwag/gdp-statistics-by-country#China> ; Chinability, GDP growth in China 1952-2011[online text]. Dostupné

na: < <http://www.chinability.com/GDP.htm>>; World bank. Dostupné na: < <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=3>>. (cit. 26.3.2012)

Graf č. 11

Vývoj HDP v % (1990 – březen 2012)

Zdroj: Trading economics. Dostupné na: < <http://www.tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>>. (cit. 26.3.2012)

Zejména po zveřejnění ukazatelů HDP v roce 1998 začali ekonomové, jak v Číně, tak v ostatních zemích silně pochybovat o kvalitě čínských národních výkazů, jelikož mělo docházet k nadhodnocování výsledků čínské ekonomiky a v dnešní době k jejich podhodnocování. To může být způsobeno, tím, že čínský statistický úřad má tendence nadhodnocovat výsledky v době nejnižšího cyklu a naopak podhodnocovat v době dosažení vrcholu.

Nicméně, z poznatků první národní revize výroby v roce 2005 vyvstalo, že HDP bylo v posledních letech podhodnocováno v důsledku opomenutí vzetí v úvahu rychlého růst sektoru služeb. Proto se míry růstu v období mezi lety 2003 – 2005 zaznamenávají kolem 10% ročně v reálných hodnotách.

Navzdory úsilí o zchlazení přehřáté ekonomiky byl naměřen růst HDP v roce 2007 ve výši 14,2%

V roce 2008 začala světová ekonomická krize stlačovat růst HDP Číny. Na základě předpovědí, že by se ekonomika mohla snížit pod 7-8% růstu, kdy by ještě byla schopná pojmout čerstvé absolventy škol, rozhodla se čínská vláda o „napumpování“ 4 bilionů juanů do ekonomiky v podobě stimulačního balíčku, který obsahoval investice

zejména do infrastruktury a lidského kapitálu. Tato stimulace úspěšně zabránila dramatickému poklesu v roce 2009 a poskytla trvalé oživení v roce 2010, kdy meziroční růst HDP vykázal 10,3%. V tom samém roce se čínská ekonomika stala druhou největší na světě a předstihla tím tak Japonsko, které se na dané pozici drželo 42 let. Ačkoliv japonská vláda nepřisuzovala propadu v tabulce velikou váhu, je to jasným důkaz rychlosti růstu čínské ekonomiky. Řada ekonomů přiznává, že by Čína mohla od tohoto úspěchu v rámci 10 let předstihnout i USA, ale také se objevují názory, které tento jev predikují až na rok 2050.⁸¹

Tabulka č. 19

Nejvýznamnější ekonomiky světa v roce 2011

Pořadí	Země	HDP (mld. USD)
	svět	62 911
	EU	16 242
1.	Spojené státy americké	14 527
2.	Čína	5 878
3.	Japonsko	5 459
4.	Německo	3 286
5.	Francie	2 563
6.	Brazílie	2 276
7.	Velká Británie	2 250

Zdroj: International Monetary Fund. Dostupné na: <<http://www.imf.org/external/index.htm>>

Během roku 2011 byla zaznamenána stagnace na čínských trzích, nakonec však ekonomika rostla rychlostí 9,2% HDP.⁸² Za zpomalením stojí nižší poptávka z krizí zmítané Evropy po čínském zboží, oslabování realitního trhu a boj Pekingu s inflací. Rostou tak tlaky na čínskou vládu k uvolnění měnové politiky. Primární sektor rostl rychlostí 4,5%, sekundární 10,6 % a terciální 8,9 %.

„Zpomalující růst HDP ponechává určitý prostor pro posun politiky směrem k prorůstovým opatřením po dosti dlouhém cyklu upevňování,“ komentovala data Jing Ulrich z JPMorgan Chase, jak uvádí zpravodajský a informační server Patria online. „V tomto kritickém bodě stojí politici před úkolem učinit opatření, která posílí domácí

⁸¹ Novinky.cz, Čína se stala druhou nejmocnější ekonomikou světa a míří výš [online text]. Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/225128-cina-se-stala-druhou-nejvetsi-ekonomikou-sveta-a-miri-vys.html>>. (cit. 26.3.2012)

⁸² Chinability. Dostupné na: <<http://www.chinability.com/GDP.htm>>. (cit. 26.3.2012)

poptávku bez toho, aby narušila postup směrem k potlačování inflačních tlaků,“ dodala analytička.

Komunistická centrální vláda země zpřísnila v polovině roku úvěrovou a investiční politiku zvýšením míry minimálních povinných rezerv, aby tak schladila přehřátou ekonomiku. V posledních měsících však vláda změnila svůj postup a začala slibovat více půjček na pomoc průmyslu, který se potýká s dopady poklesu poptávky po čínských výrobcích v zahraničí. Hrozí zde tak ztráta pracovních míst a případné sociální nepokoje.

Komisař statistického úřadu Ma Ťien-tchang uvedl, že zpomalení růstu je v souladu s vládním plánem. Ideální situací je podle něj růst v rozmezí 8,5 – 9 % a nízká inflace.⁸³

Počátek roku 2012 zatím vykazuje požadovaný růstu kolem 9%. Ekonomický server ČTK uvedl výrok čínského premiéra Wen Ťia-paa na výroční schůzi Všečínského shromáždění lidových zástupců (parlamentu) z března 2012: „Snažíme se dosáhnout trvalého a robustního ekonomického rozvoje, udržovat cenovou stabilitu, chránit se před finančními riziky kontrolou půjček a finančních toků a prosazovat opatrnou a pružnou hospodářskou politiku.“ Server také uvádí, že odhad hospodářského růstu za rok 2012 činí pouze 7,5%. Předpovědi ekonomického růstu jsou však v Číně pravidelně nižší, než je pak reálný stav.

V nedávné době vyšla prognóza oddělení globálního výzkumu bankovního kolosu HSBC, která uvádí, jak podle jejich ekonomů bude vypadat pořadí největších světových ekonomik v roce 2050. Téměř za čtyřicet let by světu měla kralovat právě Čína. Ekonomové říkají, že otázkou není „jestli“, ale „kdy“ Čína předběhne USA. Následovat ji budou USA, dále indická ekonomika a čtvrté místo zaujme Japonsko. Do první třicítky by se mělo v roce 2050 dle prognózy dostat 12 dnes rozvíjejících se zemí. Ty prý budou ekonomicky silnější než zbytek vyspělého světa. Co se týče evropských zemí, nemělo by dojít k větším změnám.

⁸³ Patria Online. Čínská ekonomika přibrzdila nejsilněji za 2,5 roku, roste tlak na měnovou expanzi [online text]. Dostupné na: <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/1990392/cinska-ekonomika-pribzrdila-nejsilneji-za-25-roku-roste-tlak-na-menovou-expanzi.html>>. (cit. 26.3.2012)

Tabulka č. 20

15 největších ekonomik v roce 2050 podle studie HSBC

Pořadí	Země
1.	Čína
2.	USA
3.	Indie
4.	Japonsko
5.	Německo
6.	Velká Británie
7.	Brazílie
8.	Mexiko
9.	Francie
10.	Kanada
11.	Itálie
12.	Turecko
13.	Jižní Korea
14.	Španělsko
15.	Rusko

Zdroj: iDnes.cz, Čína předběhne USA v roce 2050, větší ekonomka [online text]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/cina-predbehne-usa-v-roce-2050-vesti-ekonomka-fjn-/eko-zahranicni.aspx?c=A110111_171642_eko-zahranicni_jvo>. (cit. 26.3.2012)

Zpráva vysvětluje dvě možnosti růstu zemí, buď se zvýší počet ekonomicky aktivní populace, nebo se zvýší produktivita jednotlivce. Jinými slovy, rozhodující je demografie zemí společně s příležitostmi. Druhou stranu rovnice potom tvoří důležité faktory jako možnosti vzdělání, demokratické vlády nebo pevné právní zákony (námitka, která vysvětluje tak vysoké postavení Číny a Saudské Arábie).

Při sestavení předpovědi vycházeli ekonomové HSBC ze tří předpokladů: počáteční výše příjmu na hlavu, úroveň lidského kapitálu, způsob a orientace ekonomické správy země. Žebříček je stanoven na základě prognózované výše ročního hospodářského výstupu daného státu.⁸⁴

3.8 Vstup Číny do WTO

V roce 1978 Teng Siao-pching započal otevírání Číny světu pomocí tzv. politiky otevřených dveří. Vláda se začala orientovat spíše než na třídní boj na transformaci ze

⁸⁴ CNN. Dostupné na: <<http://business.blogs.cnn.com/2012/01/12/worlds-top-economies-in-2050-will-be/>>; iDnes.cz. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/cina-predbehne-usa-v-roce-2050-vesti-ekonomka-fjn-/eko-zahranicni.aspx?c=A110111_171642_eko-zahranicni_jvo>. (cit. 30.3.2012)

systemu plánované ekonomiky na ekonomiku tržně orientovanou, ke které patří v rámci globalizovaného světa také liberalizovaný mezinárodní obchod.

Od samého počátku snah „otevřít čínskou ekonomiku světu“ bylo jasné, že není potřeba jen vnitrostátních systémových změn, ale i vytvoření vnějších (mezinárodních) institucionálních předpokladů pro integraci Číny do mezinárodní ekonomiky. Čína vyvíjela již od počátku nastolení reformem veliké úsilí k získání členství ve všech významných ekonomických mezinárodních organizacích a již v roce 1980 se jí podařilo stát se členem Mezinárodního měnového fondu (MMF) a následně i Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD).

Otevření domácí ekonomiky světovému obchodu dlouhodobě plní své cíle: podporuje vnější orientaci země, odstraňuje uzavřenost a nezávislost ekonomik, technickou zastaralost a cenové deformace. Ačkoliv krátkodobé a střednědobé účinky bývají pro ekonomicky slabé státy většinou negativní (likvidace domácích výrobců zahraničními, technologická převaha nadnárodních korporací a jejich těžce překonatelná cenová konkurence, to vše působící pokles HDP a deficit obchodní bilance), v dlouhodobém horizontu převyšují výhody, které plynou z účasti na mezinárodním obchodu, jehož proces liberalizace je však velmi zdoluhavým a náročným na shodu všech zúčastněných zemí při schvalování podmínek obchodu.

Velmi významnou dohodou pro liberalizaci mezinárodního obchodu byla tzv. **Všeobecná dohoda o clech a obchodu** (General Agreement on Tariffs and Trade – **GATT**), která byla podepsána v roce 1947 (v platnost vešla v roce 1948) a jejímž cílem bylo odstranit celní překážky a uplatňovat zásadu nediskriminace v mezinárodním obchodě. Dále následovalo tzv. **Uruguayské kolo** mnohostranných obchodních jednání smluvních zemí GATT, které bylo zahájeno v roce 1986 a řešilo navíc obchod se službami, obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví, přeměnu dosavadního provizoria (tj. GATT) na pevnější organizační rámec a vytvoření pravidel pro urovnávání sporů.

V rámci Uruguayského kola se dodržovala zásada, že „nic není dohodnuto, dokud není dohodnuto všechno“. Jednání trvala více jak 7 let až do dubna 1994, kdy jedním z dokumentů podepsaných představiteli 125 vlád na Ministerské konferenci GATT v Maroku byla i **Dohoda o zřízení obchodní organizace** (World Trade

Organization - **WTO**), která je souborem závazných pravidel a principů, které upravují mezinárodní obchod se zbožím a službami, ochranu práv duševního vlastnictví, obchodní aspekty investiční činnosti a další oblasti. Dohoda o WTO platí od 1. ledna 1995. Po celý rok 1995 existovala současně ještě i její předchůdce GATT.

Hlavní cíle WTO:

- využívat pouze schválené nástroje ochrany obchodu, tj. cla a nikoliv kvóty,
- používat je způsobem, který nediskriminuje členy WTO, s výjimkou celních unií a všeobecného systému preferencí,
- podřídit veškerou ochranu procesu nevratného snížení, které není „zavazující“.⁸⁵

Pět základních principů GATT a WTO:

- nediskriminace
- otevírání trhu
- transparentnost a předvídatelnost
- nenarušený obchod
- preferenční zacházení pro rozvojové země⁸⁶

Čínská éra reformy zaznamenávala viditelné pokroky při snižování chudoby přímo úměrné její postupné integraci do světové ekonomiky. Jedním z nejvýznamnějších okamžiků byl právě vstup Číny do WTO, jemuž však předcházelo 15 let jednání, které se tak historicky stalo nejdelším a nejvíce náročným. Čína byla jednou z 23 zakladatelů dohody GATT v roce 1948. O dva roky později, krátce po revoluci v roce 1949 oznámila vláda na Tchaj-wanu v čele s Čankajškem, jež byla v té době oficiálně uznávaným reprezentantem Číny, že Čína GATT opouští. V červenci roku 1986 však Čína opět projevila zájem stát se členem GATT. Ačkoliv organizace žádost nejprve zamítla, okamžitě zřídila zvláštní komisi s úkolem prozkoumat, zda charakteristiky čínského obchodu se zbožím (později i se službami) odpovídají platným pravidlům organizace. Vyjednávání započala nejprve mezi Čínou a zeměmi GATT a od roku 1997 už se vzniklým WTO.

⁸⁵ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2006. s. 78

⁸⁶ GERTLER, J. L., What China's WTO Accession Is All About, WTO Secretariat, 2002. [online pdf]. Dostupné na: < <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf> >. (cit. 16. 4.2012)

Výsledky průzkumu komise ukázaly, že praktiky v rámci čínského zahraničního obchodu s hmotným zbožím a se službami a při respektování duševního vlastnictví vybočují v mnoha ohledech z principů a pravidel, které jsou členové WTO povinni dodržovat a častokrát bylo toto vybočování spíše pravidlem než výjimkou. Na druhou stranu bylo jasné, že kritizované postupy není možné v případě Číny odstranit okamžitě, jelikož byly dány systémově a jejich eliminace závisela na vývoji ekonomických reforem, čili vyžadovala delší časový horizont. Ačkoliv by každá nově přistupující země měla splňovat pravidla a principy WTO už před vstupem do organizace, bylo Číně výjimečně povoleno tzv. „přechodné období“, umožňující jí splnit některé z těchto podmínek teprve během 2 až 8 let po vstupu do WTO. Čína už v roce 1997 začala sama iniciativně pracovat na splnění podmínek a zrušila například státní monopol zahraničního obchodu a poskytla oprávnění k výkonu zahraničně-obchodní činnosti též soukromým podnikům, jak zahraničním, tak domácím.

Počínaje rokem 1999 pak byla zahájena jednání, směřující k přijetí Číny za člena WTO. Tato jednání však v počátku neprobíhala mezi Čínou a samotnou organizací, nýbrž mezi Čínou a jednotlivými členskými státy WTO jako bilaterální jednání, což oslabovalo šance Číny stát se členem WTO, jelikož její snahy o vstup mohly být trvale zmařeny kterýmkoliv z jejích negociačních partnerů, pokud by Čína nevyhověla všem jeho požadavkům, přičemž jejich charakter se neomezoval pouze na požadavky v rámci WTO, ale na cokoli v zájmu daného státu.

Nejzávažnějším výsledkem předvstupních jednání byl fakt, že Číně nebyl přiřčen statut rozvojové země pro obchod s jejími zemědělskými výrobky a tím pádem ztratila nárok na celní zvýhodnění poskytované rozvojovým zemím, které jsou členy WTO.

V rámci těchto jednání docházelo spíše k přijímání závazků a ústupků ze strany Číny. Členské země WTO totiž předpokládaly, že výhody pro Čínu z členství v organizaci převýší náklady jejích učiněných ústupků.⁸⁷

Postup jednání o vstupu do mezinárodních obchodních institucí:

- **1986** - Čína požádala o vstup do Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT),

⁸⁷ SEREGHYOVÁ J., Vybrané institucionální a strukturální aspekty otevírání čínské ekonomiky. 1. Vydání. Praha: Professional publishing, 2003. s. 45-49

- **1989** – po krvavém potlačení demonstrací v Pekingu byla jednání o vstupu do GATT přerušena,
- **1994** – Peking zesílil snahu o vstup do WTO, bylo mu vytýkáno ochranářství,
- **1995** – Čína vyhlásila program liberalizace obchodu s cílem získat podporu USA,
- **1997** – Čína snížila některá dovozní cla, snížení se však netýkalo např. automobilů,
- **1998** – Čína slíbila další snížení dovozních cel, ale USA a jiné průmyslové státy žádaly, aby se více otevřela dovozu zahraničních výrobků a služeb,
- **listopad 1999** – USA a Čína ohlásily dohodu o WTO,
- **2000** – pokračovala jednání s EU, která požadovala větší liberalizaci čínského mezibankovního trhu z důvodu vysokého deficitu platební bilance EU s Čínou a dořešení otázky kolem 150 sporných výrobků a druhů služeb včetně nedostatečného otevření trhu pro evropské automobilky,
- **březen 2001** – USA a ČRL se dohodly na sporných subvencích agrárních produktů (tzn. že Čína i po vstupu do WTO bude moci subvencovat produkci svých 700 milionů rolníků 7-8% konečné hodnoty výrobků),
- **prosinec 2001** – Čína vstoupila do WTO.⁸⁸

Některé z přijatých závazků Číny:

- Nediskriminační zacházení se všemi členy WTO. Všem cizím podnikům, které nejsou registrovány v Číně, budou poskytovány stejné výhody, pokud jde o právo obchodovat, jako jsou poskytovány čínským podnikům.
- Zrušení dvojího cenového systému a zamezení rozdílného zacházení se zbožím, které bylo vyrobeno pro čínský trh ve srovnání s tím, které bylo určeno pro export.
- Cenové regulace nebudou použity za účelem poskytnutí ochrany domácím průmyslovým odvětvím nebo poskytovatelům služeb.
- Dohoda o WTO bude realizována v Číně účinným a jednotným způsobem za pomoci revize stávajících vnitrostátních zákonů a přijetí nových právních předpisů plně v souladu s Dohodou o WTO.

⁸⁸ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. s. 277, 278

- Do 3 let od přistoupení budou mít všechny podniky právo dovážet a vyvážet jakékoliv zboží a obchodovat s ním na celém celním území Číny s limitovanými výjimkami.
- Čína nebude podporovat nebo zavádět žádné vývozní subvence na zemědělské výrobky.⁸⁹

Jak je již výše uvedeno Čína se stala po 15 letech složitých jednání konečně členem WTO v prosinci 2001. Tímto aktem chtěla také prokázat mezinárodnímu společenství, že budování ekonomického systému otevřeného trhu je trvalou koncepcí, kterou čínská vláda provádí a od které se neodchýlí.

Jedním z uskutečněných opatření bylo snížení rozsahu ochranných obchodních bariér. V souladu s dohodou o vstupu do WTO došlo ke snížení dovozního cla u více než 5 300 dovozních položek a to od 1. ledna 2002 v průměru z 15,2% na 12%. Co se týče konkrétních komodit, dovozní clo na zemědělské produkty se snížilo z 18% na 15,8% a na průmyslové výrobky ze 14,7% na 11,3%. V roce 2003 následovalo další snížení celních poplatků v průměru na 11%.⁹⁰

Čína se také zavázala otevřít finanční služby a zaměřit se na rozvoj devizových služeb zahraničních bank, na postupnou liberalizaci služeb poskytovaných v domácí měně pro zahraniční banky a na uvolnění operativního a finančního leasingu. Na základě těchto cílů vydala v roce 2002 centrální banka Číny pravidla, která měla naplnit výše uvedené závazky a pomoci Číně obstát v tvrdé zahraniční konkurenci.

Následně došlo i k uvolnění přístupu zahraničních investorů na čínský trh služeb. V obchodu s nemovitostmi bylo v roce 2003 schváleno vytvoření 8 čínsko-zahraněních joint ventures, které v Číně otevřely 28 filiálek. Ve sféře bankovníctví schválila čínská vláda do konce roku 2003 62 bankovních institucí z 19 zemí a regionů, které mohly v zemi otevřít 191 úřadoven, z nichž 84 dostalo povolení obchodovat v čínské měně, a v roce 2003 operovaly ve 13 čínských městech. V pojišťovnictví

⁸⁹ World Trade Organization. WTO successfully concludes negotiations on China's entry, [on-line text] Dostupné na: < http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm>. (cit. 17.4.2012)

⁹⁰ VELVYSLANECTVÍ ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY V ČESKÉ REPUBLICE. China Business. Praha: Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice, 2005. s. 30

v tomtéž roce působilo 37 pojišťovacích společností se zahraniční účastí, které měly v Číně 67 úřadoven.⁹¹

Co se týče zahraničního obchodu Číny po vstupu do WTO, ten vzrostl v letech 2000 – 2004 z 474 mld. USD na 1 150 mld. USD a Čína se tak posunula v tomto ukazateli na třetí místo ve světě hned za USA a Německo. Důležitým ukazatelem, který informuje o zapojení zemí do mezinárodního obchodu je podíl jednotlivých zemí na světovém obchodu (exportu a importu), (viz. Tabulky č.).

Tabulka č. 21

Největší vývozci a dovozci zboží v roce 2004

Export zboží				Import zboží			
Pořadí	Vývozci	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)	Pořadí	Vývozci	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)
1.	Německo	914,8	10,0	1.	USA	1526,4	16,1
2.	USA	819,0	9,0	2.	Německo	717,5	7,6
3.	Čína	593,4	6,5	3.	Čína	561,4	5,9
4.	Japonsko	565,5	6,2	4.	Francie	464,1	4,9
5.	Francie	451,0	4,9	5.	V. Británie	462,0	4,9
6.	Nizozemsko	358,8	3,9	6.	Japonsko	454,5	4,8
7.	Itálie	346,1	3,8	7.	Itálie	349,0	3,7
8.	V. Británie	345,6	3,8	8.	Nizozemsko	319,9	3,4
9.	Kanada	322,0	3,5	9.	Belgie	287,2	3,0
10.	Belgie	308,9	3,4	10.	Kanada	275,8	2,9

Zdroj: KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. s. 73

⁹¹ VELVYSLANECTVÍ ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY V ČESKÉ REPUBLICE. China Business. Praha: Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice, 2005. s. 30-31

Tabulka č. 22

Největší vývozci a dovozci komerčních služeb v roce 2004

Export komerčních služeb				Import komerčních služeb			
Pořadí	Vývozci	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)	Pořadí	Vývozci	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)
1.	USA	319,3	15,2	1.	USA	259,0	12,4
2.	V. Británie	169,2	8,1	2.	Německo	190,8	9,2
3.	Německo	126,1	6,0	3.	V. Británie	134,7	6,5
4.	Francie	108,4	5,2	4.	Japonsko	133,6	6,4
5.	Japonsko	93,8	4,5	5.	Francie	94,5	4,5
6.	Itálie	84,6	4,0	6.	Itálie	79,6	3,8
7.	Španělsko	84,2	4,0	7.	Nizozemsko	72,4	3,5
8.	Nizozemsko	72,4	3,4	8.	Čína	69,7	3,3
9.	Čína	58,9	2,8	9.	Irsko	58,2	2,8
10.	Hongkong	54,0	2,6	10.	Kanada	55,9	2,7

Zdroj: KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. s. 73

V roce 2004 tvořily nejdůležitější exportní komodity Číny stroje a dopravní prostředky s podílem 45%, dále zejména oděvy, textil, obuv a hračky. Mezi hlavní dovozní artikly patřily také stroje a dopravní značky s podílem 45% a různé a tržní výrobky, ale také chemické výrobky 12%, surové materiály 10% a paliva 9%. Od roku 1994 vykazuje Čína aktivní saldo běžného účtu platební bilance (čili příjmy převyšují výdaje).⁹²

⁹² KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. s. 277

Tabulka č. 23

Největší vývozcí a dovozci zboží v roce 2011

Export zboží				Import zboží			
Pořadí	Vývozcí	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)	Pořadí	Vývozcí	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)
1.	Čína	1899	10,4	1.	USA	2265	12,3
2.	USA	1481	8,1	2.	Čína	1743	9,5
3.	Německo	1474	8,1	3.	Německo	1254	6,8
4.	Japonsko	823	4,5	4.	Japonsko	854	4,6
5.	Nizozemí	660	3,6	5.	Francie	715	3,9
6.	Francie	97	3,3	6.	V. Británie	636	3,5
7.	J Korea	555	3,0	7.	Nizozemí	597	3,2
8.	Itálie	523	2,9	8.	Itálie	557	3,0
9.	Rusko	522	2,9	9.	J Korea	524	2,9
10.	Belgie	746	2,6	10.	Hongkong	511	2,8

Zdroj: World Trade Organization. Trade growth to slow in 2012 after strong deceleration in 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.wto.org/english/news_e/pres12_e/pr658_e.htm>. (cit. 18.4.2012)

Tabulka č. 24

Největší vývozcí a dovozci komerčních služeb v roce 2011

Export komerčních služeb				Import komerčních služeb			
Pořadí	Vývozcí	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)	Pořadí	Vývozcí	Hodnota (mld. USD)	Podíl na svět. Exportu (v %)
1.	USA	578	13,9	1.	USA	391	10,1
2.	V. Británie	274	6,6	2.	Německo	284	7,3
3.	Německo	253	6,1	3.	Čína	236	6,1
4.	Čína	182	4,4	4.	V. Británie	171	4,4
5.	Francie	161	3,9	5.	Japonsko	165	4,3
6.	Indie	148	3,6	6.	Francie	141	3,6
7.	Japonsko	143	3,4	7.	Indie	130	3,4
8.	Španělsko	141	3,4	8.	Nizozemsko	118	3,1
9.	Nizozemí	128	3,1	9.	Itálie	115	3,0
10.	Singapur	125	3,0	10.	Irsko	113	2,9

Zdroj: World Trade Organization. Trade growth to slow in 2012 after strong deceleration in 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.wto.org/english/news_e/pres12_e/pr658_e.htm>. (cit. 18.4.2012)

Z výše uvedených tabulek je patrné, že v porovnání s rokem 2004 se Čína dokázala během 7 let dostat jako exportér do vedoucí pozice mezinárodního obchodu se zbožím, v importu si polepšila o jednu příčku. Co se týče obchodu s komerčními službami, tam zaujímá se svým exportem 4. místo a s importem 3. příčku.

V roce 2011 činila hodnota exportu zboží 1899 mld. USD, vykazující 20% meziroční růst v porovnání s rokem 2010. Import zboží vzrostl meziročně o 25% na 1743 mld. USD. Hodnota exportu komerčních služeb se v roce 2011 vyšplhala na 182 mld. USD s meziročním růstem 7% a import rostl 23% tempem na 236 mld. USD.

Vstup Číny do WTO znamenal významný mezník nejen pro samotnou Čínu ale i pro celý svět a jeho globální hospodářskou spolupráci. Ačkoliv jejímu vstupu předcházelo mnoho strastiplných jednání a Čína se zavázala k mnoha ústupkům a slibům, s odstupem času některé světové instituce stále kritizují určité praktiky čínské obchodní a měnové politiky, které podle nich porušují úmluvu s WTO a stále více poškozují globální volný trh.

Dle serveru Velká Epocha uvádí německý Spiegel Online International na svých internetových stránkách, že „Čína uplatňuje mezinárodní dohody, jak se jí to hodí, a když jim pravidla stojí v cestě, ‚tvořivě‘ je obejdou, nebo s pomocí stejně smýšlejících spojenců přepíší.“ Další stížnosti se prý objevily také ve Výroční zprávě Americko-čínské ekonomické a bezpečnostní hodnotící komise v roce 2010, kde je uvedeno, že se Číně nedaří v některých stěžejních oblastech plnit sliby, které dala před devíti lety, kdy vstoupila do Světové obchodní organizace. Představitelé komise „zdůraznili, že Čína nejenže na svojí diskriminační politice nic nezměnila, ale navíc ještě podporuje zahraniční politiku, která veškeré zahraniční producenty a výrobce vylučuje z hospodářské soutěže na čínském trhu.“ „Čína v poslední době požaduje, aby podnikům v čínském vlastnictví byla udělena výjimka z pravidel WTO, což by v podstatě z veřejných zakázek eliminovalo veškerou zahraniční konkurenci. Na druhou stranu však Čína stále trvá na tom, že její státem vlastněné podniky musí mít možnost volně soutěžit v zahraničních veřejných zakázkách.“⁹³ Čína je v článku Speigelu také označována za pokryteckou, co se týče odsuzování protekcionismu v rámci globalizace.

Publikace Velvyslanectví ČLR v České republice China Business z roku 2005 (str. 30) uvádí, že „od přijetí Číny do WTO vynakládá čínská vláda velké úsilí, aby čestně splnila přijaté závazky a iniciativně přistoupila k vystupňování reform tak, aby se z této výzvy stala příležitost k její realizaci reformem a dalšímu rozvoji země.“ Hong Lei, mluvčí čínského ministerstva zahraničí, uvedl v poznámce k dané Výroční zprávě

⁹³ Velká Epocha. Čína neplní sliby WTO [online text]. Dostupné na: <
<http://www.velkaepocha.sk/2010122215707/Cina-neplni-sliby-WTO.html>>. (cit. 18.4.2012)

Americko-čínské ekonomické a bezpečnostní hodnotící komise pro rok 2010 na stránkách Čínského velvyslanectví: „Navzdory skutečností je zpráva plná politických předsudků a mentality studené války. Vyzýváme tuto takzvanou Komisi, aby přestala zasahovat do vnitřních záležitostí Číny.“⁹⁴

Podle Spiegelu je však Čína v obcházení obchodních zákonů a svých západních obchodních partnerů zběhlá. Západní vlády a šéfové firem by měly tedy pochopit, že „Čínská lidová republika jedná ve vlastním zájmu a potřebuje západ úplně stejně, jako západ potřebuje Čínu. Kromě toho, Číňané jsou zvyklí hrát tvrdě.“

⁹⁴ Velká Epocha. Čína neplní sliby WTO [online text]. Dostupné na: <
<http://www.velkaepocha.sk/2010122215707/Cina-neplni-sliby-WTO.html>>. (cit. 18.4.2012)

4. Dvanáctý pětiletý plán Číny 2011 – 2015

Tradice stanovování pětiletých plánů byla započata hned po komunistickém převratu v roce 1949 dle sovětského vzoru. První pětiletka vstoupila v platnost v roce 1953. Pětileté plány mají tedy v Číně historický základ v rámci komunistické propagandy. Co se však týče ekonomického dopadu na zemi, je významné, že postupem času začal jejich obsah stále více odrážet realitu a možnost dosažení stanovených cílů.

Jednou z významných pětiletok byla pátá pětiletka na sklonku 70. let, která připravila půdu pro reformy a otevření ekonomiky světu. Devátá pětiletka v polovině 90. let poté spustila marketizaci státních podniků, proto i v nadcházející dvanácté pětiletce můžeme očekávat přehodnocení stěžejních tezí hospodářství ČLR.

Čínský zákonodárny sbor, Všečínské shromáždění lidových zástupců, schválilo 14. března 2011 dvanáctý pětiletý plán Číny pro období 2011 – 2015. Tento rozsáhlý plán stanovuje kurz, kterým by se v příštích pěti letech měla Čína ubírat a staví na půdorysu naznačeném již v jedenácté pětiletce. Sociální a ekonomická opatření uvedená v plánu budou mít hluboký dopad nejen na Čínu samotnou, ale také na země, které s ní obchodují.

Tři z hlavních priorit v tomto plánu jsou:

- trvale udržitelný růst,
- modernizace průmyslu a
- podpora domácí spotřeby.

Tyto priority vysvětlují proč je větší pozornost zaměřena na určité sektory jako energetika, automatizace, IT infrastruktura a biotechnologie. Nicméně nejsou opomíjena ani tradiční témata – rozvoj průmyslu a investice do infrastruktury.

Právě na investice do infrastruktury je z velké části zaměřen stimulační program veřejných investic, který plánuje rozšíření silniční a železniční sítě, výstavbu podzemních drah a přepravních tratí pro lehké vlakové soupravy v městské hromadné dopravě, budování nových letišť, výstavbu kapacit pro bydlení v nižších cenových resp.

nájemních relacích, rozšiřování vodovodních a kanalizačních sítí, vybudování potřebných dalších kapacit pro výrobu elektrické energie apod.

Změnou v systému DPH vláda umožnila provádět příslušné odpočty při nákupech fixního kapitálu, což přispívá k podpoře zájmu firem o investování do obnovy a modernizace technologického vybavení a produkčních zařízení.

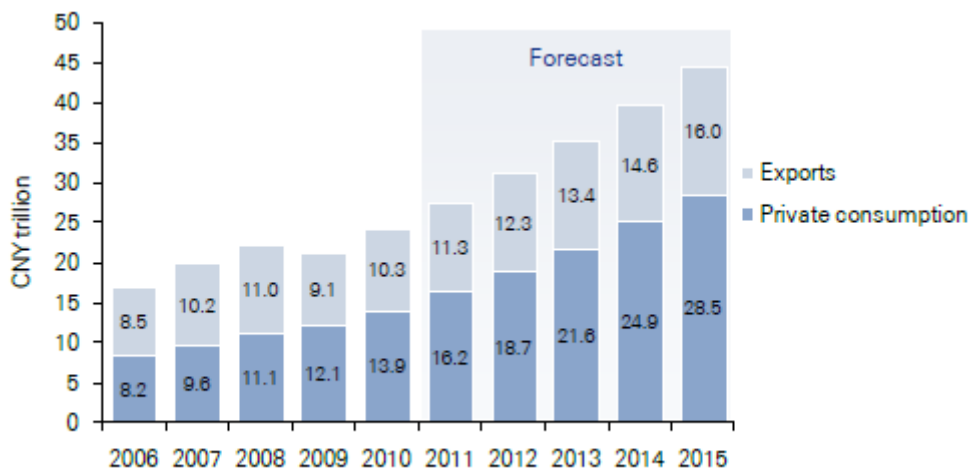
Velkým problémem Číny je také znečištěné životní prostředí zejména v případě velkých měst a průmyslových oblastí. V novém pětiletém plánu tedy klade důraz na provádění projektů orientovaných na zvýšení úrovně ochrany životního prostředí, konsolidaci vodohospodářství a hledání zdrojů "zelené" energie. Spolu s tím budou podporovány taktéž i vývojové programy přinášející významné technologické inovace.

Stephen S. Roach předseda poradenské firmy Morgan Stanley Asia uvádí, že Čína plánuje v zásadě proměnit charakter jejího dosavadního hospodářského modelu. Odkloní se od konstrukce posledních 30 let, tažené exportem a investicemi, směrem k vzorci růstu, který čím dál silněji pohánějí **čínští spotřebitelé**. Tento posun bude mít, jak již bylo uvedeno, zásadní důsledky pro Čínu, zbytek Asie i pro širší globální hospodářství. Čína se začne odpoutávat od výrobního modelu, z něhož růst tažený exportem a investicemi vycházel. Přestože tento výrobní přístup Číně 30 let dobře sloužil, kvůli závislosti na kapitálově náročném a pracovními silami šetřícím posilování produktivity nedokáže vstřebat obrovský přebytek pracovních sil v zemi.⁹⁵

⁹⁵ Project Syndicate. Čínský bod obratu [online text]. Dostupné na: <<http://www.project-syndicate.org/commentary/china-s-turning-point/czech>>. (cit. 20.4.2012)

Graf č. 12

Soukromá spotřeba vs. exporty (v bilionech CNY)

Zdroj: KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview [online pdf]. Dostupné na: <<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Publicationseries/5-years-plan/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf>> (cit.20.4.2012)

Čína se proto v nadcházejícím pětiletém období chce zaměřit spíše na **model služeb** náročnějších na pracovní síly. Taková transformace by Číně přinesla mnohem větší potenciál tvorby pracovních míst. Čína by tak mohla dosáhnout svého cíle zaměstnanosti při plánovaném nižším růstu HDP. Jelikož jsou služby i méně náročné na zdroje než výroba, mohla by díky nim snadněji dosáhnout svých ekologických cílů.

27. února 2011 uvedl v rámci schvalování 12-tého plánu premiér vlády Wen Ťia-pao: „*Neměli bychom jen dělat „koláč společenského bohatství“ tak velký, jak je možné, ale také ho spravedlivě rozdělit a nechat každému „okusit ovoce“ reform a otevírání se.*“⁹⁶ A již před čtyřmi lety také poprvé pojmenoval paradox „čtyř ne“ – tedy ekonomiku, jejíž síla roste na konstrukci, která je „*nestabilní, nevyvážená, nekoordinovaná a v poslední fázi neudržitelná*“.

Krise v letech 2008-2009 a její dopady na celý svět a tudíž pro Čínu na vnější poptávku ukazuje, že by se na ní čínská ekonomika neměla tolik spoléhat a spíše se zaměřit i na vnitřní poptávku své země a se všemi „čtyřmi ne“ se vypořádat. Proto je

⁹⁶ KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview [online pdf]. Dostupné na: <<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Publicationseries/5-years-plan/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf>> (cit.20.4.2012)

podpora domácí spotřeby jednou ze tří hlavních priorit 12-tého pětiletého plánu. Úsilí o **posílení mezd**, a to zejména venkovských dělníků, má také dopomoci k jejímu nárůstu.

Příjmy venkovských dělníků na jednotlivce činí v současnosti jen 30 % příjmů v urbanizovaných oblastech, což je přesný opak čínských aspirací stát se „harmoničtější společností“. Vláda chce pomocí daňové politiky posílit kupní sílu na venkově, přijmout opatření na zvýšení vlastnictví venkovské půdy a zaměřit se na technické programy zvyšující produktivitu v zemědělství. Na druhou stranu plán také podporuje pokračování migrace obyvatel do měst, jichž se takto stěhuje od roku 2000 15 – 20 milionů ročně.

Třetí zásadní iniciativou dvanáctého pětiletého plánu pro zvýšení soukromé spotřeby v zemi je nutnost **vybudovat záchrannou sociální síť**, aby se snížilo preventivní spoření motivované strachem. Konkrétně to znamená sociální zabezpečení, soukromé penze, zdravotní pojištění a pojištění pro případ nezaměstnanosti. V roce 2009 čínská aktiva penzijního systému dosahovala celkem 364 miliard USD, což představuje pouhých 470 dolarů doživotního starobního důchodu pro průměrného čínského pracujícího. Není divu tedy, že rodiny ze strachu z budoucnosti spoří.

Dvanáctý pětiletý plán tak nejspíše vyvolá největší spotřební epochu v moderních dějinách, což by velmi pomohlo dnešnímu post-krizovému světu opět se vitálně postavit na nohy.

Co se týče vývoje HDP ČRL očekávají zahraniční analytici (z World Bank, MMF, EIU a další) růst v roce 2012 na úrovni mezi 8,1 – 8,3%. Čínská vláda ve svém 12-tém pětiletém plánu udává očekávaný vývoj HDP ve výši 7,5 % s důrazem na kvalitu a udržitelnost. Započaté vládní snahy o zpomalení růstu by se tedy měly i nadále promítat do postupného poklesu dosavadního tempa.

Graf č. 13

Současná výše HDP Číny, prognóza jeho vývoje vs. cíle (v %)

Zdroj: KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview [online pdf]. Dostupné na: <<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Publicationseries/5-years-plan/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf>> (cit.20.4.2012)

Slabá poptávka na trzích OECD bude působit na vývoj exportu, u nějž se předpokládá minimální příspěvek k růstu HDP. V novém plánu se výslovně nehovoří o potřebě snížit orientaci čínské ekonomiky na export, přesto některé konkrétní navržené kroky (např. výrazné zvýšení minimální mzdy, důraz na investice a dovozy hi-tech strojů a technologií) k tomuto cíli bezpochyby směřují.

Hlavní cíle dvanácté pětiletky:

- udržení stabilního a relativně rychlého ekonomického růstu
- dosažení průlomu ve strategické restrukturalizaci ekonomiky
- zvýšení příjmů všech občanů v relativně rychlém tempu
- rozšíření sociální výstavby
- další prohloubení reformy a otevírání se světu

Deset hlavních oblastí pětiletky:

1. vyvážený ekonomický rozvoj (mezi stabilitou a potřebou urychleného růstu, vyvarovat se ekonomických výkyvů)
2. nová strategická odvětví průmyslu (celkem sedm - nová generace IT, energetické úspory a ochrana životního prostředí, alternativní energie,

biotechnologie, výroba vysoce sofistikovaných zařízení, pokročilé materiály a vozidla na bázi nových energií; s cílem zvýšit jejich podíl na HDP z 2% na 8% v roce 2015)

3. rozdíly v příjmech (mezi městy a venkovem, daňová regulace nejvyšších příjmů)
4. finanční reforma (postupný přechod k tržním sazbám a plovoucímu měnovému kurzu, lepší řízení devizových rezerv, postupná směnitelnost juanu atd.)
5. vyvážený regionální rozvoj (koordinace, umírněná urbanizace, priorita západním regionům, vylepšení systému hukou a bydlení)
6. zdravotnictví (starost o vyšší věkové skupiny obyvatelstva, zlepšení zdravotnické péče ve městech i na venkově, atd.)
7. obchod a investice (více otevřít sektor služeb zahraničním investorům včetně logistiky, vzdělávání, zdravotnictví, sportu a financí, vyvážený zahraniční obchod, ochrana duševních práv vlastnictví)
8. modernizace venkova (moderní zemědělství, ochrana orné půdy, snížená spotřeba vody, ekologické zemědělství atd.)
9. kultura a média (využití tzv. cultural soft power, využití nových médií, zvl. internetu, ochrana kulturního dědictví, rozvoj neziskových aktivit)
10. životní prostředí (snížení spotřeby elektrické energie a emisí CO₂, boj se znečištěním vody, vzduchu a půdy, prevence záplav, předpovídání geologických katastrof, rozvoj nízkouhlíkových technologií, vytvoření trhu s emisními povolenkami).⁹⁷

Vývoj nejdůležitějších ukazatelů nové pětiletky:⁹⁸

Ekonomické cíle

- Růst HDP v průměru o 7 % ročně
- Vytvoření 45 milionů pracovních míst (v městských oblastech)
- Udržení nezaměstnanosti pod 5 procenty

⁹⁷ Businessinfo. Čína-očekávaný vývoj v teritoriu. Dostupné na: < <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu/10/1000539/>> (cit. 20.4.2012); KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview [online pdf]. Dostupné na: < <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Publicationseries/5-years-plan/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf>> (cit.20.4.2012)

⁹⁸ Businessinfo. Čína-očekávaný vývoj v teritoriu. Dostupné na: < <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu/10/1000539/>> (cit. 20.4.2012)

- Stabilní (udržitelný) vývoj cen

Hospodářská restrukturalizace

- Zvýšení domácí spotřeby (spotřebitelské poptávky)
- Zvýšení podílu sektoru služeb na tvorbě HDP (o 4 % na 47 %)
- Zvýšení míry urbanizace z 47,5% na 51,5 % (tedy o 4 procentní body)

Inovace

- Výdaje na výzkum a vývoj ve výši 2,2 % HDP
- Zvýšení počtu nově registrovaných patentů (3,3 na 10.000 lidí)

Životní prostředí a čisté energie

- Energie vyrobená z ne-fosilních paliv pokryje 11,4 % spotřeby
- Spotřeba vody na vytvoření jednotky HDP bude snížena o 30 %
- Spotřeba energie na vytvoření jednotky HDP bude snížena o 16 %
- Emise oxidu uhličitého na vytvoření jednotky HDP se sníží o 17 %
- Pokrytí země lesy vzroste na 21,66 %

Zemědělství

- Roční produkce obilí dosáhne minimálně 540 mil. tun
- Rozloha zemědělské půdy nebude menší než 121,2 mil. hektarů

Kvalita života

- Počet obyvatel nepřekročí 1,39 miliardy
- Průměrná doba dožití se zvýší o jeden rok
- Penzijní pojištění zahrne všechny obyvatele venkova a 357 milionů obyvatel měst
- Bude zahájena výstavba 36 milionů bytů pro sociálně slabé rodiny
- Minimální mzda se zvýší nejméně o 13 procent každý rok

Reformy

- Bude podporován vstup státních společností na burzu
- Budou provedeny další reformy v monopolních odvětví ekonomiky (snadnější vstup na trh a větší konkurence)
- Bude dále zlepšován výkon veřejné správy

Dvanáctý pětiletý plán slouží také jako výchozí základ pro pětileté plány konkrétních odvětví a jednotlivých provincií, které jsou dotvořeny během několika měsíců po schválení národního pětiletého plánu.

5. Porovnání se světem

V úvodu této kapitoly nejprve definujeme, co je to ekonomický systém a jeho existující typy.

Ekonomický systém je systém, na základě kterého funguje ekonomika daného státu. Ekonomické systémy různých zemí můžeme srovnávat nejen podle jejich rozlišných přístupů k základním ekonomickým otázkám co? jak? a pro koho vyrábět?, tedy k tzv. alokačnímu mechanismu, ale také dle převládající formy vlastnictví, míry plánování nebo *podle významu politiky pro fungování ekonomiky* apod. Na základě těchto kritérií tedy rozlišujeme čtyři základní typy ekonomik – **tržní, centrálně plánovanou, tradiční a smíšenou.**

V **tržní ekonomice** dochází k rozhodování všech subjektů (domácností, firem a vlády/států) na základě spontánně vytvářených vazeb, pomocí trhu, kde dochází ke směně výrobků, služeb nebo výrobních faktorů. Výsledkem střetu uvedených subjektů je *tržní cena*, která má důležitou informační funkci. Cena má dále motivační funkci, podle ceny se subjekty rozhodují, co mají spotřebovávat a co vyrábět. Aby tržní ekonomika efektivně fungovala, musí v ní být umožněno soukromé vlastnictví, volná konkurence atd.

Státy se skutečně tržní ekonomikou existovaly snad jen na počátku průmyslové revoluce v Evropě. V dnešní době se přibližuje tržní ekonomice pouze USA, díky liberálnímu postoji jejich politiků.

Protipólem tržní ekonomiky je **ekonomika centrálně plánovaná (či příkazová)**, kde vláda centrálně plánuje, co, jak a pro koho vyrábět i při jakých cenách. Tímto systémem operovaly ekonomiky zemí bývalého Sovětského Svazu po druhé světové válce až do devadesátých let 20. století, kdy prošly složitým procesem transformace na ekonomiky tržní. Centrálními ekonomikami se dnes vyznačují země jako Severní Korea, Kuba či Bělorusko.

Třetím typem ekonomiky, v níž je rozhodování o základních ekonomických otázkách založeno na zvycích a tradicích (tedy na zkušenostech z minula), nazýváme **tradiční nebo zvykovou ekonomikou**. Tyto tradice jsou často odvíjeny od

dominantního náboženství v zemi. Nejvýznamnějším příkladem tradičního systému je kastovní systém v Indii, který je spojen s hinduismem. Ačkoliv je oficiálně rozdělení společnosti na zvláštní skupiny (kasty) zakázán, v praxi stále funguje. Ekonomiku ovlivňuje například prostřednictvím trhu práce, kdy příslušníci nižších kast nezískají zaměstnání určené kastám vyšším apod. Dále jsou ve světě známy také tzv. islámské ekonomiky (např. Írán), které dodržují principy islámského práva Šaría. Podle nich je například zakázáno účtovat úrok z půjčky.

V dnešní době se však v ekonomických systémech většiny zemí světa spojují prvky všech tří výše uvedených ekonomik v určitém poměru. Takovýto systém nazýváme jako **ekonomiku smíšenou**. Je založena na tržní ekonomice ovlivněné direktivními nařízeními státu, snažící se napravit nedokonalosti tržního mechanismu a v minimální míře se objevují i prvky ekonomiky zvykové.

Mimo třech výše uvedených základních typů ekonomik dnes ve světě existuje ojedinělý model ekonomiky, který v sobě spojuje prvky tržní a centrálně plánované ekonomiky, tzv. „**socialistická tržní ekonomika**“, pod kterou operuje v dnešním světě právě Čína. Její model je založen na zasahování vlády do ekonomiky, na plánování a dalších principech centrálně plánované ekonomiky. S postupující modernizací však přejímá stále více tržních prvků a otevírá se světu.⁹⁹

Čína se od nastolení reformy v roce 1978 postupně dostávala mílovými kroky do obecného podvědomí skoro každého obyvatele Země. Postupně, jak rostla její ekonomická síla vůči tehdejším vyspělým velmocím, začal se o ní svět stále více zajímat, a to nejen o úspěšné výsledky jejích postupně realizovaných reform vedoucích k začlenění do světové ekonomiky, ale také o Čínu jako takovou, o Čínu jako fenomén, kterým se dá říci, je již po několik tisíciletí. Tato země čítající pětinu populace planety dokázala ustát mnoho historicky zlomových okamžiků a přesto udržet tak velkou masu lidí v určitém řádu stále vyznávající staré tradiční hodnoty.

Čínu je možné porovnávat díky jejím nespočetným jedinečným odlišnostem od zbytku světa v mnoha oblastech. To, že je ve vedoucí pozici světové ekonomiky dnes ví i skoro každý laik, jelikož, jak již bylo uvedeno, pojem „Made in China“ je opravdu

⁹⁹ Centrum evropských studií. Bariéry konkurenceschopnosti [online text]. Dostupné na: <http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=108>. (cit. 18. 4. 2012)

univerzální jako peníze. Proto se tato část práce zaměří na další odlišnost, se kterou je možné Čínu porovnat se světem, a to je její schopnost skloubení komunistického systému s tržními prvky v ekonomice.

Jak již víme, prosazení nastolení reforem nebylo zprvu příliš jednoduché a samozřejmé. Teng Siao-pching a pár dalších jednotlivců podobného smýšlení museli čelit předcházejícím skoro 30 letům komunistické propagandy, jako ideje jediné možné a správné. Reformy zavádějící tržní mechanismy do centrálně plánované ekonomiky byly započaty již před 34 lety. Za tuto dobu by se dalo očekávat, že demokratickým vlivů postupně alespoň částečně podlehne i zatvrdělý komunistický režim vlády, avšak kromě akceptace zavedení některých tržních mechanismů do ekonomiky se v rámci politické ideologie skoro nic nezměnilo.

Na druhou stranu, 34 let možná jen nemusí být dostatečně dlouhá doba, vzhledem k čínskému gradualistickému způsobu zavádění historických změn. Proto je v dnešní době velmi aktuální polemika světově uznávaných ekonomů a politologů na téma, zda Čína v budoucnu, třeba po dovršení všech stěžejních ekonomických reforem, začne reformovat i svůj režim směrem k demokracii.

Demokracii můžeme definovat jednoduše jako systém, v němž jsou nejvyšší političtí představitelé vybíráni prostřednictvím svobodných a spravedlivých voleb. Pokud tedy přijmeme tuto zjednodušenou definici, to znamená, že nezahrneme prvky jako liberalismus ve společnosti, toleranci, soudní nestrannost atd., které jsou dle dalších definic často hlavními rysy demokracie, potom něco okolo dvou třetin až 70% všech dnešních států můžeme nazývat volebními demokraciemi.

V rámci této problematiky je velmi důležité také uvést, že čínské tradice a mentalita lidí je stále i v dnešní době postavená na základech, jež jsou tvořeny starověkým čínským filosofickým směrem, pojmenovaným podle jeho zakladatele Konfucia **konfucianismu**, který je uceleným systémem morálky, sociálních, politických a náboženských myšlenek, stavějící do popředí rozum, odpovědnost, pozitivní postoj ke světu, ale i podřízenost řádu. Vytváří model společnosti založené na vzoru patriarchální rodiny.

Konfucia zajímala především otázka, jak lze vypěstovat v člověku mravní dokonalost, která je nezbytná k tomu, aby člověk byl prospěšný svému okolí a celé

společnosti. Dospěl k závěru, že mravnost není člověku vrozena, a proto musí být vypěstována výchovou a učením. Konfuciovo učení tedy představovalo kult občanských ctností: Každý člověk má pevné místo ve společnosti a jeho povinností je co nejlépe vykonávat svěřené úkoly. *Panovník musí dobře vládnout, úředník dobře úřadovat a prostý člověk dobře pracovat.*

Světový postoj k této filosofii se v průběhu doby výrazně měnil. Na počátku 20. století evropští sociologové dokonce označili konfucianství za vzor zpátečnictví, průměrnosti a za hlavní příčinu čínského úpadku. Tento názor přejali i čínští levicovní intelektuálové a Mao Ce-tung dokonce považoval za nutné konfucianství zcela vymýtit. Teprve nedávny a nečekaně prudký rozmach zemí s konfucianskou tradicí, jako je Tchaj-wan, Singapur a Jižní Korea a nakonec i samotná Čína, přinesl novou vlnu zájmu o tuto filozofii.

Ľubica Obuchová ve své knize *Číňané 21. Století dějiny, tradice, obchod* (Praha, Academia, 1999)¹⁰⁰ uvádí, že na základě konfucianského učení neznamenal člověk-jednotlivec v historii v čínské společnosti nic. Jeho význam byl dán postavením v hierarchickém žebříčku, jež současně určovalo jeho vztah k okolí, a jeho osobní zájmy byly podřízeny zájmům společnosti. Tento statut jednotlivce podle Obuchové přetrvává dodnes, kdy v čínských očích má rodina přednost před jednotlivcem a rozvoj společnosti před občanskými svobodami. V čínských dějinách nebyly nikdy období demokratické vlády v tom smyslu, jak je to chápáno na Západě, nikdy tam vládcové nebyli voleni nebo dokonce odvoláváni. Výměna vládnoucí garnitury nastávala po různých pučích, vzpourách či povstáních, tedy násilným způsobem. Konfucianství se totiž nikdy nezajímalo o změnu systému či vlády jako takové, při reformních pokusech se vždy jednalo pouze o zvyšování kvality úředníků, nešlo tedy o změnu formy či principů vlády, ale pouze o výměnu osob nebo zlepšení tradičních metod.

Dále prý většina Číňanů ani neví, co si pod pojmem „demokracie“ představit a vnímá ji pouze jako ekonomickou záležitost zvyšující blahobyt země, což si však neodporuje s účastí pevné stabilní vlády, jelikož ta je dle čínského názoru jedním z hlavních předpokladů hospodářského rozmachu stejně jako možnost soukromého podnikání a přístup na světové trhy. Dokonce se častokrát říkalo, že neexistence

¹⁰⁰ OBUCHOVÁ, Ľ. Číňané 21. Století dějiny, tradice, obchod. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 1999. ISBN 80-200-0641-9

politických svobod je nevyhnutelnou cenou za hospodářský pokrok. Existenci ekonomické svobody, jako je právo na vlastnictví nebo volné obchodování, jsou nezbytné pro vytvoření prosperity národa, ale tyto svobody mohou existovat prý i v diktatuře. Jedná se tedy o tzv. „asijskou cestu“, tj. kombinaci státního autoritářství a ekonomických svobod.

„Stejného názoru je i řada čínských představitelů v Hongkongu a zemích jihovýchodní Asie. Demokracie a lidská práva jsou prý západní hodnoty, Asie má své asijské hodnoty. Pod těmito „asijskými hodnotami“ si přirozeně představují tradiční konfuciánský postulát, že individuální práva se musí obětovat pro všeobecné dobro a že toto všeobecné dobro jsou schopni definovat pouze vůdcové národa, jejichž soudu se vzdoruje na vlastní nebezpečí. Jednotlivec má však právo svobodně se rozhodnout, půjde-li s ostatními nebo se postaví proti – a ponese předem známé důsledky svého rozhodnutí. Mnozí asijské vůdce souhlasí (alespoň v duchu) s Konfuciem i v tom, že „jejich lid“ není zralý pro demokracii – **ted’ ještě ne**. Nejdříve se má vzdělávat, zdisciplinovat, zbohatnout, vypěstovat si v sobě potřebné ctnosti atd.“¹⁰¹

Od konce 80. let se však situace v Asii mění, kdy sílí volání po větší dávce politických svobod díky rostoucí střední vrstvě, lepšímu vzdělání a dokonalejšímu komunikačnímu spojení, to vše napomáhá postupu demokracie. Poučení pro budoucnost, jak je vidí dle Obuchové asijské demokraté: dejte lidem možnost volit si po stránce ekonomické a nevyhnutelně se začnou dožadovat i volby v oblasti politické.

Obuchová dále uvádí, že ekonomický rozmach dal v ČLR milionům lidí vyšší životní standard a takový stupeň osobních svobod, jaký neměli nikdy předtím. Duch materialismu však narušil tradiční morální strukturu. Kriminalita a korupce je větší, než kdykoliv v minulosti a mladí před sebou nevidí nový vzor vhodný následování. Národní vůdce se jim tak pokoušejí takové vzory s různou mírou úspěšnosti předkládat. Především, a to se vracíme opět tradičním hodnotám konfucianismu, v nich podněcují cit spolupatričnosti k velkému a starobylému národu, k jeho kultuře a tradicím sdíleným se všemi etnickými Číňany světa.

¹⁰¹ OBUCHOVÁ, L. Číňané 21. Století dějiny, tradice, obchod. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 1999. s. 237

Další zajímavý názor na možný vývoj demokracie v Číně má Bruce Gilley, který strávil jako novinář v Číně 10 let a napsal několik knih zabývajících se čínskou politikou a společností. Jedna z nich nese název Čínská demokratická budoucnost: Jak se to stane a kam to povede (*China's Democratic Future: How It Will Happen and Where It Will Lead, Columbia Univ Press, 2004*)¹⁰². Co se týče demokratické budoucnosti Číny, nemá Gilley na mysli vzdálenou kýženou vizi, ale demokratickou budoucnost, která je téměř na dosah ruky a je tak jistá, jak jen jakýkoli politický vývoj může být. Ačkoliv je podle něho těžké přesně predikovat, kdy by v Číně k transformaci na demokratický systém mělo dojít, byl by ale překvapen, kdyby Čína nebyla **demokratická již kolem roku 2020**. Jak již tedy upřesňuje i název knihy, pro Gilleye není otázkou, zda v Číně bude demokracie, ale jakým způsobem k tomu dojde a jaký to bude mít dopad na okolní svět.

Demokracie dle Gilleye může zvýšit legitimitu vlády, na druhé straně může také způsobit domácí násilí a zvýšení kriminality stejně jako snížení či stagnaci hospodářského růstu nebo smršťování ekonomiky v krátkodobém horizontu. Z dlouhodobějšího hlediska by však měla k hospodářskému růstu spíše přispívat.

Gilley je připraven přiznat, že konfucianismu, který je často považován za jádro společenských (zejména politických) hodnot, je docela „anti-demokratický“. Na druhou stranu tvrdí, že historicky každá společnost, která se stala demokratickou, byla dříve nedemokratická.

Co se týče obyvatel a intelektuálů Číny, ti prý podle průzkumů i Gilleyho demokracii chtějí. Gilley zmiňuje i několik představitelů liberalismu jako je třeba Cao Siyuan¹⁰³, silný zastánce ústavnosti a upozorňuje, že i v rámci Čínské komunistické strany jsou vlivní, otevření zastánci liberalismu. [Siyuan ve svém příspěvku s názvem Bezpečný přechod reformy politického systému (*The Safe Passage of the Reform of the*

¹⁰² UCLA International Institute, Bruce Gilley, China's Democratic Future: How It Will Happen and Where It Will Lead [online text]. Dostupné na: < <http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=8710> >. (cit. 20.4.2012); GILLEY, B. China's Democratic Future: How It Will Happen and Where It Will Lead. New York: Columbia Uni. Press, 2004. ISBN 0-231-13084-8

¹⁰³ Cao Siyuan byl ředitelem Institutu sociálního rozvoje společnosti Stone. Společnost Stone zabývající se výzkumem, rozvojem, produkcí a propagací užití mikroelektronických produktů, byla hlavním poskytovatelem elektronického vybavení a reproduktorů studentům na náměstí Nebeského klidu v roce 1989.

*Political System, New York M.E. Sharpe, 1992)*¹⁰⁴ uvádí svůj názor, že vláda je veřejným „služebníkem“ mas veřejnosti a ty mají právo odstranit své veřejné „služebníky“ a změnit vládu. Pokud neexistují legální cesty pro změnu vlády, nesouhlas bude časem růst a poté vybuchne v násilné jednání. V poměrech, kde je opravdu zavedena socialistická parlamentní demokracie, mají občané legální právo změnit vládu skrze parlamentní cestu, to je skrze rozhodnutí jejich zastupujících orgánů. (...) Jiným slovy, pokud by Všečínské shromáždění lidových zástupců (National People's Congress) konečně odstranilo pouze svůj slušivý název typu „gumového razítka“ a opravdu uplatňovalo vládu dle systému socialistické parlamentní demokracie, poskytlo by to mírnějšími způsoby výměny vlády. Potom by se dalo vyhnout rebelii obyčejných lidí a její destruktivním následkům.]

Dále několik studií naznačuje, že když HDP na obyvatele dosáhne rozmezí 3000 až 10 000 USD, mají autoritářské režimy tendenci se rozpadat. V roce 2004 dosáhl HDP Číny na obyvatele dle Světové banky 2000 USD. (Mezinárodní měnový fond uvádí pro rok 2011 hodnotu HDP per capita v Číně ve výši již 8 400 USD).

Gilley jmenuje výskyt jistých faktorů v Číně, které jsou příznivé pro přechod k demokracii: vznikající občanské společnosti, rostoucí role práva, bezprecedentní mezinárodní interakce, debata o demokracii v rámci KS Číny, základní politické strukturální změny, depolitizace ozbrojených sil.

V části, jak k demokratizaci v Číně dojde, staví Gilley na poznacích z historie států, kde k demokratizaci již došlo a určil tak 3 etapy. První etapou je „**krize**“, která by měla propuknout v celém systému vládnutí z celonárodní nespokojenosti s režimem vyvěrající na základě nějaké krize, a to buď ekonomické, nebo politické. Počátky této krize by se mohly jevit nejprve i jako nedůležité a vzdálené centru moci, postupem času se však v zemi rozšíří. Gilley nepředpokládá, že by se v následujícím desetiletí (tedy do roku 2014) měl zpomalit hospodářský růst země, nicméně nevyklučuje ekonomickou krizi jako důsledek fiskálních problémů, se kterými se Čína již potýká. Zmínil například nadměrné „tištění peněz“, způsobující nekontrolovanou inflaci. V závěru však dodává, že je těžké říci, co bude v případě Číny původem krize, která odstartuje demokratizaci.

¹⁰⁴ SIYUAN, C. *The Safe Passage of the Reform of the Political System, China's Search for Democracy – The Student and the Mass Movement 1989*, New York: M.E. Sharpe, 1992. ISBN 0-87332-723-3. s. 31

Druhou etapou by měla být „**mobilizace**“. V určitém okamžiku společnost na krizi reaguje tím, že se sama začne organizovat. V tu chvíli se krize stává politickým tématem a různé reformně smýšlející elity a společenské síly se tak začnou mobilizovat k akci.

Poslední třetí etapou je „**přestoupení elit a demokratický průlom**“. Později významní členové elity oznámí, že aby se vypořádali s krizí, budou reformovat politický systém a vytvoří prozatímní vládu. Úřednická vláda poté vyhlásí volby, ty jakmile se konají, je proces demokratizace dokončen.

Právě tato třetí etapa je podle Gilleyho ta klíčová v úspěšném přechodu k demokratizaci. Gilley také uvádí několik lídrů v KS Číny v té době, kteří by přechod k demokracii mohli podporovat. Jedním z nich je i Wen Ťia-pao (dnešní premiér), kterého označil za „potenciálního spojence, jelikož je pragmatický ‚vědecký a demokratický‘ politický činitel“. Jako překážku nevidí ani armádu od té doby, co byla před několika lety depolitizována.

Co se týče následného „přežití“ demokracie v Číně, jsou zde dle Gilleyho smíšené vyhlídky. Plusem je malá, ale významná střední třída, tržní hospodářství, de facto decentralizovaná vláda, depolitizovaná armáda, rozvíjející se role právního řádu, odkaz demokracie (1913 – zatím první a poslední národní volby), fungující státní aparát. Jako mínusy vidí, etnické skupiny (Tibeťané, muslimové atd.), korupci, příjmové nerovnosti, fiskální chatrnost, žádnou organizovanou opozici a anti-demokratickou kulturu.

Co považuje za neznámou je, zda politické elity budou opravdu věřit v ideál demokracie a její možnosti. Povaha čínské demokracie bude záležet právě na rozhodnutích transformované nově demokratické elity. Pokud také Čína přijme systém poměrného zastoupení v jejím parlamentu, bude zde masivní posun politické síly z relativně bohatého a rozvinutého pobřeží směrem k lidnatější centrální Číně, ve stejnou chvíli tedy není vyloučeno, že by mohla vyhrát přetvořená KS Číny (pravděpodobně pod novým názvem).

Čínská demokracie podle Gilleyho zásadně změní globální ekonomiku na všech úrovních. Demokratická Čína bude mnohem silnější, pokud jde o „měkké síly“. Jinými slovy bude mít oprávněný nárok na vliv ve světě, bude přeci jen největší demokracií,

čítající 1,3 miliardy obyvatel, tedy velkou část světové populace. Zdá se tedy, že důležitou otázkou ohledně demokracie v Číně zní, zda je svět vůbec na demokratickou Čínu připraven.

Podle šéfredaktora portálu euroekonom.cz Josefa Zemánka (2006)¹⁰⁵ sledují čínští "proreformní" komunisté i komunističtí ekonomičtí plánovači s obavami, jak se jim vymyká z ruky ekonomický experiment započatý v 80. letech Tengem Siao-pchingem, jehož cílem mělo být pouhé zavedení pečlivě vybraných tržních prvků do "Kulturní revolucí" zbídačeného marxistického centrálně plánovaného hospodářství. Původně si čínští lídři chtěli pouze vybrat z kapitalismu to, co se jim bude hodit a vše ostatní mělo jít řízenou čínskou socialistickou cestou. Z kapitalismu toho však podle něj za 25 let přebrali tolik, že jim prakticky nezbývá žádný nástroj, kterým by dokázali celé obrovské ekonomické soukolí ovládat a usměrňovat. Pokud by se totiž pokusili momentální nastolený kurz vývoje jakkoliv změnit, mohly by zapříčinit odchod západních firem z Číny, emigraci čínských studentů, studujících na zahraničních univerzitách, hospodářskou recesi, zemědělské bouře, opakování studentských nepokojů, vojenský konflikt s Tchaj-wanem, popřípadě separatistické tendence mnohých čínských příhraničních oblastí. Na to se však Číňané vyznačují notnou dávkou opatrnosti.

Čínským politikům podle Zemánka proto nezbývá prakticky nic jiného, než se bouřlivým ekonomickým a společenským změnám přizpůsobit a pomalu se připravovat na proces demokratizace čínské společensko-politické scény, kterého se čínská politická (komunistická) reprezentace stále ještě obává jako čert kříže, protože se domnívá, že by mohl do "Říše středu" zavléci určité prvky nestability. A nestabilita je mimo jiné v Číně již 4 000 let považována za prvek, z kterého je mít třeba oprávněné obavy. S procesem demokratizace lze proto počítat až tehdy, co v čínské politicko-ekonomické sféře začnou převládat názory, zkušenosti a vliv tzv. "mořských želv". Za mořské želvy jsou považováni ti Číňané, kteří vlastní diplomy z prestižních zámořských univerzit (Harvard, Cambridge, Oxford, LS of Economy), a často také ti, kteří po několik měsíců či let pracovali v mezinárodních finančních institucích, popřípadě ve významných nadnárodních koncernech (Motorola, Microsoft, HP, Dell, Sony). Pouze tyto osoby ve

¹⁰⁵ ZEMÁNEK, J. Čína - od roku 2011 opět symbolický Střed světa. Euroekonom.cz, 2006 [online text]. Dostupné na: < <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-cina06>>. (cit. 18.4. 2012)

větší míře tuší, že **bez procesu demokratizace se od určitého vývojového stupně Čína prostě neobejde**. Otázkou ovšem zůstává, zda za tento vývojový stupeň považují rok 2020, 2040 a nebo nějaké nekonkrétní období, ukryté v hloubi druhé poloviny 21. století.

Otázkou, kam směřuje Čína, se zabývá i Martin Jacques spoluzakladatel střediska odborníků Demos a komentátor britského deníku The Times ve své knize Když Čína vládne světu: Konec západního světa a zrození nového globálního řádu (*When China Rules The World: The End Of Western World And The Birth Of A New Global Order, New York, The Penguin Press, 2009*)¹⁰⁶. Rozbor jeho knihy okomentoval i informační a zpravodajský server o Číně Čínsky.cz¹⁰⁷. Jacques se snaží na problematiku podívat opravdu ze všech možných úhlů, a proto jsou jeho závěry a odhady častokrát navzájem kontroverzní. Na otázku, zda se bude Čína demokratizovat, odpovídá možnými alternativami: „Pravděpodobně ano: *"Je rozumné očekávat, že během 20 let a možná za kratší dobu se významně posune k demokracii."* Není to však jisté, protože *"vliv konfucianismu tento proces zkomplikuje"*. Asi se to však odehraje: *"Z dlouhodobého hlediska je spíše nepravděpodobné, že by se Čína ubránila demokratizaci."* Možná to neplatí: *"Není správný předpoklad, že se Čína změní a přijme kulturní pravidla Západu. Její zvyky a způsoby myšlení jsou příliš staré a hluboce zakořeněné, než aby to nastalo."* Jinde tvrdí opak: *"V dlouhodobém časovém horizontu se v Číně pravděpodobně uskuteční velké politické změny - buď konec komunistické moci, nebo její významná proměna."* Nakonec však přece jen nikoli: *"Je nepředstavitelné, že by se čínská politika začala podobat západní."*

Ačkoliv tedy tato tvrzení mohou působit chaoticky protikladně, pokud se však na ně podrobněji zaměříme, dá se z nich vyčíst, že má Čína silnou kulturně historickou kontinuitu, jež tvoří jakýsi základ „čínskosti“. Základ, který je natolik hluboce zakořeněný, že dle Jacquesa přetrval nejen devět hlavních dynastií vládnoucích 2 000 let, ale přežije i modernizaci a komunismus, a za našeho života se nezmění: *"Čína se sice změnila k nepoznání, ale na jiné úrovni je její kontinuitu stále dobře vidět. Většina*

¹⁰⁶ JACQUES, M. When China Rules The World: The End Of Western World And The Birth Of A New Global Order. New York: The Penguin Press, 2009. ISBN 978-1-101-15145-7

¹⁰⁷ Čínsky.cz, Kam směřuje Čína? [online text]. Dostupné na: <
<http://www.cinsky.cz/index.php?page=clanek&id=518&lang=cs>>. (cit. 20.4.2012)

ze základních aspektů čínské politiky platí jak pro její komunistické období, tak pro dřívější dynastie."

Zmíněnou kontinuitou není myšleno nic jiného než *konfucianismus*, který se vyznačuje homogenností, jednoduškou, nezpochybnitelností a nezměnitelností a z něhož vyplývají zmíněné základní aspekty, jimiž jsou - vnímání Číny sebe samé jako civilizace a víra v to, že *její civilizace je nadřazená jiným*, upřednostňování řádu a smíření se s neomezenou rolí státu. Právě díky této své síle by měla mít Čína v budoucnu nad Západem převahu. Jacques tvrdí: "Ať už je úspěch komunistického režimu jakýkoli, Čína ovlivní svět především svou konfuciánskou tradicí, nedostatkem západní demokracie, centrální rolí státu a poměrně slabou občanskou společností, jež se pravděpodobně vyvine."

Na druhou stranu však ani Čína, stejně jako ostatní země, netvoří jeden celek jako takový. Obsahuje totiž nejen prvky kolektivismu, nadvlády státu a společenského řádu, ale i individualismu, občanské společnosti a revolty. A vedle konfucianství, zde existují i legalismus, taoismus, buddhismus a další filozofické směry a náboženství. **Konfuciánské učení se však zabývá i závazky vzdělaného Číňana vůči vládci a jeho vztahem k vlastním etickým zásadám či mezi mocí vládce a vládou lidu, což dává prostor pro obhajobu liberalismu a demokracie** (viz. demokratizace proběhla např. v Jižní Korei, která je považovaná za „nejkonfucianštější“ zemi na světě).

Podle Jacquese se Čína od okolních států výrazně kulturně neliší, jedná se spíše o rozdíl institucionální či geostrategické povahy. „Důvod, proč v Číně není demokracie, nespočívá v její kulturní předurčenosti k autoritářství, ale protože její současné instituce jsou dobře etablované, vládnoucí strana drží pospolu, režim je schopen doplňovat a zplnomocňovat technokraty, postup v byrokratickém aparátu motivuje místní úředníky pracovat pro stát a pekingská vláda ví, jak efektivně používat propagandu a policii. Pokud se tyto instituce rozpadnou, změní se i vládnoucí komunistický režim.“ Příčina velkého vlivu Číny na sousední země tedy spočívá v její velikosti a bohatství.

Podle serveru Čínsky.cz se Jacques mýlí a přehání ve svých předpovědích ohledně epochální změny struktury světa, kdy se zmiňuje o „nástupu civilizačního státu“, „novém politickém pólu“ či o „úpadku a pádu Západu“, jelikož ačkoliv se zabývá budoucností za 20 až 50 let, většina jeho předpovědí se již odehrává a

nevyvolává to žádnou hysterii. „Jacques se domnívá, že se například bude zvyšovat čínský kulturní vliv, Čína bude investovat mimo své území a ovlivňovat světový finanční systém, její autoritativní kapitalistický režim bude považován za alternativní politicko-ekonomický vzor či začne prosazovat své morální hodnoty.“ To se však již podle serveru Čínsky.cz děje.

Jacques také bere v potaz odhad banky Goldman Sachs, že okolo roku 2027 se čínská ekonomika stane největší na světě. Pokud se tak stane, je možné, že jím predikované trendy posílí. Na druhou stranu se podle Čínsky.cz bude Čína na vrcholu světové ekonomiky od svých předchůdců lišit, a to tím, že nebude mít základ v technologické převaze, ale v počtu obyvatel. Čínská ekonomika se prý bude neustále technologicky vyvíjet, ale nepodaří se jí v mnoha oblastech dostat do jejich čela, jako tomu bylo v případě Anglie v 19. a USA ve 20. století. Stane se největší ekonomikou co do počtu obyvatel. Z hlediska výkonu na obyvatele však zůstane nadále poměrně chudá.

Prosperita Číny bude záviset na prosperitě jejích konkurentů, jako jsou USA či Japonsko. Bude se tady jednat spíše o vytvoření rovnováhy s ostatními mocnostmi a změny, které nastanou, budou méně revoluční než ty, které se již odehrávají. Cílem Číny prý není vládnout světu, ale zavést multipolární globální systém.

Portál Čínsky.cz uvádí v rámci dané problematiky i další zdroj pro možnou polemiku o budoucím vývoji Číny, a to je kniha francouzského ekonoma Guye Sormana s názvem Ekonomie nelže: Obrana volného trhu v době krize (*Economics Does Not Lie: A Defense Of The Free Market In A Time Of Crisis*, New York, Encounter Books, 2009)¹⁰⁸ Dle Sormanova názoru existují pouze dva ekonomické systémy, a to *socialismus*, v němž je vlastnictví státní, konkurence potlačena a produkce plánovaná a *tržní systém*, ve kterém vládne spontánní řád. Možnost třetí cesty nepřipouští. Dle ekonomických kritérií přijala čínská komunistická strana kapitalismus, a nikoli třetí cestu. Sorman uvádí: "Západní perspektivu zkreslila rétorika, jež je marxistická, ale vztahuje se k realitě, která již marxistickou není." a domnívá se, že kapitalismus může fungovat v různých politických režimech včetně diktatur, socialismus však pouze v tyranii. Podle něj tedy neexistuje žádný krátkodobý vztah kapitalismu a demokracie:

¹⁰⁸ SORMAN, G. *Economics Does Not Lie: A Defense Of The Free Market In A Time Of Crisis*. New York: Encounter Books, 2009. ISBN-13:978-1-59403-254-7

"Z dlouhodobého hlediska kapitalismus směřuje k demokracii, ale kauzalita není ani jistá, ani automatická."

Ačkoliv Sorman uznává úspěchy čínského kapitalismu, na druhou stranu dodává: "Příčina úspěchu Číny není žádným zázrakem, protože funguje jako zdatný montér. Výrobek s označením made in China bývá málokdy v Číně vymyšlen.", čímž, stejně jako jiní odborníci, naráží na nedostatečnou technologickou vyspělost Číny, bez níž se globálně vlivnou vedoucí velmocí stane jen stěží.

Historií, tradicemi Číny, ale i její současností a vnitropolitickým nastavením se zabývá nedávno vydaná kniha sinologa a překladatele *Víty Vojty Čínský svět (Brno, Nakladatelství Pixl-e, 2011)*¹⁰⁹. Vojta mapuje historický vznik a vývoj KS Číny, během něhož její vláda v mnohém upustila od komunistické ideologie, a to zejména v 50. letech, kdy se odklonila od Sovětského svazu a poté po roce 1978, kdy se začala otevírat světu. Nadále si však udržuje své postavení elitní skupiny, jejíž členové musí plnit výběrová kritéria.

Počátkem 21. století, jak již bylo výše zmíněno, se také objevil výrazný návrat země ke konfuciánské tradici a v poslední době se zdá, jakoby současná vláda více aplikovala konfuciánsko-legistickou tradici, která je pro Čínu vyzkoušeným systémem, zajišťujícím uprostřed dynamiky a změn relativní stabilitu veliké země, řízené prověřeným aparátem kariérních úředníků.

„Pověřené nositele nejvyšší státní moci vybírá úřednická oligarchie ze svých předních členů, jsou omezeni z hlediska věku (do cca 70 let) a délky mandátu (maximálně na dvě funkční období). Mají vysokou výkonnou moc a současně jsou i chráněným symbolem státu. Čínský systém centrální vlády dále propracovává praktické kontrolní mechanismy nad funkcí prezidenta, zvláště otázku jeho výběru, mandátu, jeho postupného odchodu a předávání moci.“ Kvalita vlády v čínském systému je dána tedy spíše výběrem v rámci úřednických špiček. „Morální i individuální kvality potenciálních vůdců jsou dlouhodobě sledovány, takže osobnostní selhání nelze příliš očekávat, navíc vybrané špičky mají dlouho dopředu naplánováno, co a jak dělat.“

¹⁰⁹ VOJTA, V. Čínský svět. Brno: Nakladatelství Pixl-e, 2011. ISBN 978-80-905021-0-9

Vojta dále píše, že „aktuální čínský pohled vidí **permanentní demokratickou soutěž** o politickou moc jako zbytečně ekonomicky náročnou, z hlediska stability země i jako rizikovou cestu. Opakovaně ji shledal jako **nevhodnou pro aplikaci v Číně**.“ V poznámce textu je uvedeno, že naposledy tak bylo učiněno na parlamentním zasedání v březnu 2011. Liberálně demokratické teze je tedy Čína ochotna akceptovat jen v omezeném rozsahu.

Čína je zemí, jejíž mezinárodní síla je tak čerstvá, že se samotná seznamuje s možnostmi nového postavení. Dotváření právního řádu země je stále v procesu a zakončení celkové reformy společenského systému se posunuje kamsi dopředu a je obtížné dohlédnout jejího konce. Současná Čína se tedy jen připravuje na velmocenské postavení, a to, že se uspokojivě vyrovnává s globálním ekonomickými výkyvy, je dáno jistou „poslušností“ čínských fyzických a právnických osob, uvyklých státnímu paternalismu a byrokratickému tlaku. Čínská vláda se tak spíše věnuje domácím problémům.

„Čína potřebuje zajistit přístup čínských výrobců na zahraniční zboží a kapitálové trhy, rozvoj země je stále živěn PZI a transferem vyspělého know-how. Musí chránit svou konkurenceschopnost, založenou na schopnosti produkce levnějších výrobků, neboť stále soutěží hlavně cenou a do velké míry je závislou na trvajícím přílivu investic ze zahraničí. Proto lze pro nadcházející fázi přípravy na postavení velmoci předpokládat principiálně nekonfliktní strategii prosazování čínských zájmů. (...) **Pokud se státy mají chovat jinak, než tomu bylo v historii, musí se to nejprve naučit** (...).“ Mezinárodní prostředí však Čínu zatím nestimuluje k žádným dramatickým opatřením, co se týče změny jejího politického systému. Politika čínské vlády je tak zatím pragmaticky zaměřena na zajištění svých ekonomických zájmů v zahraničí, kdy čas hraje pro ni během toho, co trvale ekonomicky sílí.

Ačkoliv se Čína otevírá světu, stále trvale kontroluje činnost čínských médií a v rámci internetu se snaží limitovat nekontrolované vlivy vytlačováním či přímo zákazem. „ V čínské politické špičce jsou také neustále přítomni silně levicově smýšlející lidé, sice už úplně nevěří v třídní boj a světovou revoluci, ale věří na antiimperialistické hnutí třetího světa a na svébytnou roli Číny. Ovšem uzavření do sebe je v 21. století technicky těžko proveditelné (...). Ani z pohledu zajištění zdrojů a odbytišť se Čína nemůže uzavírat.“

V kapitole s názvem „Vnitřní politické nastavení“ Vojta opět uvádí, že „čínský parlament znovu odmítl parlamentní zastupitelskou demokracii, založenou na konkurenci dvou nebo dokonce více politických stran, jako nevhodnou pro čínské podmínky a nakonec i **neefektivní**. Takže lze i pro další období počítat se socialistickou Čínou a její komunistickou stranou.“

Čína však v dnešní době praktikuje svůj způsob zastupitelské demokracie, kdy zde působí osm stran parlamentu, jež doplňuje politické spektrum a dále je zde i povinné zastoupení žen a etnických menšin 56 národů Číny. Tímto složením tak Čína dostává podstaty názvu svého parlamentu - Všečínské shromáždění. Ovšem v politickém dění drží jasně moc komunistická strana zajišťující řízení země a interní výběr nového vedení.

V historii Číny nebylo nikdy vyzkoušeno otevření soutěže politických stran. I dnešní odpůrci zavedení této soutěže do čínského politického systému argumentují především velmi specifickými čínskými podmínkami. „Hlavním **argumentem je** tedy **pochybnost o stabilitě** a také **efektivitě takového modelu v Číně**.“ Tyto argumenty také staví na některých nezdarech demokracií Západu, jako opakované pády vlád, destruktivní chování politických stran a osob, přesouvání mezi slušnosti i zákona atd.

Nicméně čínské vedení se otázkou, kterým směrem a jakou rychlostí zemi reformovat, zabývá velice podrobně a široce, využívajíc k tomu mnoho poradních institucí. Převažuje však názor, že by se mělo postupovat rozvážně a opatrně. „Každá společenská změna rozvíklá stabilitu země, čehož se Čína bojí již tisíce let, protože je příliš velká a různá.“ Dnešní systém v Číně má řadu pojistek, aby žádný z prezidentů nemohl spustit rozpadný proces. Jednou z pojistek je právě velmi precizní a dlouhodobý výběr vhodných nástupců do čela stranického vedení.

„V Číně a jejím politickém vedení existuje stále názorové dělení na skupiny více reformní a více konzervativní. Někdy se celý problém zjednodušuje na stále existující křídlo bývalých souputníků levicového a nacionálního Mao Ce-tunga a na křídlo pragmatického a liberálního Teng Siao-pchinga.“ Na veřejnost však o tomto nepronikají žádné zprávy, jelikož v čínské kultuře je neslušné očerňovat jiné, natož před cizinci.

Čínu v březnu 2013 čeká střídání členů komunistické strany na pozici nejvyššího představitele vlády, a to prezidentské. Tímto faktem se zabývá i server [Čínsky.cz](http://cinsky.cz)¹¹⁰. Současnému prezidentovi Chu Ťin-tchaovi bude končit druhé období jeho mandátu. Muž, kterému je souzeno, aby se po Chu Ťin-tchaovi ujal v roce 2012 role generálního tajemníka strany a v následujícím roce i funkce prezidenta, je současný viceprezident Si Ťin-pching. Si je jedním z tzv. „princátek“, jak se v Číně říká synům a dcerám zakladatelů komunistické Číny.

O Si Ťin-pchingovi se toho však příliš neví, jak je známo a bylo i zmíněno v knize Víta Vojty, informací o interních procesech a členech strany se na veřejnost příliš nedostává. Jak se Si Ťin-pchingovi podařil takový vzestup v rámci strany, která je přes rostoucí otevřenost vůči světu stále nesmírně tajnůstkářská, není tedy příliš jasné. Si v minulosti zastával významné funkce v přímořských provinciích Fu-ťien a Če-ťiang, které patří mezi ekonomicky nejdynamičtější a nejvíce globálně integrované části Číny. Krátce byl také předákem strany v Šanghaji. Dalo by se říci, že Si Ťin-pching je kosmopolitní člověk. Henry Kissinger ho loni popsal jako "průbojnější typ, než na jaké jsme doposud byli zvyklí"¹¹¹. V nejužších stranických kruzích je Si relativním nováčkem: svůj post nezastává tak dlouho jako Chu Ťin-tchao v roce 2002 a řada členů strany nelibě nese vzestup „princátek“ s dobrými konexemi, k nimž se řadí i Si Ťin-pching. Dvouleté přechodné období tak pro něj bude velkou zkouškou.

Mnohem více než nad původem nastávajícího čínského vůdce by se však svět měl zaměřit na úkol, který před Si Ťin-pchingem stojí. Ačkoli tedy navenek vystupuje čínské vedení jednotně, objevují se známky neshod ohledně budoucích priorit země - jak v oblasti ekonomiky, tak politických reforem.

Co se týče politických reforem, ty jsou tématem hovorů představitelů KS Číny již více jak 30 let, zatím ale zůstává jen u řečí. S rozvojem internetu a různých komunikačních prostředků roste také možnost veřejného vyjádření nespokojenosti obyčejných lidí. Někteří občané se tak dožadují více možností ovlivňovat řízení země.

¹¹⁰ Čínsky.cz, Xi Jinping – budoucí čínský prezident? [online text]. Dostupné na:<
<http://www.cinsky.cz/index.php?page=clanek&id=533&lang=cs>>. (cit. 20.4.2012)

¹¹¹ Týden.cz, Příští čínský prezident se jeví otevřenější [online text]. Dostupné na:<
http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/pristi-cinsky-prezident-se-jevi-otevrenejsi_225006.html>. (cit. 20.4.2012)

V nedávné době se liberálnější čínské noviny radovaly, že čínský premiér Wen Ťia-pao vyjádřil potřebu "politické reformy". Konzervativní periodika tyto zprávy cenzurovaly.

Čínské vedení ve své oficiální zprávě oslavuje "politické pokroky čínského socialistického zřízení" a o politických reformách se zmiňuje pouze stručně: píše se v něm, že reformy budou vyžadovat "usilovnou a vytrvalou" snahu. Kolem Si Ťin-pchinga se však ozývají i pragmatické argumenty pro změny, které říkají, že nepodaří-li se komunistický režim alespoň trochu uvolnit, mohlo by to ohrozit ekonomické zisky Číny.

V poslední době dochází v zemi také stále častěji k projevům veřejné nespokojenosti. V minulosti pomáhal vedoucím představitelům Číny udržet sociální stabilitu ekonomický růst. Dojde-li k významnému zpomalení (určité zpomalení růstu je i jedním z cílů 12-té pětiletky), může nespokojenost lidu ještě vzrůst. Správná cesta pro Si Ťin-pchinga vypadá dle serveru Čínsky.cz jednoznačně: uvolnit zacházení s disentem, zvýšit transparentnost strany a provést klíčové ekonomické reformy.

Si Ťin-pching není příznivcem demokracie západního stylu, na druhou stranu ačkoliv prošel přísným výběr stranických kádrů, čínský Gorbačov z něj zřejmě nebude. O demokratických reformách prý moc neuvažuje, naopak je ale přesvědčen, že pouze malá elitní skupinka může zachovat sociální stabilitu v zemi a pozvednout Čínu do dalších výšin.

Názorů na budoucí vývoj Číny je v dnešní době mezi odborníky na čínskou problematiku široké spektrum, které však jen různými způsoby komentují pouze dvě možné cesty, a to, zda se čínský politický systém pod vlivem zavádění ekonomických reforem bude liberalizovat či nikoliv. Po vzetí v úvahu výše uvedených názorů a dalších relevantních zdrojů se autorka této diplomové práce přiklání spíše k predikci, že Čína v blízké budoucnosti (tj. alespoň do r. 2020) nezavede v rámci svého politického systému parlamentní demokratickou soutěž.

Ačkoliv je to již více jak 30 let od nastolení ekonomických reforem a Čína si s jejich realizací vede více než úspěšně, stále se však jedná o zaváděcí fázi, kdy ekonomické reformy ještě nejsou zdaleka ukončeny a sama Čína se s nimi teprve seznamuje a osvojuje si důsledky, které přinášejí.

Důležitým faktorem je také, že Čína je nejstarší stále existující civilizací planety, která po tisíciletí ctí své kulturní tradice založené zejména na zmíněném konfucianismu, vyznávající vzdělanost a rozvážené jednání. I když se ve výkladu tohoto starého filosofického směru dají najít argumenty pro obhajobu demokracie, jak to můžeme pozorovat na příkladu Jižní Koreje a dalších převážně „konfuciánských“ zemí, žádný z těchto států však nedosahuje takových rozměrů co do počtu obyvatel, ale i geografických jako právě „Říše středu“. Pokud se tedy po více jak 3000 letech Čína rozhodne zavést do svého do té doby v podstatě vzato stabilního systému prvky tržního mechanismu, které jí nikdy předtím nebyly vlastní, bylo by pošetilé očekávat, že se najednou nechá strhnout k uspěchaným změnám ve všech sférách její společnosti. Vzhledem tedy k čínské mentalitě a zvyklostem se nedají v brzké době očekávat radikální změny v jejím politickém systému. Je známo, že se mezi špičkami vedení komunistické strany ozývají určité „prodemokratické“ názory, pokud by však měly být následovány, došlo by dle autorky práce pouze k nepatrnému uvolnění v rámci dosavadního systému a ideologie. Na legitimitu strany by to však nemělo výrazný dopad. Pozornost je teď tedy kladena spíše právě na zavádění tržních mechanismů. Náhlá celková radikální reforma politického režimu by vyžadovala mnohem více soustředěnosti a promyšlených kroků, které by nerozvrátily stabilitu země, jelikož, jak již bylo mnohokrát zmíněno, dnešní systém ovládá více jak pětinu populace Země, nestabilita tak obrovského kolosu by mohla dramaticky ovlivnit nejen samotnou Čínu, ale měla by určitě nedozírné následky i pro celý svět.

Tudíž vzhledem ke všem těmto aspektům se nedá očekávat, že by za dobu následujících dvou mandátů nového čínského prezidenta mělo dojít k nějakým radikálnějším změnám i vzhledem k faktu, že nástupce je opravdu vždy pečlivě a dlouhodobě vybírán a svým způsobem stranicky „vychováván“, aby nedošlo k žádnému překvapivému osobnímu selhání.

Toto je však otázka krátkodobého výhledu. Co se však může odehrát například až v druhé polovině 21. století je námětem na mnoho dalších diskuzí a spíše fantazijních představ. Čína prožívá nebývalý ekonomický růst za současného otevírání se světu, se kterým přicházejí kromě ekonomických i různé přidružené sekundární vlivy Západu. Proto jak již autorka zmínila, možná po finálním zakončení ekonomických reforem, jež se úspěšně zintegrují do čínského systému a života lidí, nastane čas na reformy

politické, ale i v takovém případě by se dalo očekávat spíše pomalý gradualistický postup. Další možný scénář se může odehrát dle názoru Bruce Gilleyho, a to, že dojde k nějaké momentálně těžce předpovědatelné krizi, jež spustí vlnu občanských nepokojů a dojde k převratu, jak došlo v mnoha jiných zemích. Opět je však těžké říci, jak by takové nepokoje v Číně probíhaly vzhledem k její velikosti a jaké by měly nakonec důsledky. V případě vyloučení hypotézy vzniku krize, autorka předpokládá, že pokud kdy Čína vůbec přijme liberální politický systém, stane se tak spíše „plíživým“ způsobem, a to tak, že v rámci postupného etablování ekonomických reforem do čínské konfuciánské společnosti a možného budoucího růstu technologické vyspělosti Číny se liberalistické prvky a jejich potřeba v politickém systému vyvine jaksí sama přirozeně, dojde tedy k určitému spontánnímu postupnému historickému vývoji.

6. Závěr

Pro zpracování tématu této diplomové práce s cílem zhodnotit čínskou socialistickou tržní ekonomiku bylo snadné najít velké množství relevantních zdrojů, ať českých či cizojazyčných. Přeci jen, Čína je díky svým úspěchům v zavádění ekonomických reforem a enormnímu růstu její ekonomiky za několik posledních let v popředí světového zájmu, a tak není divu, že se stala tématem mnoha publikací či odborných článků.

Co se týče historického vývoje „Říše středu“, vzhledem k jejím více jak 3000 létům existence se událo mnohé, o čem je možné psát. Pro moderní dobu jsou však nejvíce zajímavé právě její novodobé dějiny, započaté rokem 1949, kdy v zemi vyhrála komunistická revoluce a byla vyhlášena Čínská lidová republika. Radost z porážky Kuomintangu však netrvala příliš dlouho, jelikož okamžitě následovalo drastické naplňování představ čínského vůdce Mao Ce-tunga o socialistické Číně. Následovala desetiletí tyranie celé země při plnění Maových megalomanských idejí prostřednictvím jeho politiky „Velkého skoku“, kdy se během 15 let chtěl dostat na úroveň např. tehdejší Velké Británie či následnou kampaní zvanou „Kulturní revoluce“, která zničila vše, co se nestihlo již během Velkého skoku.

Není tedy divu, že se po takovém existenčně náročném období začaly ozývat hlasy volající po reformách. Ačkoliv byl Mao Ce-tung, jak je často označován, krutým diktátorem, nedokázal mu v té době nikdo výrazně odporovat. Byl velice vzdělaný a do své smrti uznávaný. I poté by se z vedení strany ohledně jeho osoby nikdo nevyjádřil hanlivě a ne že by tento fakt byl způsoben pouze pro Číňany typickou taktností, prostě komunistická ideologie, kterou se Mao snažil prosazovat, byla a je stranickým špičkám v jejím základu stále blízká.

V roce 1978, krátce po Maově smrti, dochází k dalšímu významnému mezníku v novodobé historii Číny, a to k zavedení ekonomických reforem napříč její centrálně plánovanou ekonomikou, k čemuž se jako k úkolu staví Čína od samého počátku s vytrvalostí a precizností jejímu národu vlastní. V čele toho všeho nebyl od počátku nikdo jiný než jeden z významných světově uznaných reformátorů Teng Siao-pching.

Tímto se dostáváme k praktičtější části práce, a tím je ekonomické zhodnocení zavádění reformy a následné predikce. Co se týče schopnosti Číny integrovat tržní mechanismy do její centrálně plánované ekonomiky, je nevídanou a obdivuhodnou. Vzhledem k velikosti zemi, kterou komunistická strana vede, se jí daří zvládat zavádění reformy bez jediné chyby. Postupuje opatrně a přemýšlivě. Důsledky toho všeho jsou více než patrné, když v roce 2010 střídá na druhé příčce světových ekonomik Japonsko. Hodnocení a zpracování jejích statistických dat však už tak jasné není.

Nejnáročnější na zpracování dat je období od počátku reformy do roku 2005, kdy došlo k revizi výpočtů ukazatelů. Pokud se tedy vracíme zpět do tohoto období, můžeme v dvou různých zdrojích najít v některých případech skoro diametrálně odlišné údaje ke stejnému ukazateli. Záleží zda používáme dobový zdroj, či současný zabývající se minulým vývojem, ale také či je to zdroj pocházející z Číny, anebo z jiné země. Čína totiž měla hlavně v dřívějších dobách mnohem větší tendence k nadhodnocování či podhodnocování svých ekonomických výsledků. Po roce 2005 se tento fakt nicméně nezlepšuje, ale Čína už více podléhá určitému „dozoru“ Západu, a tak si ke svým výsledkům „přidává či ubírá“ mnohem méně markantně.

Čína je na počátku realizace jejího dvanáctého pětiletého plánu, který potrvá až do roku 2015. Tento plán byl některými ekonomy označen jako zlomový, a to proto, že se Čína chystá přesunout svou pozornost z výroby na podporu domácí spotřeby a rozvoj terciálního sektoru služeb a tím v zásadě proměnit charakter jejího dosavadního 30 let trvajících hospodářského modelu. Výrazné důsledky této volby se očekávají nejen pro Čínu samotnou, ale i pro zbytek Asie a celé globální hospodářství. Konkrétní dílčí cíle jsou již tedy stanoveny, teď nezbývá, než sledovat, jak a zda jich Čína dosáhne.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že závěrečná část není nijak praktická, její „praktičnost“ se skrývá v důležitosti probírané problematiky, jelikož přechod čínského socialistického politického systému na liberální by měl velmi významné, zato asi i těžko představitelné následky pro celý svět. V této části práce jsou uvedeny názory několika odborníků, kteří se zabývají čínskou problematikou, dalo by se tedy očekávat, že pravděpodobně studují stejné prameny, jelikož o minulosti se dá stěží napsat něco nového, pokud se vše již událo. Každý z nich na základě znalostí o Číně však dochází k rozdílnému názoru na její budoucí kroky ohledně přijetí liberalistických prvků do současného politického systému. To může být také důkazem toho, že Čína je

nevyzpytatelná a že možná „my“ západního smýšlení stále ještě nejsme schopni pochopit podstatu „čínsosti“. Útěchou může být, že však všichni odborníci přikládají důležitost konfucianismus, který je určitě z velké části důvodem, proč přečkala čínská civilizace tolik staletí a proč, ačkoliv je stále více vystavena vlivům Západu, neztrácí tu svou záhadnou „čínsost“.

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj rozlohy orné půdy mezi lety 1978 – 1995 (miliony hektarů).....	50
Graf č. 2: Produkce obilí v letech 2000 – 2008 (miliony tun).....	52
Graf č. 3: Procentuální zastoupení jednotlivých ekonomických sektorů a pracovní síly v nich v Čínské ekonomice v roce 2010.....	54
Graf č. 4: Procentuální podíl zemědělské přidané hodnoty na celkovém HDP.....	56
Graf č. 5: Vývoj produkce obilí (v 10 000 tunách) a jeho meziroční růst (v %) mezi lety 2006-2011.....	57
Graf č. 6: Vývoj tempa růstu hrubé hodnoty průmyslové výroby v % (1982 – 2011)...	67
Graf č. 7: Vývoj průmyslové výroby v Číně v % (leden 2011 – březen 2012).....	70
Graf č. 8: Procentní míra inflace v Číně (leden 2008 – březen 2012).....	74
Graf č. 9: Meziroční míra změny nabídky peněz mezi lety 2005 -2011.....	80
Graf č. 10: Poměr nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2011.....	87
Graf č. 11: Vývoj HDP v % (1990 – březen 2012).....	100
Graf č. 12: Soukromá spotřeba vs. exporty (v bilionech CNY).....	116
Graf č. 13: Současná výše HDP Číny, prognóza jeho vývoje vs. cíle (v %).....	118

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa Číny.....	12
-------------------------------------	-----------

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled období vývoje čínské ekonomiky od roku 1949.....	25
Tabulka č. 2: Průměrná míra růstu zemědělské produkce podle skupin komodit v % (1981-1990).....	47
Tabulka č. 3: Strukturální změny v zemědělství ČLR v % (1980-1990).....	48
Tabulka č. 4: Spotřeba hlavních zemědělských produktů na obyvatele ve venkovských domácnostech.....	49
Tabulka č. 5: Produkce hlavních farmářských výrobků v Číně mezi lety 1985-2004...51	
Tabulka č. 6: Procentuální zastoupení jednotlivých ekonomických sektorů v čínské ekonomice mezi lety 1990 – 2011.....	54
Tabulka č. 7: Tempa růstu hrubé hodnoty průmyslové výroby v % (1982 – 2011).....	60
Tabulka č. 8: Hrubá hodnota průmyslové výroby dle jednotlivých typů podniků (1980 – 1999; 100 milionů juanů v běžných cenách).....	61
Tabulka č. 9: Podíly a průměrná tempa růstu podle 15 průmyslových odvětví v % (1980-1990).....	62
Tabulka č. 10: Vývoj produkce hlavních průmyslových výrobků v roce 2010.....	68
Tabulka č. 11: Realizované investice podle sektorů v roce 2010.....	69
Tabulka č. 12: Vývoj inflace v % a přidané hodnoty jednotlivých sektorů v ekonomice jako % z HDP mezi lety 1990 a 2011.....	73
Tabulka č. 13: Spotřebitelský cenový index za rok 2011 v %.....	75
Tabulka č. 14: Spotřebitelský cenový index dle jednotlivých kategorií v únoru 2012..	76
Tabulka č. 15: Příliv zahraničního kapitálu v mld. USD (1979 – 2010).....	84
Tabulka č. 16: Přehled nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2010.....	86
Tabulka č. 17: Přehled nejvýznamnějších investorů PZI v ČLR v roce 2011.....	87

Tabulka č. 18: Vývoj HDP v % (1979 – březen 2012).....	99
Tabulka č. 19: Nejvýznamnější ekonomiky světa v roce 2011.....	101
Tabulka č. 20: 15 největších ekonomik v roce 2050 podle studie HSBC.....	103
Tabulka č. 21: Největší vývozci a dovozci zboží v roce 2004.....	109
Tabulka č. 22: Největší vývozci a dovozci komerčních služeb v roce 2004.....	110
Tabulka č. 23: Největší vývozci a dovozci zboží v roce 2011.....	111
Tabulka č. 24: Největší vývozci a dovozci komerčních služeb v roce 2011.....	111

Seznam zkratk

ANIZ - Asijské nově industrializované země

CPI - Index spotřebitelských cen

ČLB - Čínská lidová banka

ČLPPS - Čínského lidového politického poradního shromáždění

ČRL - Čínská lidová republika

GATT - Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

HDP - Hrubý domácí produkt

KS - Komunistická strana Číny

MMF – Mezinárodní měnový fond

OECD - Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Cooperation Development)

PZI – Přímé zahraniční investice (anglicky **FDI** – Foreign Direct Investment)

ÚV KS - Ústřední výbor Komunistické strany

VSLZ - Všečínské shromáždění lidových zástupců

WB – Světová banka (World Bank)

WTO - World Trade Organization

ZEZ - Zvláštní ekonomické zóna

Seznam zdrojů

Literatura

- [1] DEPARTMENT OF POLICY PLANNING MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA. China's Foreign Affairs. Beijing: World Affairs Press, 2006. ISBN 7-5012-2884-1/D • 608
- [2] DUFOUR, J.-F., Čína ve 21. století – Přísliby a výzvy. Francie: Levné knihy, 2006. ISBN 80-7309-331-6
- [3] ENCYKLOPADIE BRITANICA, Moderní Čína – komplexní průvodce novým světovým ekonomickým gigantem. Brno: Nakladatelství JOTA s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7217-681-6
- [4] FAIRBANK, J.K. Dějiny Číny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o., 1998. ISBN 80-7106-249-9
- [5] FISHMAN, T. C., China Inc. – Jak Čína drtí Ameriku a svět. Praha: Alfa Publishing s.r.o., 2006. ISBN 80-86851-44-3
- [6] GILLEY, B. China's Democratic Future: How It Will Happen and Where It Will Lead. New York: Columbia Uni. Press, 2004. ISBN 0-231-13084-8
- [7] HOLMAN, R. a kol., Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9
- [8] JACQUES, M. When China Rules The World: The End Of Western World And The Birth Of A New Global Order. New York: The Penguin Press, 2009. ISBN 978-1-101-15145-7
- [9] KOHOUT, P., Dramata a frašky ekonomie – Kohout se ptá Kohouta. Příbram: Nakladatelství Pistorius & Olšanská s.r.o., 2011. ISBN 978-80-87053-65-2
- [10] KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol., Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. 2. doplněné přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4
- [11] MENGKUI, W. and OTHERS. China's Economy. Beijing: China International Press, 2006. ISBN 7-5085-0910-2
- [12] OBUCHOVÁ, L. Číňané 21. Století dějiny, tradice, obchod. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 1999. ISBN 80-200-0641-9
- [13] SELIGMAN, S. D. Čínská obchodní etiketa. Praha: BB Art, 2007. ISBN 978-80-7381-127-3
- [14] SEREGHYOVÁ J., Vybrané institucionální a strukturální aspekty otevírání čínské ekonomiky. 1. Vydání. Praha: Professional publishing, 2003. ISBN-80-86419-44-4

[15] SCHMIDT, H., SIEREN, F. Čína, náš soused – rozhovor s Helmutem Schmidtem. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2011. ISBN 978-80-7239-256-8

[16] SIYUAN, C. The Safe Passage of the Reform of the Political System, China's Search for Democracy – The Student and the Mass Movement 1989, New York: M.E.Sharpe, 1992. ISBN 0-87332-723-3. s. 31

[17] SORMAN, G. Economics Does Not Lie: A Defense OfThe Free Market In A Time Of Crisis. New York: Encounter Books, 2009. ISBN-13:978-1-59403-254-7

[18] VELVYSLANECTVÍ ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY V ČESKÉ REPUBLICE. China Business. Praha: Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice, 2005.

[19] VOJTA, V. Čínský svět. Brno: Nakladatelství Pixl-e, 2011. ISBN 978-80-905021-0-9

[20] ZNAMENÁČEK, M. Dr.Ing. Čínská ekonomika-hlavní změny perspektiva. Praha: VŠE, 1996. ISBN 80-7079-847-5

Elektronické zdroje

[1] Aktuálně.cz. Inflace v Číně klesá. Vláda chystá prorůstová opatření. [online text] Dostupné na: < <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/business-ve-svete/clanek.phtml?id=728599>>. (cit. 20.3.2012)

[2] Centrum evropských studií. Bariéry konkurenceschopnosti [online text]. Dostupné na: < http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=108>. (cit. 18. 4. 2012)

[3] Čínská encyklopedie China ABC. Odvětví služeb. [online text] Dostupné na: < <http://czech.cri.cn/chinaabc/chapter3/chapter30204.htm>>. (cit. 26.3.2012)

[4] Čínský rozhlas pro zahraničí (CRI). Čínské výsledky CIP v roce 2012: Analýza. [online text] Dostupné na: < <http://czech.cri.cn/713/2012/01/12/1s127666.htm>>. (cit. 20.3.2012)

[5] Čínsky.cz, Kam směřuje Čína? [online text]. Dostupné na: < <http://www.cinsky.cz/index.php?page=clanek&id=518&lang=cs>>. (cit. 20.4.2012)

[6] Čínsky.cz, Xi Jinping – budoucí čínský prezident? [online text]. Dostupné na:< <http://www.cinsky.cz/index.php?page=clanek&id=533&lang=cs> >. (cit. 20.4.2012)

[7] ČT24, Brutální zásah na Tchien-an-men znamenal pro Čínu ztrátu tváře v zahraničí. Článek 3. 6. 2009. [online text] Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/17433-brutalni-zasah-na-tchien-an-men-znamenal-pro-cinu-ztratu-tvare-v-zahranici/>> (cit. 15.2.2012)

- [8] ČT24. Čína vypustila raketu s modulem pro vesmírnou stanici [online text]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/137831-cina-vypustila-raketu-s-modulem-pro-vesmirnou-stanici/>>. (cit. 30.3.2012)
- [9] ČT24. Zpomalení čínského průmyslu může ohrozit světovou ekonomiku [online text]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/169257-zpomaleni-cinskeho-prumyslu-muze-ohrozit-svetovou-ekonomiku/>>. (cit. 26.3.2012)
- [10] ČT24.cz, Novodobá Čína povstala z popela, v jejím čele stál Mao Ce-tung [online text]. Dostupné na: <<http://www.ct24.cz/svet/68352-novodoba-cina-povstala-z-popela-v-jejim-cele-stal-mao-ce-tung/>>. (cit. 7.7.2011)
- [11] DHL Express [online]: Čína jako na dlani. [online text] Dostupný na WWW: <http://www.dhltime.cz/soutez/cina.php#cina_mapa>. (cit. 4.7.2011)
- [12] Economy Watch, Economic structure of China-Chinese economic profile. [online text] Dostupné na: <http://www.economywatch.com/world_economy/china/structure-of-economy.html>. (cit. 18.3.2012)
- [13] China Daily. China should mind grain production. [online text] Dostupné na: <http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2012-03/10/content_14803384.htm>. (cit. 8.3.2012)
- [14] Chinability, GDP growth in China 1952-2011 [online text]. Dostupné na: <<http://www.chinability.com/GDP.htm>>. (cit. 23.3.2012)
- [15] iDnes.cz, Čína předběhne USA v roce 2050, věští ekonomka [online text]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/cina-predbehne-usa-v-roce-2050-vesti-ekonomka-fjn-/eko-zahranicni.aspx?c=A110111_171642_eko-zahranicni_jvo>. (cit. 26.3.2012)
- [16] Invest in China. News Release of National Assimilation of FDI Fom January to December 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Statistics/FDIStatistics/ExpressofForeignInvestment/t20120119_140569.htm>. (cit. 22.3.2012)
- [17] Investujeme.cz. Podhodnocená čínská měna renminbi: Brzdí globální ekonomiku? [online text]. Dostupné na: <<http://www.investujeme.cz/podhodnocena-cinska-mena-renminbi-brzti-globalni-ekonomiku/>>. (cit. 18.3.2012)
- [18] Mediafax, Čínská inflace v lednu překvapivě vzrostla na 4,5 procenta [online text]. Dostupné na: <<http://www.mediafax.cz/ekonomika/4005527-Cinska-inflace-v-lednu-prekvapive-vzrostla-na-4-5-procenta>>. (cit. 20.3.2012)
- [19] MLA – Meat and Livestock Australia. China meat production to increase in 2012, except for beef. [online text] Dostupné na: <<http://www.mla.com.au/Prices-and-markets/Market-news/China-meat-production-to-increase-in-2012-except-for-beef>>. (cit. 8.3.2012)

- [20] National Bureau of Statistics of China, Statistical Communiqué on the 2011 National Economic and Social Development. Dostupné na: <http://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/t20120222_402787469.htm>. s. 4 a 5. (cit. 8.3.2012)
- [21] National Bureau of Statistics of China. Yearly data 2000. [online text] Dostupné na: <<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/B04E.htm>>. (cit. 17.3.2012)
- [22] Novinky.cz, Čína se stala druhou nejmočnější ekonomikou světa a míří výš [online text]. Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/225128-cina-se-stala-druhou-nejvetsi-ekonomikou-sveta-a-miri-vys.html>>. (cit. 26.3.2012)
- [23] Patria Online. Čínská ekonomika přibrzdila nejsilněji za 2,5 roku, roste tlak na měnovou expanzi [online text]. Dostupné na: <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/1990392/cinska-ekonomika-pribrzdila-nejsilneji-za-25-roku-roste-tlak-na-menovou-expanzi.html>>. (cit. 26.3.2012)
- [24] Patria Online. Přímé zahraniční investice v Číně čtvrtý měsíc za sebou klesaly [online text]. Dostupné na: <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2028436/prime-zahranicni-investice-v-cine-ctvrty-mesic-za-sebou-klesly.html>>. (cit. 22.3.2012)
- [25] Peníze.cz, Asijská krize 1997/1998 a finanční kolaps v Rusku. [online text] Dostupné na: <<http://www.penize.cz/investice/15259-asijska-krize-19971998-a-financni-kolaps-v-rusku>>. (cit. 20.3.2012)
- [26] People's Daily Online. China may develop service economy in 5 years [online]. Dostupné na: <<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90882/7161177.html>>. (cit. 4.4.2012)
- Project Syndicate. Čínský bod obratu [online text]. Dostupné na: <<http://www.project-syndicate.org/commentary/china-s-turning-point/czech>>. (cit. 20.4.2012)
- [27] RAPUTA, T. Cesta z krize: V Číně přihořívá, Finmag.cz [online text]. Dostupné na: <<http://www.finmag.cz/cs/finmag/ekonomika/cesty-z-krize-v-cine-prihoriva/>>. (cit.20.3.2012)
- [28] Reuters.com, Obama, eyeing China creates trade enforcement unit. [online text]. Dostupné na: <<http://www.reuters.com/article/2012/02/28/obama-trade-enforcement-idUSL2E8DS6GS20120228>>. (cit. 18.3.2012)
- [29] Týden.cz, Příští čínský prezident se jeví otevřenější [online text]. Dostupné na: <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/pristi-cinsky-prezident-se-jevi-otevrenejsi_225006.html>. (cit. 20.4.2012)
- [30] UCLA International Institute, Bruce Gilley, China's Democratic Future: How It Will Happen and Where It Will Lead [online text]. Dostupné na: <<http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=8710>>. (cit. 20.4.2012)

[31] Velká Epocha. Čína neplní sliby WTO [online text]. Dostupné na: <<http://www.velkaepocha.sk/2010122215707/Cina-neplni-sliby-WTO.html>>. (cit. 18.4.2012)

[32] World Trade Organization. Trade growth to slow in 2012 after strong deceleration in 2011 [online text]. Dostupné na: <http://www.wto.org/english/news_e/pres12_e/pr658_e.htm>. (cit. 18.4.2012)

[33] World Trade Organization. WTO successfully concludes negotiations on China's entry, [on-line text] Dostupné na: <http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm>. (cit. 17.4.2012)

[34] ZEMÁNEK, J. Čína - od roku 2011 opět symbolický Střed světa. Euroekonom.cz, 2006 [online text]. Dostupné na: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-cina06>>. (cit. 18.4. 2012)

Elektronické zdroje ve formátu [PDF]

[1] BALABÁN, M., Transformace globální moci a vlivu: Politická, ekonomická a bezpečnostní dimenze, Program bezpečnostního výzkum České republiky v letech 2010 – 2015 (BV II/2 – VS). Identifikační kód: VG20102013009. Středisko bezpečnostní politiky, 2011. [online pdf]. Dostupné na: <http://ceses.cuni.cz/CESES-65-version1-Transformace_globalni_moci_a_vlivu_Balaban.pdf>. (cit. 20.3.2012)

[2] Ekonomická univerzita v Bratislave – FMV, Contemporary East Asia Studies, Ekonóm, Bratislava 2006. [online pdf]. Dostupné na:<http://fmv.euba.sk/files/Contemporary_East_Asia_studies.pdf>. (cit. 7.7.2011)

[3] GERTLER, J. L., What China's WTO Accession Is All About, WTO Secretariat, 2002. [online pdf]. Dostupné na: <<http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf>>. (cit. 16. 4.2012)

[4] KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview [online pdf]. Dostupné na: <<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Publicationseries/5-years-plan/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf>> (cit.20.4.2012)

[5] VOŘECHOVSKÝ, D. Jüan, reformy a hospodářský cyklus: analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006. Liberální institut: Centrum pro studium hospodářského cyklu Policy Analysis číslo 1., 1989. [online pdf]. Dostupné na: <http://libinst.cz/etexts/PA_1_2006.pdf> a <<http://libinst.cz/stranka.php?id=230>>. (cit.15.4.2012)

Další zdroje

China's Capitalist Revolution [TV dokument]. Podukováno BBC, Velká Británie, 25. 8. 2009.

BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupný na: <<http://www.businessinfo.cz/>>

Central intelligence agency, The World Factbook. Dostupný na: <<https://www.cia.gov/>>

Embassy of People's Republic of China in the Czech Republic. Dostupné na: <<http://cz.china-embassy.org/>>

China Daily. Dostupné na: <<http://www.chinadaily.com.cn/>>

Chinability – Latest news and statistics on China's economy and business climate. Dostupné na: <<http://www.chinability.com/>>

Chinese Government's Official Web Portal. Dostupné na: <<http://english.gov.cn/index.htm>>

International Monetary Fund. Dostupné na: <<http://www.imf.org/external/index.htm>>

Koema. Dostupné na: <<http://knoema.com/>>

Ludwig von Mises Institut. Dostupné na: <www.mises.cz>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné na: <<http://www.mzv.cz/>>

National Bureau of Statistics of China. Dostupné na: <<http://www.stats.gov.cn/>>

The people's bank of China. Dostupné na: <<http://www.pbc.gov.cn/publish/english/963/index.html>>

The US - China Business Council. Dostupné na: <www.uschina.org>

The World Bank. Dostupné na: <<http://worldbank.org/>>

Trading economics. Dostupné na: <www.tradingeconomics.com>

Abstrakt

BABÍKOVÁ, P. *Zhodnocení čínské socialistické tržní ekonomiky*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 156 stran, 2012

Klíčová slova: Čína, reformy, ekonomika, socialistická, tržní

Předložená práce je zaměřena na zhodnocení čínské socialistické tržní ekonomiky. Cílem této diplomové práce je zhodnocení vývoje, kterým Čína za posledních cca 30 let prošla. Během nich postupně začala integrovat tržní aspekty do své původní centrálně plánované ekonomiky a zahájila proces otevírání se světu, až vznikl dnešní „čtvrtý“ typ ekonomického systému, tzv. „socialistická tržní ekonomika“.

Práce je rozdělena na několik částí. První část práce uvádí základní informace o Číně a jejím politickém systému. Druhá část se zabývá politickým a ekonomickým vývojem v 2. polovině 20. století s ohledem na politické směřování země pod vedením Mao Ce-tunga a Teng Siao-pchinga. Třetí část popisuje vývoj čínské ekonomiky v oblasti zemědělství, průmyslu a služeb. Dále hodnotí vývoj hrubého domácího produktu Číny a popisuje vstup Číny do Světové obchodní organizace. Čtvrtá část práce uvádí dvanáctý pětiletý plán Číny pro období 2011 - 2015. Závěrečná pátá část se zabývá otázkou, zda bude Čína reformovat svůj politický systém směrem k demokracii.

Abstract

BABÍKOVÁ, P. *Evaluation of the Chinese Socialist Market Economy*. Diploma thesis. Pilsen: Faculty of Economics, University of West Bohemia in Pilsen, 156 pages, 2012

Key words: China, reforms, economy, socialist, market

The submitted diploma thesis focuses on the evaluation of the Chinese socialist market economy. It aims at assessing the development which China has gone through over the past 30 years. In the course of the three decades, the country embarked on the process of integrating market aspects into its former, centrally-planned economy and began opening up to the world anew which culminated in the emergence of today's „fourth“ type of the economic system, the so-called „socialist market economy“.

This thesis is divided into several parts. The first part presents basic information on China and its political system. The second part deals with the political and economic development in the 2nd half of the 20th century with regard to the political direction established by Mao Zedong and Deng Xiaoping. The third part describes the development of Chinese economy in terms of agriculture, industry and services. Further, it evaluates the development of China's gross domestic product and describes China's entry into the World Trade Organization. The fourth part presents China's twelfth five-year plan for the period 2011 - 2015. The final, fifth part tackles the question whether China shall reform its political system towards democracy.